

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра китайської філології

Кваліфікаційна робота магістра з китайської філології

на тему:

Структура, семантика і функціонування цивільно-правових термінів сучасного
законодавства Китайської Народної Республіки

Студента групи ЗМкит 58-21

факультету східної і слов'янської філології

заочної форми навчання

Освітньо-професійної програми:

Східна філологія: китайська мова і література, переклад, методика навчання

Спеціальності: 035 Філологія

Спеціалізації: 035.065

Східні мови та літератури (переклад включно), перша - китайська

Костаняна Артура Меружановича

Науковий керівник: Доктор філологічних наук, професор,

Валігура Ольга Романівна

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВИХ ТЕРМІНІВ У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ	9
1.1 Термін як лексична одиниця та об’єкт вивчення у сучасній лінгвістиці.....	9
1.2. Визначення юридичних термінів як філологічного явища	15
1.3. Методологія дослідження цивільно-правової термінології китайського законодавства.....	21
Висновки до Розділу 1	26
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ТЕРМІНІВ У КИТАЇ	28
2.1. Специфіка утворення та структура цивільно-правових термінів у Китаї...28	
2.2. Семантичні особливості цивільно-правових термінів у сучасному законодавстві Китаю.....	45
2.2.1. Явище синонімії.....	45
2.2.2. Явище антонімії.....	55
2.2.3. Явище полісемії.....	60
2.2.4. Явище омонімії.....	70
Висновки до Розділу 2	76
Розділ 3. ФУНКЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ТЕРМІНІВ У КИТАЇ	78
3.1. Називна (номінативна) функція.....	79
3.2. Змістова функція.....	82
Висновки до Розділу 3	85
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	90
РЕЗЮМЕ	99
ДОДАТКИ	101

ВСТУП

Після початку реалізації Китаєм урядової ініціативи «Один пояс – один шлях», що передбачає здійснення капітальних інвестицій в інфраструктурні проекти майже 70 країн світу, він перетворився на ключового гравця глобалізації та одним з головних локомотивів світової економіки.

Зараз Китай - це країна з найвищим у світі ВВП за паритетом купівельної спроможності і найбільшою чисельністю населення, друга країна у рейтингу за об'ємами вхідних та вихідних інвестицій. Китайська мова є рідною для більш ніж 900 мільйонів чоловік і другою за розповсюдженістю у світі.

Безперервне зміцнення ролі Китаю на міжнародній арені та глибока інтеграція його економіки у світові процеси призводить до поглиблення взаємодії з китайськими громадянами і компаніями, на всіх рівнях життєдіяльності. Не є виключенням і сфера правового регулювання та правозастосування, що зумовлює гостру необхідність постійного і всебічного дослідження юридичної китайської мови філологами та науковцями з усього світу. У свою чергу, юридична термінологія є основою для розуміння юридичної мови загалом.

Цивільне право це - галузь права, яка охоплює норми, що регулюють майнові та особисті немайнові правові суспільні відносини між рівноправними суб'єктами права - фізичними та юридичними особами, територіальними громадами, державами та іншими суб'єктами публічного права. Відтак, цивільне право є однією з найбільших та найчастіше застосовуваних галузей права, яке регулювання широким спектром правовідносин у суспільстві. А тому дослідження структури, семантики та функціонування цивільно-правових термінів сучасного законодавства Китайської Народної Республіки є особливо важливим в умовах взаємодії з китайськими суб'єктами цивільного права.

Базою для такого дослідження стали:

- наукові праці вчених, що вивчали теоретичні засади термінології:
Н. В. Васильєвої, Г. О. Винокура, М. Н. Володіної, О. Вюстера, Б. М. Головіна, С. В. Гриньова, А. С. Д'якова, Т. Р. Кияка, Р. Ю. Кобріна, А. В. Крижанівської,

З. Б. Куделько, В. М. Лейчика, Г. М. Мукан, О. О. Реформатського, О. В. Суперанської, В. А. Татарінова;

- дослідження термінознавців, що займались вивченням лінгвістичних особливостей та термінології іноземних мов: Р. З. Гінзбург, Е. Ф. Скороходька (англійська); В. П. Даниленко, В. Н. Прохорової (російська); К. А. Левковської, Р. Г. Піотровського (німецька); Ге Бенї, Хуан Божуна, Чжен Шупу, Фен Чживея (китайська);

- роботи дослідників спеціальної або фахової термінології: Е. Т. Дерді, Р. Т. Жангазінової, І. С. Квитко, Д. С. Лотте, В. С. Марченка, Р. Г. Піотровського, А. М. Пиж; в тому числі, спеціальної юридичної лексики і термінології: О. П. Козоріза, М. Б. Вербенец, Н. В. Кривоносової, Л. Б. Ткачової, В. О. Толстик тощо.

Слід зауважити, що дослідження поняття «термін», «юридичний термін», «цивільно-правовий термін» та пов'язані з ними висновки у цій магістерській роботі відбуваються виключно в їх аспекті як філологічного явища. Таке зауваження є необхідним, оскільки специфіка магістерської роботи переважно стосується дослідження саме «термінів» однієї з галузей права. В свою чергу, в контексті юридичної науки слово «термін» також має інше, відмінне від лінгвістики значення, під яким розуміється *«певний момент у часі, з настанням якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення»* (Цивільний кодекс України, стаття 251).

Актуальність теми зумовлюється необхідністю вирішення проблем розуміння особливостей термінів китайського цивільного законодавства, що використовуються під час взаємодії з китайськими суб'єктами цивільно-правових відносин (юридичними та фізичними особами) та мають тенденцію до періодичних змін у процесі законотворчої діяльності в Китаї; а також, необхідністю коректного перекладу і правильного розуміння правових термінів та юридичних документів в умовах поглиблення співпраці з Китаєм та його зростаючої ролі у процесах світової глобалізації.

Метою дослідження є з'ясування, аналіз та вивчення структури, семантики і функціонування цивільно-правових термінів сучасного законодавства Китайської Народної Республіки.

Завдання дослідження: з'ясувати значення поняття «термін», його види та класифікації; дослідити особливості китайської юридичної термінології; проаналізувати структурні особливості цивільно-правових термінів у сучасному законодавстві КНР; проаналізувати семантичні особливості цивільно-правових термінів у сучасному законодавстві КНР; дослідити функційні особливості цивільно-правових термінів у сучасному законодавстві КНР.

Об'єктом дослідження є цивільно-правові терміни сучасного законодавства КНР (як філологічного явища), що є частиною загальної юридичної терміносистеми.

Предмет дослідження: структура, семантика та функціонування цивільно-правових термінів сучасного законодавства КНР.

Матеріалом дослідження є мовні одиниці (слова та словосполучення), що виступають у якості термінів цивільно-правової терміносистеми китайської мови. Під час дослідження було використано 324 цивільні терміни, які увійшли у схвалений Всекитайським комітетом науково-технічної термінології та профільним Комітетом по затвердженню юридичної термінології перелік юридичних термінів КНР («法学名词»), а також 323 цивільно-правові терміни, що окремо дібрані з теоретико-правової та законодавчої бази Китаю і включені у Додаток А цього дослідження.

Методи дослідження: У дослідженні застосовуються такі методи:

1) Загальнонаукові

а) аналіз (з метою дослідження структури, семантики та функціонування складних термінів шляхом розкладання їх на частини і дослідження поодинці);

б) синтез (з метою зібрання окремих простих ієрогліфів у складні цивільно-правові терміни та їх дослідження);

- в) індукція (для побудови формально-логічних умовиводів і можливості отримання загальних висновків про цивільно-правові терміни на основі окремих фактів);
- г) системний метод (для можливості дослідження цивільно-правових термінів як цілісної множини елементів у сукупності їх відношень і зв'язків між собою).

2) *Лінгвістичні*

- а) функційний аналіз термінологічних одиниць (з метою з'ясування особливостей вживання термінів у нормативних актах та інших юридичних текстах);
- б) компонентний аналіз (з метою дослідження у цивільно-правових термінах їх змістової та формальної структури);
- в) морфемний аналіз (для встановлення цивільно-правових термінів, утворених шляхом морфологічного словотвору);
- г) словотвірний аналіз (з метою з'ясування способів утворення цивільно-правових термінів);
- г) метод опозицій або протиставлення (для виявлення у цивільно-правовій терміносистемі таких явищ як полісемія, синонімія, омонімія, антонімія, а також з'ясування зв'язку між ними);
- д) описовий метод (для систематизації цивільно-правових термінів з поясненням їх функціонування та побудови);
- е) зіставний метод (з метою виявлення спільного і відмінного між цивільно-правовими термінами).

Наукова новизна одержаних результатів:

Вперше комплексно досліджено та проаналізовано цивільно-правову термінологію, як галузеву частину загальної юридичної терміносистеми Китаю. У тому числі, новий список юридичних термінів («法学名词»), що був офіційно схвалений Всекитайським комітетом науково-технічної термінології та профільним Комітетом по затвердженню юридичної термінології у 2022 році;

- удосконалено та запропоновано нові класифікації цивільно-правових термінів китайського законодавства;
- дістало подальший розвиток дослідження основних принципів та способів утворення юридичних термінів у китайському цивільному законодавстві.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у можливості застосування його результатів під час вивчення інших термінологічних систем сучасної китайської мови (в тому числі, юридичних термінологічних систем інших галузей права). Також це дослідження може використовуватись для підготовки перекладачів юридичного напрямку, під час укладання багатомовних галузевих словників та у процесі безпосереднього здійснення перекладів юридичних текстів з китайської на українську мову та навпаки.

Апробація результатів дослідження відбулася у рамках міжнародної студентської науково-практичної відеоконференції «Ad orbem per linguas. До світу через мови» (Київський національний лінгвістичний університет, 25 травня 2022 року). Результати роботи були опубліковані у вигляді тез у збірнику матеріалів до міжнародної науково-практичної відеоконференції «Ad orbem per linguas. До світу через мови».

Структура роботи.

Робота складається із вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаної літератури, резюме китайською мовою та додатків. Загальний обсяг роботи разом зі списком використаної літератури становить 100 сторінок, з яких обсяг тексту кваліфікаційної роботи (включаючи зміст та резюме) становить 90 сторінок.

У вступі вказується актуальність теми, зазначаються мета, завдання, предмет, об'єкт та методи дослідження; обґрунтовується наукова новизна та практичне значення результатів дослідження, а також наведена основна інформація про літературні джерела, що були використані у процесі написання кваліфікаційної роботи.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження правових термінів у сучасному мовознавстві» висвітлюються основні наукові досягнення у галузі вивчення «термінології». Опираючись на ключові лінгвістичні дослідження, описується процес становлення, розвитку і нинішній стан термінології як науки в китайському мовознавстві. Водночас, відбувається аналіз класифікації термінів сучасної китайської мови разом з описанням наукових методів пізнання, що використовувалися під час дослідження цивільно-правової термінології у китайському законодавстві.

У другому розділі «Структурно-семантичні особливості цивільно-правових термінів у Китаї» досліджується специфіка утворення та структура цивільно-правових термінів, розглядається способи словотвору цивільно-правової термінології. Крім цього, проводиться дослідження семантичних особливостей цивільно-правових термінів, досліджуються явища синонімії, антонімії, полісемії та омонімії.

У третьому розділі «Функційні особливості цивільно-правових термінів у Китаї» досліджується цивільно-правова термінологія (як невід’ємна частина загальної юридичної термінології Китаю) на предмет її функційності. Розглядаються такі основні функції цивільно-правової термінології як частини фахової юридичної терміносистеми: «називна» та «змістова», водночас досліджуються притаманні їй явища «деюридизації» і «консубстанційності».

У висновках систематизуються та узагальнюються результати усього дослідження.

У списку використаної літератури наведений перелік наукових праць з мовознавства та термінознавства, а також джерела ілюстративного матеріалу, що були використані під час написання роботи (загальна кількість джерел – 109, з яких 12 є джерелами ілюстративного матеріалу).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВИХ ТЕРМІНІВ У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

1.1 Термін як лексична одиниця та об'єкт вивчення у сучасній лінгвістиці

Терміни є невід'ємною частиною будь-якої сфери діяльності людства та безперервно розвиваються разом з ним. Саме слово «термін» походить від латинського «terminus - межа, кордон». На відміну від звичайних слів, термінам характерна точність семантичних меж і на відміну від загальних лексичних одиниць, які часто є багатозначними та несуть емоційне забарвлення, терміни в межах своєї сфери застосування є однозначними та позбавлені експресії.

Терміни як частина лексики займають провідну роль у загальнонаціональному словнику мови, при цьому їх кількість та зміст можуть постійно змінюватися, доповнюватися і збагачуватися. Нові лексичні одиниці активно доопрацьовуються та використовуються фахівцями різних галузей суспільного життя. Це є однією із причин зацікавленості лінгвістів вивченням термінів. Не менш важливою специфікою термінів є наявність перекладацьких труднощів різних стилів та жанрів літератури, зокрема: юридичної, технічної, науково-популярної, науково-фантастичної, публіцистичної тощо.

Перші дослідження термінів мали місце ще в античні часи. Тодішні філософи за основу визначення терміну брали його знаковість і вважали, що за допомогою термінів у матеріальній формі закріплюються (фіксуються) результати пізнання; термін слугує засобом відкриття нового знання (Лейчик, 2007, с. 20–21).

Сукупність термінів, тобто слів або словосполучень, що висловлюють специфічні поняття з певної галузі науки, техніки чи мистецтва, а також сукупність усіх термінів, наявних у тій чи іншій мові становлять окрему науку

– термінологію. А вона, в свою чергу, разом з термінами та терміносистемами є об'єктом дослідження іншої науки - термінознавства.

У наш час в термінознавстві виділяється ряд незалежних напрямків дослідження: теоретичне; прикладне; загальне; типологічне; порівняльне; семасіологічне; ономасіологічне; історичне; функціональне; когнітивне або гносеологічне термінознавство.

Початок термінознавства як окремої науки пов'язаний з іменами австрійського вченого Ойгена Вюстера Нубасова і російського термінознавця Д. С. Лотте, які опублікували свої перші роботи в 1930 році. Тим не менш, одна з перших письмових дефініцій «терміну» була надана, ще у 19 столітті «Тлумачним словником живої великоруської мови», де зазначалося, що: «Термін м. лат. вираз, слово, вислів, назва речі або прийому, умовний вираз». (Даль, 1880-1882, т.4).

Після цього, ще багато вчених термінознавців присвятили себе дослідженню «терміна» як окремої лексичної одиниці, його функційні властивості та роль у лексичній системі мови загалом. Зокрема, до них можна віднести таких науковців як: С. В. Гриньов, Г. О. Винокур, М. Н. Володіна, Б. М. Головін, О. В. Суперанський, А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, Р. Ю. Кобрін, А. В. Крижанівська, З. Б. Куделько, О. Вюстер, В. М. Лейчик, Н. В. Васильєва, Г. М. Муқан, О. О. Реформатський, В. А. Татарінов та інші.

Кожен з них по своєму давав визначення досліджуваному явищу, а тому досі немає універсальної та єдиної дефініції поняттю «термін».

Наприклад, один з основоположників термінознавства О. О. Реформатський (1986) зазначає, що «терміни – це слова, обмежені своїм особливим призначенням; слова, які прагнуть бути однозначними як влучний вислів понять та називання речей. Терміни існують не просто в мові, а в складі певної термінології» (с. 61).

Г. О. Винокур (1939) вважав, що термін – це звичайне слово, проте яке несе особливу функцію. Так з'явився функціональний підхід до визначення

поняття термін, який згодом став панівним, тобто твердження, що термін – це особливе слово, може вважатися відхиленням сучасною наукою (с.5).

Д. С. Лотте (1961) мав зовсім протилежну думку Г. О. Винокуру та наполягав, що термін – це особливе слово, яке на відміну від звичайного слова повинне мати коротку форму, на уникати будь-якої багатозначності (с. 18-36).

Р. Ф. Проніна (1973) лаконічно зазначала, що «термін» – це слово або словосполучення, яке має спеціальне, чітко визначене значення в тій чи іншій галузі науки та техніки (с.175).

Згідно з висновками зроблених І. С. Квітко (1976) «термін» – це слово чи словесний комплекс, що співвідноситься з поняттям певної організованої галузі пізнання (науки, техніки), що вступають у системні відносини з іншими словами та словесними комплексами і утворюють разом з ними в кожному окремому випадку та в певний час замкнену систему, що характеризується високою інформативністю, однозначністю та експресивною нейтральністю» (с. 21). Вже через 10 років І. С. Квітко (1986) доопрацьовує це поняття та визначає термін як складне явище, специфіка якого визначається як належністю до двох систем (логіко-понятійної системи певної галузі знань та лексичної системи загальнолітературної мови), так і особливостями функціонування переважно у сфері професійного спілкування (с. 6).

В. С. Будільова (2002) трактує термін як одиницю будь-якої конкретної природної або штучної мови (символ, слово, аббревіатура, словосполучення, поєднання слова і цифр-символів, поєднання слова і букв-символів), що володіє спеціальним термінологічним значенням, яке може бути виражене або в словесній формі, або в тому чи іншому формалізованому виді і досить точно і повно відображає основні, істотні на досліджуваному рівні розвитку науки і техніки ознаки відповідного поняття (с. 24).

А. В. Крижанівська (1985) вважає терміном одиницю літературної мови, що виконує її пізнавально-інформативну функцію; конкретно дефінітивний номінант системи понять (реалій) науки, техніки, виробництва, суспільного життя, офіційної мови (с. 6–8);

Визначення О. В. Суперанської, Н. В. Подольської та Н. В. Васильєвої (1989) об'єднує в собі погляди вже названих науковців, виголошуючи положення про те, що термін – це спеціальне слово (чи словосполучення), яке прийняте у професійній діяльності та вживається в особливих умовах. Разом з цим, воно є словесним позначенням поняття певної галузі професійних знань, основним поняттєвим елементом мови спеціального призначення. Крім цього, вони зазначають, що всередині свого термінологічного поля термін є однозначним (с. 173).

Що стосується новітнього термінознавства, то воно перш за все пов'язане з когнітивним підходом. Таким чином, термін вважається вербальним спеціальним концептом, який у процесі пізнання постійно удосконалюється і з'являється в нових інтерпретаціях. Саме ж пізнання, яке має постійний розвиток, матеріалізується у мові та науковому, професійному або іншому спеціальному дискурсі. (Лейчик, 2007, с. 233–234).

Прикладами новітнього визначення поняття «термін» можуть бути:

1) Термін – це слово або словосполучення спеціальної сфери вживання, створене (запозичене, прийняте) для точного вираження спеціальних понять і таке, що ґрунтується на дефініції (Володіна, 1997, с. 25) ;

2) Термін - лексична одиниця певної мови для спеціальних цілей, яка означає загальне, конкретне або абстрактне поняття теорії певної спеціальної галузі знань або діяльності (Лейчик, 2007, с. 31–32);

Таким чином, проаналізувавши процес еволюції поняття «термін» та сукупність дефініцій, які пропонуються дослідниками термінознавцями, можемо зробити висновок про різне розуміння і трактування поняття «термін», взаємодоповнюють один одного.

Що стосується розвитку термінознавства в Китаї, то це відносно молода наукова дисципліна. Її формування відбувалося на базі термінотворчої традиції стародавнього Китаю. Дослідники сучасності продовжують та розвивають досвід таких стародавніх мислителів як Конфуцій (孔子), Сюнь-Цзи (荀子), Гуньсун Лун (公孙龙) та інших філософів давнини. В

роботах цих мислителів містяться оригінальні та влучні термінотворчі ідеї, котрі стали витокami сучасної китайської термінології. Так, наприклад в канонічному тексті Конфуціанства «Лунь Юй», учнями Конфуція було задокументовано його вислів: «Якщо назва не відповідає змісту, то мова буде непереконлива, а той, хто говорить непереконливо - не матиме успіху» (名不正则言不顺, 言不顺则事不成), який з точки зору сучасного термінознавства має глибокий філософське та практичне значення.

Іншим відомим висловом вже сучасних термінознавців Китаю є: «Без термінології немає знання». Він також став девізом офіційного друкованого видання Всекитайського комітету по затвердженню науково-технічної термінології «Китайська науково-технічна термінологія», який друкується періодичністю 4 рази на рік.

Перші термінознавчі організації в Китаї починають створюватись в кунці 20 сторіччя.

Так у 1985 році було засновано Технічний комітет по стандартизації державної мови і термінології (全国语言与术语标准化技术委员会), який підпорядкований Державному комітету по стандартизації Китаю (中国国家标准化管理委员会).

Цього ж року був створений Всекитайський комітет науково-технічної термінології (全国科学技术名词审定委员会) перед яким стоїть задача роботи по стандартизації науково-технічних термінів в усіх сферах народного господарства. Загалом до роботи комітету залучаються спеціалісти з усього Китаю, а при провідних університетах створюються відповідні науководослідні центри. Так, в 2004 році в рамках співпраці Хейлунцзянського університету та Всекитайського комітету науково-технічної термінології при університеті було створено перший в Китаї Дослідницький інститут термінології (术语学研究所), який очолив професор Чжен Шупу.

За час існування Всекитайського комітету науково-технічної термінології та роботи китайських термінознавців було створено і

упорядковано 114 збірників стандартизованих термінів різних галузей життєдіяльності, в тому числі:

1) 105 «базових збірника» спрощеними ієрогліфами або мовою путунхуа (普通话):

- 1987 рік - «天文学名词» (tiānwénxué míngcí): астрономічні терміни;
- 1990 рік - «地理学名词» (dìlǐxué míngcí): «географічні терміни»;
- 1992 рік - «测绘学名词» (cèhuìxué míngcí): топографічні терміни;
- 1994 рік - «农学名词» (nóngxué míngcí): сільськогосподарські терміни;

- 1989 рік (перше видання) та 2012 рік (друге видання): «微生物学名词» (wēishēngwùxué míngcí) – терміни мікробіології

- 2016 рік: «显微外科学名词» (xiǎnwēi wàikēxué míngcí): терміни мікрохірургії

тощо.

2) 8 збірників традиційними ієрогліфами (繁体字):

- 1989 рік: «天文学名词» (tiānwénxué míngcí): астрономічні терміни;
- 1992 рік: «地球物理学名词» (dìqiú wùlǐxué míngcí): терміни геофізики

тощо

3) 2002 рік (збірник газет): «英汉·汉英生物学名词» (yīng hàn · hàn yīng shēngwùxué míngcí): англо-китайський та китайсько-англійський словник біологічних термінів.

За останні роки кількість літератури в галузі термінознавства значно зросла. Публікуються збірники наукових статей та монографії проводяться спеціалізовані наукові семінари і конференції на різні тематики, пов'язані з розвитком термінознавства. У якості прикладу можна привести конференцію «Становлення китайського термінознавства» («中国术语学建设研讨会»), присвячену актуальним проблемам термінологічних досліджень. Значним

імпульсом для розвитку сучасного термінознавства в Китаї стали роботи таких науковців як Фен Чживея, Чжен Шупу, У Лікунь та інших дослідників. (Очиров, 2013, 116-123)

На думку Чжен Шупу «термін» (термінологія) є ключовим елементом в системі знань про те чи інше явище та безпосереднім носієм наукового знання про нього. Він також зазначає про постійне збільшення кількості термінів у науці, що спричинене «вибухом знань» («知识爆炸») в теперішню інформаційну епоху. Згідно його даних в останній час обсяг знань людства подвоюється кожні 25 років, відтак, разом з таким «вибуховим збільшенням об'єму знань» слідом йде і «вибух об'єму термінології» («术语爆炸»).

1.2. Визначення юридичних термінів як філологічного явища

Юридична мова – це спеціалізована мова, що використовується правниками у своїй професійній діяльності. Неодмінним елементом юридичної мови є юридична термінологія, яка складається з окремих термінів та в їх сукупності формує відповідну терміносистему.

Правова терміносистема – це система правових термінів, що використовуються в певній нормативно-правовій галузі, інституті чи певному джерелі права або у відповідній правовій теорії. Правова терміносистема формується на основі системи понять; терміни згруповані не в будь-якому порядку, а на основі системності джерела права, нормативно-правового інституту чи нормативно-правової галузі або відповідної теорії (науки) (Рабінович & Дудаш, 2017, с.17-29). За галузевою ознакою терміносистеми можна поділити на ті, що відносяться до цивільного, адміністративного, кримінального або будь-якої іншої галузі права.

Юридичний термін (від лат. terminus – межа, кордон) – слово або словосполучення, що виражає поняття з правової сфери суспільного життя і має визначення (дефініцію) у юридичній літературі (законодавчих актах, юридичних словниках, науково-правових працях) (Артикуца, 2007, с. 1).

Інше визначення юридичному терміну дав Л.П. Кураков (2004), який зазначає, що вони є елементом юридичної техніки, словесним позначенням державно-правових понять, за допомогою яких виражається і закріплюється зміст нормативно-правових приписів держави. На його думку, юридичні терміни можна розділити на три різновиди: а) загальнозначимі терміни (характеризуються тим, що вони вживаються в побуті і всім зрозумілі); б) спеціально-юридичні терміни (мають особливий правовий зміст); в) спеціально-технічні терміни, що в тому числі, відображають область спеціальних знань. Використання юридичних термінів має відповідати низці критеріїв: один і той же термін в різних нормативно-правових актах має бути однозначним; терміни мають бути загальноновизнаними (тобто, таким, що вже використовується), а не бути винайдені суб'єктом законодавства; мають зберігати свій сенс у кожному новому законодавчому акті (с. 185).

Юридичні терміни відіграють провідну роль у передачі когнітивної інформації тексту правового документа, а тому їх правильний переклад і розуміння відіграють вирішальну роль у повноті перекладу юридичного тексту загалом (Кучеренко, 2018, с. 11).

У Китаї також ведеться кропітка робота по дослідженню і систематизації юридичної термінології. Її очолює згаданий вище Всекитайський комітет науково-технічної термінології (全国科学技术名词审定委员会), за дорученням якого та в умовах кооперації з Інститутом права Китайської академії суспільних наук (中国社会科学院法学研究所) ще 18 грудня 2007 року було створено Комітет по затвердженню юридичної термінології (法学名词审定委员会). Новий комітет очолив член Китайської академії соціальних наук та колишній директор Юридичного інституту, дослідник Лі Лін (李林). І хоча зі сплином 15 років досліджень упорядкування юридичних термінів («法学名词» fǎxué míngcí) ще не закінчене, проте робота в цьому напрямку продовжує активно вестись і зараз знаходиться на кінцевому етапі свого розвитку.

Так, у січні 2020 року в Пекіні пройшло засідання науковців щодо «Апробації юридичних термінів» (《法学名词》审稿会议), де був представлений перший проект збірника систематизованих юридичних термінів Китаю, який складався майже з 4000 записів.

А вже на початку 2022 року перелік юридичних термінів був офіційно схвалений Всекитайським комітетом науково-технічної термінології та профільним Комітетом по затвердженню юридичної термінології. Всього вказаний список налічує 3949 юридичні терміни із різних галузей права (Конституційного, Цивільного, Адміністративного, Процесуального, Публічного права тощо). Що стосується термінів суто цивільно-правового напрямку, то Комітет визначив їх у кількості 324 шт., які, в свою чергу, розділив на наступні категорії:

- Цивільне право (民法 mínfǎ) ;
- Основні принципи цивільного права (民法的基本原则 mínfǎ de jīběn yuánzé) ;
- Цивільно правові відносини (民事法律关系 mínshì fǎlù guānxì).
- Загальні положення (总则 zǒngzé);
- Типи чинності правочину (民事法律行为的效力类型 mínshì fǎlù xíngwéi de xiàolì lèixíng) ;
- Закон про майнові права(物权法 wùquánfǎ);
- Боргові зобов'язання (债 zhài);
- Контракт (合同 hétong);
- Особисті немайнові права (人格权 réngéquán);
- Сімейні відносини (婚姻家庭 hūnyīn jiātíng, що дослівно можна перевести як «сім'я», або «обруження») ;
- Спадщина (继承 jìchéng);
- Деліктна відповідальність (侵权责任 qīnquán zérèn);

Значну роль в дослідженні юридичних термінів в Китаї відіграли такі науковці як: Чжай Гоцян (翟国强), Гуань Юїн (管育鷹), Лю Реньвень (刘仁文), Се Хунфей (谢鸿飞), Сюн Цюхун (熊秋红), Се Цзенгі (谢增毅), Чжан Шен (张生), Сі Юемін (席月民), Лю Хун'ян (刘洪岩), Ляо Фань (廖凡), Ся Сяосюн (夏小雄), Чжан Сян (张翔), Мо Юйчуань (莫于川), Чжоу Ке (周珂) та інші.

З лінгвістичної точки зору, китайська правова терміносистема має частину спільного з терміносистемами інших мов оскільки постійно взаємодіє з ними. Правові терміни, які використовуються у КНР, закріплені у її нормативно-правовій системі. А тому, здійснюючи переклад юридичних текстів, обов'язково потрібно мати на увазі походження правової системи обох мов, їх приналежність до певної правової сім'ї. Тільки так можна належним чином розкрити значення того чи іншого юридичного поняття мови оригіналу і знайти відповідний термін у мові перекладу, або за допомогою перекладацьких прийомів підібрати найбільш влучну аналогію для перекладу.

Що стосується правової системи Китаю, то вона входить до далекосхідної групи правових систем, характеризується стародавніми правовими традиціями і сучасним законодавством, які включають ідеї «соціалізму з китайською специфікою» і деякі засади романо-германського права. Переважання норм моралі над нормами права в регулюванні будь-яких питань суспільного життя — одна з ознак.

Західна традиція, сприйнята китайським правом, істотно доповнена, особливо на рівні індивідуального регулювання, правовим менталітетом китайців, правова свідомість яких залишається в межах традиційної конфуціанської концепції правозастосування, де праву в процесах суспільного розвитку відводиться не головна, а допоміжна роль. Як наслідок, китайським правом була прийнята структура романо-германського права, система його джерел, кодифікація, юридична техніка, але в модифікованому вигляді, так як здійснювався достатній вплив зі Сходу. Основними джерелами права КНР, що формують її юридичну терміносистему є Конституція, закони та інші

нормативні правові акти в вигляді у вигляді постанов Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників (парламенту), Постанов Державної ради (уряду) підзаконні акти інших органів державної влади і управління, зокрема місцевих.

Що стосується правової системи України, то їй у більшій мірі притаманні ознаки, характерні для романо-германської правової сім'ї, а тому між обома правовими системами і їх терміносистемами є багато спільного. А це впливає на процес сприйняття та перекладу матеріалів юридичної тематики (в тому числі, правових термінів) і має враховуватись під час перекладацької діяльності.

Юридичний переклад – мовно-юридична процедура відтворення правового змісту юридичного тексту вихідної культуро-специфічної правової системи засобами фахової мови правової системи-реципієнта задля збереження відповідних юридичних функцій та/або екстеріоризації інших прагматичних функцій тексту перекладу, що діють на час виконання перекладу (Шаблій, 2013, с. 540).

З перекладацької точки зору, якщо брати терміни китайської юридичної мови у якості мови для спеціальних цілей, то їх можна поділити на кілька груп:

1) Такі, що належать тільки до сфери юриспруденції в обох мовах, та не викликають сумнівів у їх прямому перекладі (наприклад, «сервітут» – 地役权 (dìyìquán), «контракт» - 合同 (hétóng) , «моральна шкода» – 精神损害 (jīngshén sǔnhài)).

2) Такі, що використовуються в юридичних текстах і одночасно можуть належати до загальноживаних слів, при цьому мати спеціальне значення в юридичній сфері (наприклад, «компанія» в українській мові може означати або підприємство, або певну групу людей; у китайській мові 法人(fǎrén), може означати підприємство або французьку національність окремої людини; «共有» (gòngyǒu) у якості загальноживаного слова можна перекласти як «всього» або «вцілому», а в юридичному перекладі це означає «спільна власність»).

3) Терміни з інших галузей знань, які також використовуються у юриспруденції. У такому випадку вважається, що ці терміни автоматично стають юридичними термінами (наприклад, здавалось би класичні медичні терміни «донорство» (gōngxiè) , «клонування» - 克隆 (kèlóng) на практиці використовуються в таких юридичних документах як нормативно-правові акти, цивільно-правові договори тощо) (Дуднік & Оришич, 2019, с. 57).

Специфікою перекладів юридичних термінів також є їх полісемантичність або омонімія, в залежності від галузі права, де вони застосовуються. Наприклад, в українській мові «франшиза» може мати два різних визначення, в залежності від того у яких правовідносинах воно використовується. У галузі страхування «франшиза» – це частина збитків, що не відшкодовується страховиком згідно з договором страхування (Закон України «Про страхування», 1996, стаття 9). У сфері господарського (комерційного) права, «франшиза» може виступати як форма співпраці між юридично та фінансово незалежними сторонами щодо користування правом інтелектуальної власності на певних умовах (Паніна, 2017, с.44). Водночас згадані вище терміни-омофони, в китайській мові мають зовсім різні найменування, а саме “特许权” (tèxǔquán) та “保险免赔额” (bǎoxiǎn miǎnpéi é) відповідно.

У зв'язку з тим, що правовим системам України та КНР одночасно притаманні ознаки романо-германської системи права, багато визначень в обох мовах були запозичені з латинської, англійської, німецької та інших європейських мов. В українській мові більшість таких термінів мають співзвучність з мовою оригіналу (наприклад, “вексель” (Wechsel – нім.), “бюджет” (Budget – англ.)). В китайській мові також є ієрогліфи фонетичної категорії, що відтворюють терміни іншомовного походження в близькому до мови оригіналу звучанні (наприклад: 托拉斯 (tuōlāsī) – трест; 海洛因 (hǎiluòyīn) – героїн), проте більшість не має фонетичної спорідненості з термінами у мові їх походження.

Доволі часто в китайських юридичних текстах зустрічається написання спеціальних термінів у вигляді скорочених аббревіатур з англійської мови, наприклад, “GDP” (Gross domestic product – внутрішній валовий продукт), “WTO” (World Trade Organization – Світова організація торгівлі). Тому, фактично, для перекладу таких термінів з китайської мови на українську додатково потрібні знання та розуміння ще й англійської мови.

Загалом, переклад юридичних текстів належить до спеціалізованого перекладу та викликає багато труднощів, пов'язаних зі своєрідністю юридичної мови, лінгво-культурними розбіжностями мови оригіналу й мови перекладу, різницею в законодавчих системах та лінгвістичних традиціях країн, особливостями оформлення документів різного типу (Шумило & Карпушина, 2017, с. 52).

Неточний переклад з однієї мови на іншу окремих термінів створює значні перешкоди у загальному використанні іншомовного юридичного документа і навіть може стати причиною настання окремих негативних юридичних наслідків (Шумило & Сніца, 2016, с. 271).

Таким чином, у процесі всієї своєї перекладацької діяльності перекладач повинен вдосконалюватись у різних дисциплінах та сферах, консультуватись з фахівцями сфери в якій перекладає, постійно читати фахову літературу, ретельно опрацьовувати нову термінологію, працювати з тлумачними словниками, енциклопедіями, ознайомлюватись з усіма чинними стандартами в галузі відповідної спеціалізації та чітко дотримуватись їх положень (Кучеренко, 2018, с. 11).

1.3. Методологія дослідження цивільно-правової термінології китайського законодавства

Попередньо визначивши основні поняття та теоретичне підґрунтя нашого дослідження, необхідним також є визначити методи пізнання, які є доцільними в його процесі.

Метод (від грецького *méthodos* – «шлях крізь») — систематизована сукупність кроків, які потрібно здійснити, щоб виконати певну задачу чи досягти певної мети; поняття тотожне алгоритму дій і технологічному процесу. В свою чергу, метод пізнання (метод дослідження) це певна специфічна процедура, яка становить сукупність дій чи операцій, що допомагають здобути й обґрунтувати нові знання в тій чи іншій науці. Вони можуть бути класифіковані згідно різних ознак. Наприклад, за рівнем пізнання: емпіричні й теоретичні; за здійснюваними у пізнанні функціями: методи систематизації, пояснення й прогнозування; в залежності від області дослідження: технічні, біологічні, фізичні, соціальні, тощо.

Базисом емпіричного дослідження є пряма практична взаємодія особи, що досліджує явище з об'єктом, який безпосередньо досліджується. Головне його завдання, це пошук відповіді на емпіричні питання, що згідно з даними мають бути визначені точно і у повному обсязі. Як правило, дослідник повинен мати свої теорії на досліджувану тему на підставі яких пропонуються відповідні припущення або гіпотези через які, в свою чергу, здійснюється прогнозування тих чи інших подій. Шляхом проведення відповідних експериментів робиться перевірка таких прогнозувань і в залежності від результатів експерименту відбувається підтвердження або спростування вище згаданих теорій, які стали підставою виникнення відповідних гіпотез і прогнозів.

Що стосується теоретичного дослідження, то у ньому відсутня будь-яка практична взаємодія з досліджуваними об'єктами. Таким чином, вони (об'єкти) вивчаються опосередкованим шляхом, за допомогою уявного, а не реального експерименту. Основою теоретичного дослідження є використання концепцій, абстрактних уявлень, , положень, ідей, які відносяться до процесу практичного пізнання.

Науковим методом нашого дослідження є сукупність як загальнонаукових так і спеціальних лінгвістичних методів встановлення параметрів, структури, інших характеристик цивільно-правових термінів у

сучасному законодавстві КНР як об'єкту дослідження. Система таких методів та форм, способів і видів пізнання становить методологію нашого дослідження.

До загальнонаукових методів дослідження, що поєднують у собі методи емпіричного і теоретичного дослідження та є універсальними для використання у дослідженнях різних наукових галузей, відносяться аналіз, синтез, порівняння, індукція, системний метод тощо. До спеціально лінгвістичних методів, які є найбільш актуальними саме для дослідження об'єктів у лінгвістиці можна віднести описовий, логіко-психологічний, внутрішньої інтерпретації, зіставний, соціолінгвістичний, структурний, трансформаційний аналіз, компонентний аналіз.

Аналіз та синтез – є базовими методами пізнання. Метод аналізу полягає в розчленуванні предмета дослідження на складові частини з метою їх детального і всебічного вивчення. Метод синтезу, навпаки, передбачає поєднання частин у цілісну систему. У нашому випадку ми застосовували обидва методи при дослідженні структури, семантики та функціонування складних цивільно-правових термінів китайського законодавства, що мають два та більше ієрогліфів. Таким чином розкладали їх на частини для дослідження поодиноці та збирали окремі прості ієрогліфи в складні юридичні терміни.

Зіставний метод дослідження в основі якого лежить синхронія (тобто, мовні явища досліджуються на цьому етапі розвитку досліджуваної мови). З його допомогою можна встановити як відмінні риси мов, так і характеристики, властиві кожній мові окремо. Метою зіставного дослідження є послідовне визначення контрастів та відмінностей різних мов. Даний метод є набором процедур зіставлення будь-яких (не обов'язково споріднених) мов з метою виявлення подібності і відмінностей між ними. В результаті його застосування створюються порівняльні описи мов, наприклад, порівняльна фонетика, лексикологія тощо. Зіставне описання має як наукове, так і прикладне значення.

Описовий метод - допомагає виявити одиниці мови та системні відносини, в які вони вступають, а також досліджувати не лише якісні, а й кількісні їх властивості, а саме відносну частоту появи слів у мові взагалі та у певних умовах зокрема.

Метод опозицій (або протиставлення) – співставлення опозицій для порівняння одиниць та виявлення таким чином функціонально відмінних опозицій у складі певних парадигм (Васильєв, 1997, с.41). Опозиція (протиставлення) – це одне з понять структуралізму: суттєва для сенсорозрізнення різниця між одиницями плану вираження (наприклад, звукове протиставлення, яке може диференціювати значення двох слів). Такій відмінності відповідає різниця одиниць плану змісту. Поняття опозиції використовується для розмежування мовних одиниць (інваріантів) та їх варіантів: інваріанти здатні вступати один з одним в опозитивні відносини, а варіанти не мають такої здатності (їх відносини неопозитивні).

Словотвірний аналіз – комплексна методика лінгвістичного розбору, метою якого є визначення механізму словотворення конкретного похідного слова і виявлення ступеня його похідності (Селіванова, 2006, с. 566). Згідно позиції Вакарюк Л. О. та Панцьо С. Є. метою повного аналізу є встановлення «дериваційної історії» конкретного похідного шляхом визначення його місця в словотворчому ланцюжку.

Морфемний аналіз – один із видів лінгвістичного аналізу, метою якого є визначення складу, або структури, слова. Він відіграє значну роль у формуванні орфографічних навичок. Як зазначає Селіванова О. О. (2006), морфемний аналіз (або розбір слова) це методика словотвору й морфеміки, спрямована на встановлення складу морфем у слові. Метою морфемного аналізу є виявлення, з яких значущих частин складається слово в сучасній мові, вказати тип і значення виділених морфем, їх функції в аналізованому слові. Основний прийом виділення морфем у слові — підбір однокореневих і одноструктурних слів (тобто слів з тим самим префіксом і суфіксом) (с.396).

О. О. Селіванова (2006) вважає, що морфемний аналіз складається з таких етапів:

1. Визначення граматичного значення словоформи;
2. Встановлення у аналізованому слові його семантичної похідності;
3. Побудова словотворчого ланцюжка досліджуваного слова (починаючи від початкової форми до твірної основи і далі до непохідної твірної основи);
4. Шляхом зіставлення початкової форми з іншими граматичними формами досліджуваного слова, виділення його основи, флексії, формотворчих і основотворчих морфем;
5. Виявлення словотворчих афіксів у складі досліджуваного слова шляхом послідовного зіставлення похідних і твірних основ у словотворчому ланцюжку;
6. Виділення кореня досліджуваного слова та зіставлення з іншими спорідненими (або одноструктурними) до нього словами (с.396).

Компонентний аналіз - це метод дослідження плану змісту значимих одиниць мови, метою якого є розкладання значення мінімальних семантичних складових. Заснований на гіпотезі про те, що значення будь-якої мовної одиниці складається з семантичних компонентів (семи) і словниковий склад мови може бути описаний за допомогою обмеженого (порівняно невеликого) числа семантичних ознак (Кузнєцов, 1990, с.685). Сема – це диференціальна семантична ознака, компонент значення, який виявляється при зіставленні значень різних слів. Кодухов В.І. (1987) зазначає, що сема – це елементарна складова слова або іншої мовної одиниці, яка виявляє ознаки позначуваного, що розрізняються мовою. Це ніби мінімальні шматочки змісту, нерозкладні на частини: «предмет», «людина», «чоловіча (жіноча) стать», «дорослість» тощо. Слова відрізняються одне від одного набором таких компонентів. Так, значення слів «хлопчик» і «дівчинка» в результаті компонентного аналізу здобувають такий вигляд: хлопчик – людина, чоловіча стать, незрілість; дівчинка – людина, жіноча стать, незрілість (с. 168).

Функційний аналіз термінологічних одиниць - невід'ємний складник їх вивчення. О. О. Селіванова (2008) вважає, що функційний метод є домінантним для нової парадигми, що він передбачає дослідження мови у дії. Цей метод також передбачає такі методики як: дискурс-аналізу, конверсаційного аналізу, прагматичного аналізу тощо (с.434). Зазначимо, що цей метод у термінознавстві є доволі новим. Відомо, що за часів Д. С. Лотте (1982) термін переважно вивчався у сфері фіксації – у словниках, відповідно, в його ідеальному вигляді, як абстракцію. Проте на даному етапі розвитку лінгвістики термін розглядається та аналізується як конкретний об'єкт, у всіх його зв'язках і вираженнях, зокрема у різноманітних варіантах (с. 171-172).

Таким чином, ми виокремили релевантні методи дослідження китайської юридичної термінології, за допомогою яких хочемо досягти мети нашої роботи та вирішення в рамках дослідження відповідних задач. Серед таких методів є загальнолінгвістичні та термінологічні, до яких належать словотвірний аналіз, морфемний аналіз тощо; а також елементи описового, структурного, опозиційного методів та методів компонентного та функційного аналізу.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Проаналізувавши низку праць теоретиків-термінознавців, ми можемо зробити висновок, що є певні розбіжності в розумінні базових понять у галузевому термінознавстві. Не зважаючи на в цілому близький контекст, різні науковці не мають єдиного формулювання таких понять як «термін» та «термінологія». Проте, проаналізувавши різні точки зору низки дослідників, можна зазначити, що більшість з них згодні в такому: терміном є спеціальне слово чи словосполучення, що дає розуміння про досліджуване явище та яким притаманні системність, специфіка області застосування та належність до терміносистеми тієї чи іншої наукової галузі.

Що стосується цивільно-правових термінів сучасного законодавства Китаю, то вони були систематизовані на державному рівні, а у 2022 році їх перелік схвалений Всекитайським комітетом науково-технічної термінології та профільним Комітетом по затвердженню юридичної термінології. Загальна їх кількість склала 324 штук, які стали частиною збірника юридичних термінів («法学名词»), що загалом налічує 3949 юридичних термінів різних галузей права. На нашу думку 324 цивільно-правові терміни, які увійшли до збірника під розділом 2 не є вичерпними, оскільки є низка інших термінів з різних галузей права, які також можуть застосовуються і застосовуються у цивільних-правових відносинах.

Переклад юридичної термінології китайського законодавства на практиці має свою специфіку, оскільки відноситься до спеціального перекладу. Для передачі повного змісту того чи іншого терміну крім лише мовних навичок, потрібні спеціальні знання в юриспруденції. Це дає можливість коректно та у відповідності до фактичного змістового навантаження зробити переклад та ороти релевантне поняття з національного законодавства України. Значний вплив на процес перекладу мають такі лінгвістичні явища як синонімія, полісемія, омонімія; різність правових систем мова перекладу (китайської та української); лінгвокультурні розбіжності тощо.

Було встановлено найбільш доцільні методи дослідження цивільно-правових термінів китайського законодавства що відносяться як до загальнонаукових так і спеціально лінгвістичних. До їх складу відносяться й методи емпіричного і теоретичного дослідження, що є по своїй суті універсальними для різних наукових галузей, а саме: аналіз, синтез, порівняння, індукція, системний метод тощо. Як спеціально лінгвістичні методи, доцільно використовувати наступні: описовий, логіко-психологічний, внутрішньої інтерпретації, зіставний, соціолінгвістичний, структурний, трансформаційний аналіз, компонентний аналіз.

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ТЕРМІНІВ У КИТАЇ

З метою дослідження структурних та семантичних особливостей цивільно-правових термінів у Китаї, ми проаналізували Цивільний кодекс КНР (中华人民共和国民法典), Цивільний процесуальний кодекс КНР (中华人民共和国民事诉讼法), Конституцію КНР (中华人民共和国宪法), список з 324 цивільно-правових термінів, які увійшли в систематизований Збірник юридичних термінів («法学名词»), схвалений на початку 2022 року Всекитайським комітетом науково-технічної термінології та профільним Комітетом по затвердженню юридичної термінології Китаю та інші юридичні документи КНР.

2.1. Специфіка утворення та структура цивільно-правових термінів у Китаї

Будучи частиною юридичної терміносистеми, самі по собі цивільно-правові терміни це не хаотичні слова загального вжитку, а структурно та логічно організовані в систему спеціальні назви (Д'яков, 2000, с.11). Відтак, необхідним є аналіз цивільно-правової термінології Китаю з точки зору її структури.

Згідно Великого тлумачного словника сучасної української мови (2005) структура (лат. *structūra*, англ. *structure*, нім. *Struktur*) - це характеристика складу та просторова картина складу об'єкта, речовини взаєморозміщення формацій, частин, деталей, елементів, певний функціональний взаємозв'язок складових частин об'єкта, внутрішня будова. Іншими словами, це взаємозв'язок або складових частин цілого. Якщо спроектувати поняття структури в площину термінознавства, то можна сказати, що структурою

термінів є будова їх зовнішньої форми, зумовлена взаємозв'язком словотворчих елементів.

У зв'язку з тим, що словотворення термінів відбувається за загальними правилами словотвору, то для аналізу їх структурних характеристик будемо керуватися загальними правилами словотвірного аналізу.

На даний момент є багато класифікацій словотворчих типів термінів. Наприклад, А. С. Д'яков (2000) запропонував таку класифікацію:

А. Терміни — кореневі слова:

1. корінна непохідна лексика (ніс);
2. запозичена непохідна лексика (атом),

В. Похідна лексика:

1. терміни, утворені за допомогою суфіксації;
2. терміни, утворені за допомогою префіксації.

С. Терміни — складні слова (самоокупність).

Д. Терміни-словосполучення (обчислювальна машина).

Е. Терміни-аббревіатури (РОЦ — регіональний обчислювальний центр).

Ф. Літерні умовні позначення (гамма-випромінювання).

Г. Символи (знаки) — наприклад, математичні, хімічні, астрономічні та інші символи.

Н. Номенклатура. (с.12)

Відтак, врахувавши вище зазначену класифікацію, позицію інших термінологів та беручи до уваги специфіку китайської мови, вважаємо за доцільне класифікувати термінологію цивільного законодавства КНР за такими основними словотворчими типами:

- 1) Терміни – прості слова;
- 2) Терміни – словосполучення;
- 3) Терміни – скорочення;
- 4) Терміни – іншомовні запозичення.

Далі ми проаналізували цивільно-правову термінологію Китаю з точки зору її словотвірної та етимологічної структури.

Як зазначає Т. В. Губаєва (1984), основу для визначення потенціалу словотворення складних слів у тій чи іншій мові формується за підґрунті вивчення словотвірних комплексів. Метою словотвірного аналізу, окрім виявлення порядку взаємного розташування лексичних структурних компонентів, ще є виявлення природи зв'язків між компонентами слова, аналіз яких має відповісти на питання щодо функціонального значення для компонентів всередині слова (с. 17). Для кожної лексично-граматичної категорії слів притаманна власна словотворча модель (схема побудови слова).

Як зазначає А. Л. Семенас (2007), за морфологічною класифікацією китайська мова належить до ізолюючого типу, їй притаманні відповідні способи словотвору (с.38-47):

- 1) Атрибутивний тип (偏正型 piānzhèng xíng);
- 2) Копулятивний чи сурядний тип (联合型 liánhé xíng)
- 3) Дієслівно-об'єктний тип (述宾型 shùbīn xíng)
- 4) Суб'єкт-предикативний тип (主谓型 zhǔwèi xíng)

Китайським вчений Фан Юйцін (1994) пропонує більш розширений перелік словотвірних моделей та виділяє 8 типів моделей словотвору (с.33):

- 1) 附加结构 fùjiā jiégò – Афіксальна;
- 2) 重叠结构 chóngdié jiégò – Редуплікація;
- 3) 偏正结构 piānzhèng jiégò – Атрибутивна;
- 4) 述宾结构 shù bīn jiégò – Дієслівно-об'єктна;
- 5) 述补结构 shù bǔ jiégò – Дієслівно-результативна;
- 6) 联合结构 liánhé jiégò – Копулятивна;
- 7) 连动结构 liándòng jiégò – Дводієслівна;
- 8) 主谓结构 zhǔwèi jiégò – Суб'єкт-предикативна.

У свою чергу, вчений Хуан Божун (1983) пропонував відносити до складного слова також афіксальний тип та редуплікацію (с.222-228), проте не виділяв дводієслівну структуру 连动结构 (liándòng jiégò), оскільки за своєю

суттю вона схожа з копулятивним типом 联合型(liánhé xíng). Абревіацію та запозичення усі вчені розглядають з певних причин окремо.

Користуючись працями згаданих вище учених, О. П. Козоріз пропонує таку класифікацію словотвору в китайській мові за структурно-граматичними ознаками, з якою ми також погоджуємось:

1. Атрибутивний 偏正型

Його суть полягає в тому, що нові слова складаються з двох субстантивних слів. «Кореню» та «уточнюючого елементу». Цей спосіб словотворення є одним з найбільш поширеніших, а нові слова, утворені цим способом, є двоскладовими: переважно складними словами. Порядок компонентів при їх складанні відрізняється певною послідовністю, характерною для граматичного ладу китайської мови. Порухення цього порядку призведе до зміни сенсу відносин між визначенням та визначеним словом. Наприклад:

民法 mínfǎ – цивільне право:

складається з уточнюючого ієрогліфу 民 mín - народ, люди, цивільний + кореню 法 fǎ закон, право, правило;

民法典 mínfǎdiǎn – цивільний кодекс:

складається з уточнюючого двоскладового іменника 民法 mínfǎ цивільне право + корінь 典 diǎn звід законів, кодекс

私权 sīquán – приватне (особисте) право:

складається з уточнюючого ієрогліфа 私 sī приватний, особистий + кореню 权 quán право (права, привілеї);

法人 fǎrén – юридична особа:

складається з уточнюючого ієрогліфа 法 fǎ закон, юридичний + корінь 人 rén особа;

代理 dàilǐ – представляти інтереси:

складається з уточнюючого ієрогліфа 代 dài замість, замінять, заміна, від імені + 理 lǐ упорядковувати, управляти, розпоряджатися

民事 mínshì – цивільні справи, цивільний:

складається з уточнюючого ієрогліфа 民 mín народ, люди, цивільний + 事 shì справа, заняття, робота

动产 dòngchǎn – рухоме майно:

складається з уточнюючого ієрогліфа 动 dòng рухатися, переміщуватися + 产 chǎn майно, власність;

事故 shìgù – аварія, незасний випадок:

складається з ієрогліфа 事 shì справа, випадок, інцидент + 故 gù нещастя, вітхий;

住所 zhùsuǒ – місце проживання:

складається з кореневого ієрогліфа 所 suǒ місце, резиденція, будівля + уточнюючої частини 住 zhù проживати, мешкати;

家庭关系 – jiāting guānxì сімейні відносини:

Двоскладове уточнення 家庭 jiāting сім'я + корінь 关系 guānxì зв'язок, відносини;

可靠证人 kěkào zhèngrén – належний свідок:

Складається з двоскладового уточнення 可靠 kěkào сумлінний, надійний + 证人 zhèngrén свідок (атрибутивний словотвір, де двоскладовий прикметник додається додвоскладового іменника).

法官 fǎguān – суддя:

Складається з ієрогліфа 法 fǎ закон, право, правило + 官 guān офіційна особа, посада;

法庭 fǎtíng – суд:

складається з уточнюючого 法 fǎ закон, право + 庭 tíng зал, палата, приміщення;

2. Копулятивний 联合型

Нові слова утворені за схемою зіставлення, зазвичай складаються з двох частин, а зв'язок між двома словами (коренями) є рівноправним і зіставленим, зазвичай складається з поєднання слів (коренів) з однаковим синонімічним значенням або навпаки прямо пропорційно протилежним. Наприклад:

买卖 mǎimài – купівля-продаж

Складається з ієрогліфів прямо протилежного значення 买 mǎi купувати + 卖 mài продавати;

人民 rénmín – народ, народний:

складається з синонімічних за значенням ієрогліфів 人 rén людина + 民 mín народ, народні маси.

共同 gòngtóng – колективний, спільний

складається з синонімічних за значенням ієрогліфів 共 gòng разом, спільними зусиллями, однаковий + 同 tóng співпадати, тотожній, той же самий

期间 qījiān – строк, період

складається з синонімічних за значенням ієрогліфів 期 qī строк, межа часу, період, цикл + 间 jiān час, проміжок часу

错误 cuòwù – проступок, помилка, помилково

складається з синонімічних за значенням ієрогліфів 错 cuò помилятися, помилково, помилка + 误 wù помилка, промах, недолік, помилково

交付 jiāofù – посилати (товари), оплачувати (кошти)

складається з синонімічних за значенням ієрогліфів 交 jiāo передавати, оплачувати, вручати + 付 fù передавати, платити, вручати

国家 guójiā – держава, державний

складається з синонімічних за значенням ієрогліфів 国 guó держава, країна, Вітчизна, плем'я, рідні місця + 家 jiā сім'я, дім, рідні місця

免除 miǎnchú – звільняти, виключати

складається з синонімічних за значенням ієрогліфів 免 miǎn уникати, позбавляти, звільняти + 除 chú виключати, прибирати, ліквідовувати, відмінити

长短 chángduǎn – протяжність (протягом)

Складається з ієрогліфів прямо протилежного значення 长 cháng довгий, + 短 duǎn короткий;

贵重 guìzhòng – цінний, дорогий

складається з синонімічних за значенням ієрогліфів 贵 guì цінний, дорогий + 重 zhòng значний, дорогий, цінний

履行 lǚxíng – виконувати

складається з синонімічних за значенням ієрогліфів 履 lǚ діяти, діяння + 行 xíng поступок, діяльність, поведінка, діяння

运输 yùnsū – перевозка, транспортний

складається з синонімічних за значенням ієрогліфів 运 yùn переміщати, транспортувати + 输 shū перевозити, транспортувати, доставляти

3. Дієслівно-об'єктний 述宾型

Це один з найпоширеніших видів словотворення в результаті якого перше слово (корінь) представляє дію, а друге слово (корінь) представляє об'єкт дії. Зв'язки між частинами таких термінів-слів та та термінів-словосполучень не утворюються через їх структурні недоліки. Більшість слів цього типу в лексиці сучасної китайської мови легко розчленовуються, а їх компоненти формально відновлюють характеристики окремих слів. Прикладами таких термінів є:

退货 tuìhuò – повернення товару

Складається з частин 退 tuì відступати, повертати назад + 货 huò товар, вантаж;

开庭 kāitíng – вести судове засідання

Складається з частин 开 kāi відкривати, приступати до... + 庭 tíng зал, суд, палата

离婚 líhūn – розривати шлюб, розлучення

Складається з частин 离 lí віддалятися, покидати + 婚 hūn шлюб

过错 guòcuò – вина, проступок, порушення закону

Складається з частин 过 guò переносити, передавати, проходити + 错 cuò помилка, промах

断供 duàngōng – припинення виплати, припинення поставки

Складається з частин 断 duàn розрізати, припиняти, розламувати + 供 gōng поставляти, забезпечувати

改制 gǎizhì – реформувати

Складається з частин 改 gǎi змінювати + 制 zhì режим, порядок, стандарт

卫生 wèishēng – гігієна, охорона здоров'я

Складається з частин 卫 wèi охороняти, захищати + 生 shēng життя, народження

4. Дієслівно-результативний 补充型 (або 述补)

У цій структурі друга морфема доповнює першу морфему, перше слово представляє дію, остання морфема представляє результат або тенденцію дії, а значення першої морфеми доповнюється. Слова, складені з додаткових виразів, зазвичай мають природу дієслів: 增加 zēngjiā збільшити, збільшення; 提高 tígāo підвищити, покращити; 扩大 kuòdà розширяти, збільшувати; 改进 gǎijìn покращувати, реорганізовувати, модернізовувати; 延长 yáncháng продовжувати, розтягувати; 推翻 tuīfān відмовлятися, спростовувати

У цивільному кодексі КНР можна побачити такі приклади цивільно-правових термінів, що мають дієслівно-результативний спосіб словотвору:

推广 tuīguǎng – розширювати, популяризувати

Складається з морфеми 推 tuī двигати в перед, рекомендувати, розширювати + доповнююча морфема 广 guǎng обширний, чисельний,

说明 shuōmíng – пояснення, роз'яснення

Складається з морфем 说 shuō говорити, заявляти + доповнююча морфема 明 míng ясний, чіткий, відкритий

案件 ànjàn – справа (судова справа)

Складається з морфем 案 àn судова справа (процес) + доповнююча морфема 件 jiàn документ, річ;

事件 shìjiàn – випадок, інцидент

Складається з морфем 事 shì випадок, обставина, інцидент + доповнююча морфема 件 jiàn документ, річ

5. Суб'єкт-предикативний 主谓型

У цій структурі зв'язок між морфемами зазвичай такий: перша частина терміна позначає суб'єкт, а друга частина – його дію. Цей тип більш притаманний для формування літературно-поетичних слів, або лексичних одиниць побутового спілкування і переважно є складним визначенням, оскільки складається з трьох та більше ієрогліфів, що формують два корені. Наприклад:

心情舒畅 xīnqíng shūchàng – розслабитись (заспокоїтись)

складається з кореню 心情 xīnqíng настрій + корінь 舒畅 shūchàng відчувати легкість;

人声鼎沸 rénshēng dǐngfèi – гул голосів

складається з кореню 人声 rénshēng людський голос + корінь 鼎沸 dǐngfèi бурлити (кипіти)

心疼 xīnténg – любити, серце болить (за когось)

складається з кореню 心 xīn серце + 疼 téng боліти

Для формування цивільно-правових юридичних термінів він є малопродуктивним, але все ж таки зустрічається в правничій терміносистемі. Прикладом можуть бути:

债权转让 zhàiquán zhuǎnràng Передання права вимоги (цесія).

Складається з кореню 债权 zhàiquán – вимога, право вимоги, претензія + корінь 转让 zhuǎnràng передавати, переуступати.

债务承担 zhàiwù chéngdān – брати на себе борг (зобов'язання)

Складається з кореню 债务 zhàiwù борг (зобов'язання) + корінь 承担 chéngdān відповідати (за щось), брати на себе (відповідальність)

合同解除 hé tong jiěchú розірвання договору

Складається з кореню 合同 hé tong договір + корінь 解除 jiěchú знімати, видаляти, відмінити

损失赔偿 sǔnshī péicháng – відшкодування збитків

Складається з кореню 损失 sǔnshī збитки + корінь 赔偿 péicháng відшкодувати, компенсувати.

Перші п'ять типів зв'язку виділяють абсолютно всі вчені: 1) атрибутивний 偏正型; 2) копулятивний 联合型; 3) дієслівно-об'єктний 述宾型; 4) дієслівно-результативний 补充型 (або 述补); 5) суб'єктно-предикативний 主谓型. Їх розглядають окремо для кожної з трьох частин мови (іменник, дієслово, прикметник) і виділяють відповідну кількість структур, утворених можливою комбінацією простих компонентів, 9 – для іменника, 8 – для дієслова і 5 – для прикметника.

Наступні п'ять типів зв'язку: афіксація, редуплікація, аббревіація, цифрові скорочення та запозичення – не всі вчені відносять до словоскладання або ж і взагалі не виділяють. Проте зазначені типи також досить часто вживані і не можуть бути співвіднесені з попередніми типами, тому пропонуємо їх також розглядати як відповідні різновиди словоскладання (О. П. Козоріз, 2011, с.18).

6. Афіксація 附加式

Афікс (кит.词缀 cízhù), також Формант (лат. affixus — прикріплений, причеплений) — частина слова, що вносить зміну у значення кореня. Нові слова утворюються за допомогою словотворчих афіксів, а словозмінні афікси

виражають відношення слова до інших слів. Афікс є засобом вираження лексичних значень і відношень між словами у словосполученні та реченні. Відповідно до ДСТУ 3325-96 (1996) префікс – це афікс, який передує основі; а суфікс – це афікс, розташований після основи (с.14).

Афіксальний спосіб створення термінів дозволяє відобразити в структурі терміна його категоріальну приналежність, так як існують суфікси, що дозволяють виразити приналежність терміна до назви процесів і властивостей. Недоліками такого способу термінотворення є явища синонімії та полісемії / омонімії суфіксів (С. В. Гриньов-Гриневиц, 2008, с.100).

Афіксація у китайській мові представлена в основному такими словотворчими морфемами – 54 суфікси: 表、差根、观、化、机、计、剂、家、匠、类、力、量、律、率、论、品、期、器、区、群、然、心、形、型、性、学、员、者、值、人、带、的、度、儿、法、费、士、式、手、树、数、说、素、体、头、图、物、系、象、种、主义、子、族; та 38 префіксів: 半、多、同、外、微、未、无、小反、非、副、古、过、后、假、抗、可、老、两、内、耐、拟、前、双、雄、亚、于、原、不、超、大、单、第、再、真、主、龔、自 (Козоріз, 2011, с.18).

Для дослідження суфіксів та префіксів, що активно використовуються в цивільно-правовій термінології китайського законодавства візьмемо ті, які використовуються у Цивільному кодексі КНР («中华人民共和国民法典») та збірник юридичних термінів («法学名词»), схвалений у 2022 році Всекитайським комітетом науково-технічної термінології та профільним Комітетом по затвердженню юридичної термінології.

Суфікс 费 fèi – буквально перекладається як «витрати, затрати, плата» і виконуючи роль суфіксу у словоскладанні з іншими морфемами позначає той чи інший вид витрат. Наприклад: 抚养费 fùyǎngfèi – аліменти неповнолітнім дітям; 赡养费 shànyǎngfèi – аліменти непрацездатним батькам; 登记费 dēngjìfèi – реєстраційний внесок; 补偿费 bǔchángfèi – грошова компенсація; 物业费

wùyèfèi – комунальні платежі; 管理费 guǎnlǐ fèi- адміністративні витрати; 使用费 shǐyòngfèi – плата за користування; 电费 diànfèi – плата за електроенергію ; 维修费 wéixiūfèi – експлуатаційні витрати; 材料费 cáiliào fèi – витрати на матеріали; 设计费 shèjìfèi – проектні витрати; 保管费 bǎoguǎnfèi плата за зберігання; 运费 yùnfèi - транспортні витрати; 医疗费 yīliáofèi – медичні витрати; 生活费 shēnghuófèi – витрати на проживання.

Суфікс 法 fǎ - буквально перекладається як «закон, право, правовий, юридичний". Під час використання у якості суфікса ця морфема має таке ж лексичне значення. Наприклад:

宪法 xiànfǎ – конституція (в розумінні основного закону держави); 非法 fēifǎ – незаконний неправомірний; 民法 mínfǎ – цивільне право, цивільний кодекс; 合法 héfǎ – законний; 无法 wúfǎ – не здатний, безпомічний; 违法 wéifǎ – незаконний, недозволений; 行政法 xíngzhèngfǎ – адміністративне право; 司法 sīfǎ - правосуддя, юстиція, суд, судова влада, юстиція.

Суфікс 品 pǐn – буквально перекладається як «річ, продукт». У якості афіксу виконує функцію позначення належності того чи іншого слова як речі, предмету, продукції. Наприклад:

作品 zuòpǐn – твір (літератури, мистецтва); 生活用品 shēnghuó yòngpǐn – товари повсякденного вжитку; 商品 shāngpǐn – товар, продукт; 半成品 bànchéngpǐn напівфабрикат; 产品 chǎnpǐn – продукція вириб; 样品 yàngpǐn – зразок (товару); 复制品 fùzhìpǐn – копія, підробка, дублікат; 违禁物品 wéijìn wùpǐn – контрабандні товари, заборонені речі; 麻醉药品 mázuì yàopǐn – наркотична речовина; 精神药品 jīngshén yàopǐn – психотропний препарат; 药品 yàopǐn – ліки, медикаменти.

Суфікс 人 rén – буквально перекладається як «людина». В якості морфеми відносить термін до тієї чи іншої особи, наділеної певним правовим статусом. Наприклад:

自然人 zìránrén – фізична особа; 法人 fǎrén – юридична особа; 非法人 fēi fǎrén – без статусу юридичної особи; 私人 sīrén – приватний, особистий; 权利人 quánlìrén – правоволоділець; 当事人 dāngshìrén – сторона (в судовому процесі), зацікавлена особа; 申请人 shēnqǐngrén – заявник; 关系人 guānxìrén – учасник, контрагент, зацікавлена особа; 他人 tārén – третя особа, посторонній; 管理人 guǎnlìrén – управляючий; 出资人 chūzīrén – кредитор; 行为人 xíngwéirén – виконавець; 代理人 dàilìrén – агент, представник; 侵权人 qīnquánrén – правопорушник; 义务人 yìwùrén – особа, що взяла на себе зобов'язання; 行为能力人 xíngwéi nénglì rén – дієздатна особа; 无民事行为能力人 wú mínhì xíngwéi nénglì rén – недієздатна особа.

Префікс 假 jiǎ – буквально перекладається як «підроблений, несправжній, штучний, прикидатися». Наприклад:

假冒 jiǎmào – фальсифікувати, видавати себе за когось; 假借 jiǎjiè – присвоювати, під чужим ім'ям; 假日 jiàrì- вихідний день, свята

Префікс 非 fēi – виконує роль змістового навантаження відсутності чогось або заперечення володіння. Наприклад:

非法 fēifǎ- незаконний; 非婚生子女 fēihūnshēng zǐnǚ – позашлюбні діти; 非营运资产 fēi yíngyùn zīchǎn – неопераційні активи (підприємства); 非营利 fēi yínglì – неприбутковий; 非法人组织 fēifǎrén zǔzhī – організації без статусу юридичної особи

Префікс 无 wú – негативна частка, також як і префікс 非 fēi виконує роль надання змісту відсутності чогось або заперечення володіння. Наприклад:

无权 wúquán – без права або повноважень (наприклад, 无权代理 wúquán dàilì – представництво без повноважень); 无效 wúxiào – недійсний або той, що втратив силу; 无法 wúfǎ – нема змоги, не здатний (наприклад, 无法履行 wúfǎ lǚxíng – неможливість виконання); 无偿 wúcháng- безоплатно (наприклад, 无偿转让 wúcháng zhuǎnràng – безоплатна передача (майна, прав тощо)); 无正当理

由 wú zhèngdàng lǐyóu – без поважної причини; 无担保 wú dānbǎo – без забезпечення, без гарантії; 无瑕疵 wúxiácī – бездоганний; 无力 wúlì – не бути в змозі (наприклад, 无力支付 wúlì zhīfù – невиконання платежу, неплатоспроможний).

7. Редуплікація 重叠式

Редуплікація (від латинського reduplicatio — подвоєння) - фоно-морфологічне явище, засіб словотвору, який полягає у подвоєнні основи слова (повністю або частково) або цілого слова. У словотворенні редуплікація є одним із засобів словоскладання, при якому нове слово утворюється за допомогою подвоєння, повторення основи.

Редуплікація в китайській мові властива не тільки іменникам, а й дієсловам, прикметникам та іншим частинам мови і несе відповідні смислові зміни для слів. Вона надає іменнику значення «кожний ...» (人 rén — людина, 人人 rénrén — кожна людина, 天 tiān — день, 天天 tiāntiān — кожен день), прикметнику — більшу ступінь (漂亮 piàoliang — гарний, 漂漂亮亮 piàoliàngliàng — дуже гарний), дієслову — значення короткої дії (看 kàn — дивитись, 看看 kànkàn — подивитись).

Редуплікація властива для застосування у розмовній та неформальній китайській мові. Нами не були виявлені приклади такого способу словотворення у юридичній терміносистемі Китаю, в тому числі, і у досліджуваній нами цивільно-правовій галузі.

8. Аббревіація 简称

Аббревіація (від латинського abbreviation - скорочення) - спосіб словотворення, який полягає у об'єднанні скорочених основ, скорочених і повних основ, а також творення простого похідного слова шляхом довільного скорочення твірної одиниці. При аббревіації, як і при складанні похідне утворюється шляхом з'єднанням компонентів кількох слів. Наприклад:

中华人民共和国宪法 zhōnghuá rénmin gònghéguó xiànfǎ - Конституція Китайської Народної Республіки часто скорочується як 宪法 xiànfǎ - конституція.

中华人民共和国民法典 zhōnghuá rénmin gònghéguó mínfǎdiǎn – Цивільний кодекс Китайської Народної Республіки, часто скорочується як 民法典 mínfǎdiǎn - цивільний кодекс.

Такий термін, як 违约 wéiyuē – порушити договір є скороченням від 违反条约 wéifǎn tiáoyuē (违反 wéifǎn – порушувати + 条约 tiáoyuē - договір);

Використовуваний термін 单方 dānfāng – в односторонньому порядку, односторонній є скороченням від 单方面 dānfāngmiàn (单 dān – один + 方面 - сторона).

Такий термін як 代表人 dàibiǎorén – представник, може використовуватись як скорочення у вигляді 代人 dàirén.

Часто аббревіації застосовуються у назвах національних або міжнародних органів (організацій, установ тощо) або зібрань офіційних осіб (чиновників, депутатів). Наприклад:

全国人民代表大会常务委员会 quánguó rénmin dàibiǎo dàhuì chángwù wěiyuánhùi – Постійний комітет Всекитайського зібрання народних представників може скорочуватись до 全国人大常委会 quánguó réndà chángwěihùi – постійний комітет ВЗНП;

中华人民共和国全国人民代表大会 zhōnghuá rénmin gònghéguó quánguó rénmin dàibiǎo dàhuì - Всекитайське зібрання народних представників Китайської народної республіки може скорочуватись до 全国人民代表大会 quánguó rénmin dàibiǎo dàhuì - Всекитайське зібрання народних представників або навіть 人大 réndà – ВЗНП;

联合国教育, 科学和文化组织; liánhéguó jiàoyù kēxué hé wénhuà zǔzhī - Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) скорочено використовується як 联合国教科文组织 liánhéguó jiàokēwén zǔzhī.

9. Цифрові скорочення 数词缩语

У сучасній китайській мові багато слів і термінів зазнають цифрових скорочень. Як правило, такі скорочення відсутні у нормативно-правових актах Китаю та застосовуються лише в суспільно-політичному житті Китаю (програмні документи уряду, плани розвитку, програми, газетні статті, інформаційні повідомлення, телебачення тощо).

Прикладами таких скорочень є:

一国两制 yīguó liǎngzhì - одна країна, дві системи (ідея, запропонована Ден Сяопіном щодо політичної системи Китаю і яка фактично була закріплена в Конституції КНР).

三个代表 sāngè dàibiǎo – «потрійне представництво» (Ідеологічна концепція КПК, яку запропонував голова КНР Цзян Цземінь).

三包 sānbāo – три гарантії (термін, що застосовується в сфері захисту прав споживачів. Означає гарантійний ремонт - 包修 bāoxiū; гарантію повернення коштів - 包退 bāotui; гарантію повернення товару - 包换 bāohuàn).

10. Запозичення 外来词

Використання запозичених слів чи власних назв у китайській мові відбувається переважно шляхом транслітерації (音译 yīnyì) за допомогою поєднання ієрогліфів фонетичної категорії, що за звучанням схожі з мовою оригіналу (谐音字 xiéyīnzì). Такого роду фонетичні копії іноді важко зрозуміти на слух, оскільки багато іншомовних звуків прямо не можуть бути передані тим фонетичним і лінгвістичним арсеналом, який використовується в китайській мові. Прикладом таких термінів можуть бути: 托拉斯 tuōlāsī (від слова trust) – траст; 黑客 hēikè (від слова hacker) хакер; 纽约 niǔyuē (від слова New York) тощо.

Іншим методом використання іншомовних слів є фактичне застосування аббревіатур тих чи інших термінів латинськими буквами (英文字母缩写形式或单词 yīngwén zìmǔ suǒxiě xíngshì huò dāncí) . **Наприклад:** CPI (від Consumer Price Index) - індекс споживчих цін; WTO (від World Trade Organization) - Світова організація торгівлі; GDP (від Gross domestic product) - валовий внутрішній продукт.

Слід зазначити, що в нормативно-правових актах такі терміни практично не зустрічаються, а здебільшого використовуються в суспільно-політичному житті Китаю (програмні документи уряду, плани розвитку, програми, газетні статті, інформаційні повідомлення, телебачення тощо).

Деякі лінгвісти до одного з методів запозичення також відносять «калька» (借译 jièyì) або «асиміляція» іншомовних термінів відповідно до фонетичної, орфографічної, граматичної та лексико-семантичної системи китайської мови.

За довідковими матеріалами, калька – це семантичне запозичення шляхом буквального перекладу слів або словосполучень (Прохоров, 1976, с. 234).

Як зазначає В. І. Кодухов (1979), калька – це слово, відтворене шляхом поморфемного перекладу і повної морфологічної субституції (с. 195).

Застосовуючи метод калькування іноземне слово або словосполучення розбивається на важливі частини, і потім максимально точно перекладається китайською мовою, одночасно не змінюючи оригінальну структуру словотворення з мови оригіналу.

До таких прикладів можна віднести наступні цивільно-правові терміни, які зустрічаються в законодавстві Китаю:

不受欢迎的人 bù shòu huānyíng de rén – persona non grata – персона нон грата (небажана особа). Якщо розбирати це значення по частинам, то воно виглядає так 不 bù (не)+受 hòu (отримувати)+欢迎 huānyíng (ласкаво просимо)+的 de (службова частка)+人(r) (людина);

恶意 èyì – погані наміри, умисний. Якщо розбирати це значення по частинам, то воно виглядає так: 恶 è (зло, шлодій)+意 yì (помисли, ідея).

法人 fǎrén – юридична особа. Якщо розбирати це значення по частинам, то воно виглядає так: 法 fǎ - правовий, юридичний; 人 rén - особа.

Також слід зазначити, що китайській мові притаманні чотири- або двоскладові слова, а тому юридичні терміни з довжиною більше п'яти морфем скоріше за все також є запозиченими. Наприклад:

所有权保留 suǒyǒuquán bǎoliú – збереження права власності;

连带责任保证 liándài zérèn bǎozhèng – солідарна гарантія виконання зобов'язання;

继续性合同 jìxùxìng hé tong – безперервний контракт;

集体所有权 jí tǐ suǒyǒuquán – колективна власність;

不动产登记 bùdòngchǎn dēngjì – реєстрація нерухомого майна.

Разом з цим, велика кількість запозичених слів у правовій терміносистемі Китаю пояснюється тим, що значна частина фундаменту правової системи Китаю містить засади романо-германського права та поняття запозичені у західних країн з розвиненими ринковими відносинами.

2.2. Семантичні особливості цивільно-правових термінів у сучасному законодавстві Китаю

2.2.1. Явище синонімії

Саме явище синонімії у розрізі дослідження термінологічних аспектів є досить спірною темою серед багатьох вчених. Більшість дослідників вважають, що існування синонімії в термінології є недоцільним. Це зумовлено тим, що існування двох та більше планів вираження того чи іншого поняття не відповідає одному з фундаментальних ознак терміну, а саме - однозначність визначення для конкретного явища. Разом з цим відомо, що будь-яка фахова

мова є частиною загальнолітературної мови, тому підпорядковується загальним мовним законам, а відтак їй також притаманна синонімія.

Синоніми (грец. συνώνυμος — «однойменний») це слова однієї частини мови, які відрізняються за написанням і звучанням, проте мають дуже близьке або тотожне лексичне значення, разом з цим, вони використовуються для підвищення виразності мови і уникнення її одноманітності.

Синоніми - це слова, близькі або тотожні за значенням, які по різному називають одне і те ж поняття. (Пономарів, 1997, с. 51).

Як зазначає Б. Н. Головін (1987), у фаховій мові під поняттям «синонімія» слід розуміти збіг за основним значенням слів, конструкцій, морфем та фразеологічних одиниць. При цьому, синонімам притаманні наступні ознаки: а) вони виражають одне і те ж поняття; б) вони мають різні відтінки значень; в) вони можуть взаємозамінюватись у контексті. Водночас, слід зазначити, що синоніми у фаховій мові мають деякі відмінності від тих, які використовуються як загальнолітературні. У фаховій мові, на відмінну від загальнолітературної, рідко зустрічаються стилістичні синоніми, які використовуються у різних стилях мови. Натомість термінологіям більше властива абсолютна синонімія (термінологічна дуплетність). Термінологічними дуплетами є слова та словосполучення, що поєднуються особливою термінологічною співвіднесеністю з одним науковим поняттям або об'єктом дійсності. (с. 53).

У зв'язку з тим, що кожен термін може поєднуватися лише з одним певним поняттям то часто синонімія та багатозначність у термінології розглядаються як доволі не бажані явища. Так, Є. Н. Толікіна (1971) і А. П. Коваль (1965) відзначають, що термінологічна синонімія є негативним явищем. Це пов'язано з тим, що вона ускладнює функціонування терміносистеми, порушує її структурну цілісність, а синонімічні терміни, як правило, є зайвими.

Д. С. Лотте (1961) зазначав, що існування двох або більше термінів для позначення одного й того ж поняття з часом призведе до звузження або

розширення семантичної структури такого терміну, який навіть може почати позначати зовсім інше поняття. Згідно позиції вченого, допустима лише та синонімія, що виражена у двох термінах, один з яких є просто короткою формою іншого (с. 10).

Інші автори (Б. Н. Головін, Р. Ю. Кобрін, Л. Н. Русинова, С. Д. Шелов, О. С. Ахманова, В. П. Даниленко тощо) навпаки ж вважають, що синонімічність термінів є корисним явищем, оскільки кожен синонім по своєму розкриває зміст визначення терміну. Наявність синонімів у фаховій термінології сприяє семантичному розвитку усієї терміносистеми та сприяє у пошуку найбільш влучного визначення тому чи іншому поняттю. Синоніми у термінології дають можливість повноцінно задовольняти комунікативні потреби між користувачами, уникаючи повторів при викладі матеріалу (Русинова, 1989, с.25-31). Такої ж думки притримується В. М. Лейчик (2009), який вважає, що синоніми у профільній термінології є закономірним результатом розвитку та збільшення обсягу знань про об'єкт (с.98-106).

В свою чергу говорить, що немає необхідності у протиставлянні синонімії у фаховій термінології та літературній мові. Оскільки термінологічна лексика – це частина літературної мови, якій притаманні однакові характеристики. Тому синонімія в термінології є її невід'ємною ознакою (Мартиняк, 2008, С. 1-4).

Що стосується явища синонімії у юридичній терміносистемі, то вона не пов'язана з вираженням відтінків сенсу самих термінів, а викликана фактором прийняття нормативно-правових актів у різний час та можливим переплетінням класичних термінів із тими, що були запозичені ззовні (Хижняк, 1997, с. 18). До такої ж думки схиляється і Є. Н. Толікіна (1971), яка вважає, що наявність синонімів у фаховій терміносистемі пояснюється фактором іноземного запозичення та інтернаціональних елементів (с. 86-89).

Л. О. Симоненко (1991) вважає, що синонімію можна спостерігати в термінологічних системах на будь-якому етапі їх розвитку. А тому від самого

початку постає необхідність у виборі найбільш точно терміну серед усіх можливих синонімів, яке характеризує те чи інше поняття (с. 150).

Процес утворення синонімів – це процес розвитку мови. Для утворення синонімів існують суб'єктивні та об'єктивні фактори, головні та низка другорядних причин.

А. А. Григорян та Є. Н. Стрельчук (2017) називають наступні причин появи синонімічних термінів: 1) відсутність єдиних правил і вимог до використовуваної термінології, через що для позначення одного і того ж поняття застосовувалися різні терміни і термінологічні поєднання, які співвідносилися один з одним і функціонували як синоніми; 2) функціонування однакових понять у різних напрямках методичної науки; 3) проникнення в національну мову іншомовних слів на різних етапах становлення і розвитку термінології (с.162).

Чжан Йонгень (张永言) (1982), Фу Хуайцін (符淮青) (1985), Ге Бенї (葛本仪) (1985) та ряд інших китайських дослідників по-різному висвітлювали причини утворення китайських синонімів. До таких причин відносили: еволюцію семантики слова; вплив різних діалектів мови; вплив літературної мови термінологію; вплив слів іншомовного походження; дифонія китайської мови; особливість словотвору та різний порядок слів у китайській мові.

Китайський дослідник Оу Цючжун (欧求忠) (2010) систематизував та розширив цей перелік (с.210), назвавши наступні причини виникнення синонімії в китайській мові:

1) 从不同角度指称同一事物 – різна точка зору щодо назви того чи іншого явища.

Ге Бенї (1985) вважає, що люди мають різні погляди на розуміння об'єктивних речей а тому вони підбирають різні слова для характеристики того чи іншого явища в результаті чого утворюються синоніми.

Наприклад, пара слів, що зустрічаються в цивільно-правовому полі Китаю: 合作 hézuò та 协作 xiézuò, хоч і означають одне й те саме поняття «співпраця, співпрацювати», проте маючи різні початкові морфемі «合» та «协» формують у купі два зовсім різні слова-синоніми. І це при тому, що обидва слова містять спільну морфему «作 zuò», що означає «робити, займатися, виготовляти».

Таким чином 合作 hézuò має таку структуру: 合 hé - складати, об'єднувати, сходитись, вступати в контакт, кооперуватися тощо + 作 zuò - робити, займатися, виготовляти. Таким чином, маємо логічне розуміння слова 合作 як вступати в контакт, щоб робити», «сходитись, щоб щось робити».

У свою чергу 协作 xiézuò має таку структуру: 协 xié – разом, об'єднувати сили, бути в згоді, гармонічний + 作 zuò - робити, займатися, виготовляти. Таким чином, знову маємо логічне розуміння слова «协作» як «об'єднувати сили, щоб щось робити».

Іншим прикладом синонімів у цивільно-правовій термінологічній системі Китаю є 纠纷 jiūfēn та 争议 zhēngyì, що означають «спір, розбіжності, конфлікт». Вони мають свої унікальні морфемі, які не повторюються в жодному з двох синонімів.

纠纷 jiūfēn складається з морфемі 纠 jiū зв'язувати, держати під контролем, окутувати + 纷 fēn – змішаний, переплутаний, безладний, хаос. Що буквально сприймається як «зв'язувати безладом», «окутувати хаосом» тощо.

争议 zhēngyì складається з морфемі 争 zhēng – боротися за..., добиватися, спорити, боротьба, конкурувати + 议 yì – спір, дискусія, точка зору. Таким чином, буквально розуміння слова 争议 zhēngyì можна сприймати як «боротися за свою точку зору», «боротьба у дискусії» тощо.

2) 不同地区对同一事物的不同指称 – регіональні особливості в розумінні та трактовці того чи іншого явища. Іншими словами, вплив різних діалектів на формування синонімії у мові.

Така причина формування синонімії більш за все спостерігається при зіставленні термінів, що використовуються на Материковій частині Китаю з тими, що існують в провінції Тайвань, Спеціальних адміністративних регіонах Гонконг та Макао (див. Табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Приклади вживання окремих термінів на материковій частині Китаю та у провінції Тайвань

Термін українською	Термін Китайською мовою (Материкова частина)	Термін китайською мовою (Тайвань)
Контракт	合同 hé tong 合约 hé yuē	契约 qì yuē
Інтелектуальна власність, право на інтелектуальну власність	知识产权 zhī shì chǎn quán	智慧产权 zhì huì chǎn quán
Міністерство юстиції	司法部 sī fǎ bù	法务部 fǎ wù bù
Оскаржувати рішення у вищестоящу інстанцію	上诉 shàng sù	抗诉 kàng sù
Відвід (у суді)	异议 yì yì	抗告 kàng gào
Повторний розгляд справи	再审 zài shěn	三审 sān shěn

Хоча найбільш розповсюджений такий спосіб утворення синонімів можна зустріти у мові побутового вжитку де діалектичні відмінності слів зустрічаються навіть серед різних провінцій всередині материкового Китаю. Наприклад: 公共汽车 gōnggòng qìchē автобус - в Гонконзі і на Тайвані називається 巴士 bāshì; 宇宙飞船 yǔzhòu fēichuán - космічний корабель на Тайвані називається 太空船 tàikōng chuán; 普通话 pǔtōnghuà китайська мова путунхуа на Тайвані називається 国语 guóyǔ; 冰糕 bīnggāo - морозиво на

Тайвані називається 雪糕 xiěgāo; 老鼠 lǎoshǔ – миша на діалектах південно західних провінцій Китаю буде вживатись як 耗子 hàozi; 流氓 liú máng – хуліган у північно-західних провінціях Китаю буде вживатись як 二流子 èrliúzi.

3) 外来词的借用 – іншомовні запозичення (托拉斯 tuōlāsī/专业公司 zhuānyè gōngsī/联合公司 liánhé gōngsī – трест, об'єднання компаній; 巴力门 bālímén/议会 yìhuì/国会 guóhuì- парламент).

4) 委婉词的泛用 – широке використання евфемізмів.

Евфемізм (грец. εὐφημισμός від εὐφημος - добре мовлення) - маскувальні або пом'якшувальні слова і словосполучення, які використовуються для заміни слів, що вважаються негативними, неприйнятними, небажаними, вульгарними, зневажливими, образливими тощо. Використання таких слів у цивільно-правовому полі Китаю наведено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Приклади вживання термінів та евфемізмів до них, які використовуються у Китаї

Термін	Евфемізм-синонім
残疾人 cánjirén – інвалід	残障人士 cánzhàng rénshì – людина з обмеженими можливостями
债务者 zhàiwùzhe – боржник	借款人 jièkuǎnrén – позичальник
罚金 fájīn – штраф	违约金 wéiyuējīn – неустойка
虚伪陈述 xūwěi chéngshù – введення в оману	不正当竞争 bù zhèngdàng jìngzhēng- недобросовісна конкуренція
侵犯著作权 qīnfàn zhùzuòquán – порушення авторських прав	
腐败 fǔbài - корупція	不正当利益 bù zhèngdàng lìyì – неправомірна вигода

5) 同素异序词的长期使用 – Тривале вживання слів зі зворотною послідовністю морфем.

У процесі розвитку китайської лексики від односкладової до двоскладової морфемна комбінація двоскладових слів, що складаються з асоціативної структури, часто нестабільна, і часто може вживатися в зворотньому порядку при цьому практично не змінювати значення слова. Наприклад: 代替 dàitì/替代 tìdài заміняти, заміна; 相互 xiānghù/互相 hùxiāng взаємний/один одного тощо.

6) 古词和新词并用 – поєднання старих та нових слів.

Стародавні слова з класичної китайської мови (文言文 wényánwén) зазвичай використовуються в офіційних і урочистих контекстах (договори, комюніке, ділова переписка, нормативні акти тощо). Приклади їх використання наведено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Приклади вживання термінів, що використовуються у класичній та сучасній китайській мові

Слово з класичної китайської мови	Слово з сучасної китайської мови	Значення українською мовою
获悉 huòxī	知道 zhīdao	Стало відомо, дізнатись
谒见 yèjiàn	拜见 bàijiàn	Наносити візит
会晤 huìwù	见面 jiànmiàn	Зустріч, зустрічатися
矛盾 máodùn	不一致 bùyīzhì	Протиріччя
父母 fùmǔ	双亲 shuāngqīn	Батьки
安全 ānquán	无危险 wú wēixiǎn	Безпека, безпечний
基础 jīchǔ	根据 gēnjù	База, основа, фундамент

7) 词根加缀法 – утворення слів методом додавання коренів.

Такі синоніми в китайській мові складаються з суфіксів і префіксів, наприклад:

При додаванні до слова 合作 hézuò співпраця суфіксу 者 zhě отримаємо нове слово 合作者 hézuòzhě партнер і синонім до слів 伙伴 huǒbàn та 搭档 dādàng (партнер, компаньйон, напарник).

При додаванні до слова 企业 qǐyè суфіксу 家 jiā отримаємо нове слово 企业家 qǐyèjiā – підприємець, власник бізнесу, що є синонімом для 生意人 shēngyìrén та 商人 shāngrén (бізнесмен).

- 8) 科学技术词和普通用词并用 – Поєднайте науково-технічні слова із загальноживаними.

Поєднання науково-технічних термінів і повсякденних термінів утворює більше синонімів в китайській мові. 氯化钠 lǜhuànnà/食盐 shíyán - хлорид натрію, сіль; 齿龈 chǐyín/牙床 yáchuáng – гінгіва, десна; 汞 gǒng/水银 shuǐyín – гідрагірум, ртуть тощо. Такий вид формування синонімічних слів у юридичній терміносистемі практично не використовується, оскільки більш притаманний технічним галузям науки.

- 9) 日常用词和书面用词泛用 – вживання слів побутової та літературної мови (див. Табл.2.4).

Таблиця 2.4

Порівняльна таблиця

вживання термінів літературної та побутової китайської мови

Літературна мова	Побутова мова	Значення українською мовою
措施 cuòshī	办法 bànfǎ	Захід, метод, засіб
部署 bùshǔ	安排 ānpái	Планувати, наміри

При чому як літературна так і побутова форма того чи іншого синоніму зустрічаються в нормативних актах КНР (див. Табл.2.5).

Таблиця 2.5

Приклад вживання термінів літературної і побутової мови

у Цивільному кодексі КНР

Положення цивільного кодексу КНР	Переклад українською мовою
第三十六条 监护人有下列情形之一的，人民法院根据有关个人或者组织的申请，撤销其监护人资格， <u>安排</u> 必要的临时监护 <u>措施</u> ，并按照最有利于被监护人的原则依法指定监护人:...	Стаття 36. Якщо опікун вчиняє будь-яку з нижче наведених дій, Народний суд за заявою зацікавленої особи чи організації позбавляє опікуна його статусу та <u>планує</u> вжиття необхідних <u>заходів</u> для тимчасового нагляду за особою яка цього потребує. Водночас суд призначає нового опікуна відповідно до принципу найбільшої користі для підопічного...

Як бачимо, у цій статті Цивільного кодексу використані як літературна форма слова «заходи» 措施 cuòshī, так і побутова форма слова «планувати» 安排 ānpái.

10) 从不同的态度指称事物- різне відношення до назв того чи іншого явища.

Люди по-різному відчують і ставляться до речей, тому у відповідності до своїх почуттів утворюють різні слова та синоніми. Наприклад: 助手 zhùshǒu помічник/ 参与者 cānyùzhě співучасник; 效果 xiàoguǒ результат/成果 chéngguǒ плід, досягнення тощо.

11) 双音化- утворення слів з двох складів.

Наприклад: 丢 diū / 丢失 diūshī – втратити; 路 lù/道路 dàolù – дорога, шлях; 到 dào / 到达 dàodá – прибувати) тощо.

2.2.2. Явище антонімії

Як зазначає Г. С. Зенков (1998) антонімами є слова однієї частини мови з протилежним значенням. Повнозначні частини мови, які вказують на якість (прислівники, іменники, дієслова та прикметники) можуть виступати у якості антонімів. Наявність інтегральних сем робить можливим об'єднання таких слів у одну антонімічну пару; вони володіють спільною семантичною ознакою, що відноситься до родового поняття (с. 113).

Однією з причин появи і розвитку антонімів є відображення у мисленні людини полярно-протилежних явищ дійсності для можливості вираження протиставлених понять (Головін, 1977, с.100).

Антонімія у термінології є неминучим та доволі позитивним явищем. Згідно тверджень В. П. Даниленко (1977) явище антонімії не чуже термінології і саме в ній антонімія стала виразним способом відображення необхідних та неминучих явищ науки (с. 27).

Антонімічні відношення допомагають визначити їх взаємозалежність, взаємодію та місце у межах терміносистеми. Антонімія дає змогу позначити крайні точки термінологічного поля та визначити у терміносистемі її логічні можливості (Загрекова, 2008, с.13).

У термінологічній лексиці явище термінологічної антонімії досить широко поширене. Дослідники зауважують, що антонімія властива мові науці так само як і загальнолітературній лексиці, а в деяких випадках навіть більше. Це є логічно зумовленою особливістю, яка витікає з природи понять у науковому середовищі (Даниленко, 1977, с. 79).

Т. М. Ніколаєва (1978) вважає, що антонімія термінологічних одиниць навіть більш стійке явище, ніж синонімія та багатозначність (с. 467). З нею погоджується також Н. З. Котелова (1970), яка говорить, що термінів антонімів не менше, ніж антонімів – не термінів. Ці поняття у якості протиставлення можна розглядати як початок формування термінологічної системи, що покликаний визначити її логічні можливості (с. 124). Науковим

поняттям часто властиві антонімічні пари, оскільки більшість явищ і процесів у природі мають собі протилежні явища і процеси, а більшість понять – свої «антипоняття». В той час, коли з'являється одне поняття, одразу за ним виникає антонім до нього.

Бінарні протиставлення з «граничним запереченням» часто зустрічаються у термінології юридичної науки, водночас вони не завжди призводять до антонімії. Такими протиставленнями породжуються видові відмінності термінів, наприклад: фізичні особи - юридичні особи (різний правовий статус осіб), які реалізуються у рамках еквіполентних семантичних опозицій. Також бінарні протиставлення можуть утворювати антонімічні пари, що є значно рідшим явищем, наприклад: правомірність – неправомірність, вина – невинуватість, підслідність – непідслідність тощо. Дослідник також звертає увагу, що основна відмінність антонімії у сфері юридичної термінології полягає у тому, що через відсутність проміжного поняття між антонімічними парами, усі антоніми відображають лише комплементарну протилежність. Відтак, дія може бути законною чи незаконною, але не може бути тією чи іншою наполовину (Хижняк, 1997, с.19).

А. Л. Семенас (2007) виділяє такі критерії, необхідні для визнання двох слів антонімами у китайській мові (с.163-174):

- 1) постійне і спільне вживання слів у складі антонімічних контекстів;
- 2) тотожність сфер лексичної сполучуваності;
- 3) належність до однієї й тієї ж частини мови (є додатковою ознакою).

Антонімічні відношення між юридичними цивільно-правовими термінами у сучасній китайській мові можуть формуватись шляхом приєднання до організуючого центру компонентів полярного значення (див. Табл.2.6).

Таблиця 2.6

Приклади вживання термінів з організуючим центром та антонімів до них у китайській мові

Термін з організуючим центром	Антонім з додаванням компонентів полярного значення
-------------------------------	---

私有财产 sīyǒu cáichǎn – приватна власність	国有财产 guóyǒu cáichǎn – державна власність
结婚 jiéhūn – одружуватись	离婚 líhūn – розривати шлюб
不动产 bùdòngchǎn – нерухоме майно	动产 dòngchǎn – рухоме майно

Значна кількість антонімічних термінів формується за допомогою лексичних одиниць з заперечними префіксами «без» або «не», наприклад: 非 fēi, 无 wú, 不 bù, 未 wèi.

Таким чином, нижче наведені антонімічні пари є запереченнями, що виражаються додаванням префіксальної морфемі до двоскладових термінів з позитивною якістю (див. Табл.2.7).

Таблица 2.7

Приклади вживання термінів з позитивною якістю та антонімів до них у китайській мові

Термін з позитивною якістю	Термін-антонім
正当 zhèngdàng – добросовісний, справедливий	不正当 bùzhèngdàng – нечесний, несправедливий
动产 dòngchǎn – рухоме майно	不动产 bùdòngchǎn – нерухоме майно
合法 héfǎ – законний, легальний	非法 fēifǎ – незаконний, нелегальний
有利 yǒulì – вигідний, сприятливий	不利 bùlì – не вигідний, несприятливий
有理 yǒulǐ – обґрунтований, раціональний	无理 wúlǐ – необґрунтований, ірраціональний
有效 yǒuxiào – дійсний	无效 wúxiào – недійсний, що втратив чинність
执行 zhíxíng – виконання	非行 fēixíng – невиконання
告知 gàozhī – оголошення	不告知 bù gàozhī – нерозголошення

正常 zhèngcháng – звичайний, нормальний	非常 fēicháng – надзвичайний, особливий
正式– zhèngshì офіційний, формальний	非正式 fēizhèngshì – неофіційний
有限 yǒuxiàn – обмежений	无限 wúxiàn – необмежений
结婚的 jiéhūn de – одружений (заміжня)	未婚 wèihūn – неодружений (незаміжня)

У Цивільному кодексі КНР (中华人民共和国民法典) можна знайти наступні приклади вживання антонімів (див. Табл.2.8).

Таблица 2.8

Приклади вживання антонімів у Цивільному кодексі КНР

Положення цивільного кодексу КНР	Переклад українською мовою
第二条 民法调整平等主体的自然人、法人和非法人组织之间的人身关系和财产关系。	Стаття 2. Цивільне законодавство регулює особисті немайнові та майнові відносини між рівноправними суб'єктами цивільно-правових відносин до числа яких відносяться фізичні особи, юридичні особи та організації без статусу юридичної особи.

У цій статті одразу можемо побачити дві анатомічні пари:

- 1) 自然人 zìránrén – фізична особа /法人 fǎrén- юридична особа.
- 2) 人身关系 rénshēn guānxì - особисті немайнові відносини / 财产关系 cáichǎn guānxì – майнові відносини

第三条 民事主体的人身权利、财产权利以及其他合法权益受法律保护,任何组织或者个人不得侵犯。

Стаття 3. **Особисті немайнові права, майнові права**, а також інші законні права та інтереси суб'єктів цивільного права охороняються законом і не можуть бути порушені будь-якою організацією або особою.

Тут антонімічною парою виступають наступні терміни: 人身权利 rénshēn quánlì - особисті немайнові права / 财产权利 cáichǎn quánlì – майнові права.

У затвердженому на початку 2022 року Всекитайським комітетом науково-технічної термінології та профільним Комітетом по затвердженню юридичної термінології переліку юридичних термінів 《法学名词》 можемо бачити наступні приклади антонімічних пар у цивільно-правовій термінології Китаю:

а) 民事法律关系的客体 – mínshì fǎlǜ guānxì de kètǐ – об'єкт цивільних правовідносин/民事法律关系的主体 – mínshì fǎlǜ guānxì de zhǔtǐ- суб'єкт цивільних правовідносин

б) 民事行为能力 mínshì xíngwéi nénglì – цивільно-правова дієдатність/无民事行为能力 mínshì xíngwéi nénglì – відсутність цивільно-правової дієдатності;

в) 营利法人 yínglì fǎrén – прибуткова юридична особа/非营利法人 fēi yínglì fǎrén – неприбуткова юридична особа

г) 民事权利 mínshì quánlì – цивільні права/民事义务 mínshì yìwù – цивільні обов'язки.

д) 有因行为 yǒuyīn xíngwéi – мотивовані дії (поведінка)/无因行为 wúyīn xíngwéi – немотивовані дії (поведінка) тощо.

В цивільному процесуальному кодексі КНР (中华人民共和国民事诉讼法) часто можна зустріти такі антонімічні парик як:

а) 原告 yuángào-позивач /被告 bèigào – відповідач;

б) 权利 quánlì-право/义务 yìwù – обов'язок;

в) 符合 fúhé-задовольняти(вимогам)/不符合 bù fúhé – не задовольняти (вимогам)

г) 口头 kǒutóu- усний/书面 shūmiàn – письмовий тощо.

Таким чином, ми розглянули наявність явища антонімії у межах основних нормативних актах, що містять термінологічну базу цивільного права Китаю. Терміни антоніми у цьому полі виконують логічну функцію включення та виключення, або уточнення для позначення певної множини об'єктів чи дій.

2.2.3. Явище полісемії

Наявність одних і тих же термінів, що мають кілька значень, є одним із найпоширеніших вад термінології. Багато дослідників цього явища вважають, що багатозначність терміна у фаховій мові зумовлює такі небажані явища, як: нестійкість уявлення про те чи інше явище; відсутність взаєморозуміння між фахівцями; вчинення фахівцями помилок у процесі практичної діяльності; Контекстуальна залежність терміна (Даниленко, 1977, с.65-67).

Багатозначність порушує одну із основних вимог до терміна: обмеженість та чітка фіксація його змісту. Термінознавці також зазначають, що на відміну від звичайного слова, зміст терміну має бути незалежним від контексту, тобто не повинен уточнюватися лише в певному контексті з іншими словами (Лотте, 1941, с.5-6).

Під поняттям «полісемія» прийнято вважати здатність терміна мати одночасно (у синхронії) кілька значень (Жангазінова, 2014 с.65).

Як зазначає В. І. Кодухов (1987), полісемія чи багатозначність – це наявність у одного й того самого слова кількох пов'язаних між собою значень, що виникли в результаті видозміни та розвитку початкового значення (с.170).

Як правило, причиною появи багатозначних термінів є зміна значень слів і словосполучень, які вже існують у мові. А головною ознакою багатозначного слова є наявність семантичного зв'язку між полісемантами, утвореними від одного слова (Лотте, 1941, с.61).

Омонімія (від гр. *homós* – однаковий; *ónyma* – ім'я) це збіг в одній знаковій формі кількох не пов'язаних між собою значень, кожне з яких фіксується в окремій лексемі (Селіванова, 2006, с.426).

Відтак, можемо спостерігати, що існує чітка відмінність між поняттями полісемія та омонімія. Але на практиці спостерігається проблема щодо розмежування цих явищ. В першу чергу, така складність полягає у ідентифікації лексичних омонімів, утворених внаслідок розпаду полісемії. Як зазначає Р. Т. Жангазінова (2014), у такому випадку омонімія вважається логічним продовженням полісемії і часто буває складно її чітко класифікувати (с.70). Інші вчені називають такі омоніми семантичними та виявляють за таким критерієм як віддаленість значення слова. Разом з цим, пропонується критерій є суб'єктивним, оскільки найчастіше визначення меж (ступеню) віддаленості значення слова відбувається доволі інтуїтивно. Деякі лінгвісти прагнуть вирішити цю проблему шляхом віднесення до омонімів лише різних за походженням слів, проте таке походження часто також неможливо встановити (Селіванова, 2006, с.426).

Як семіотичний процес багатозначність термінів ніколи повністю не зникне у розвитку й стабілізації терміносистем. Він існує на різних етапах розвитку професійного та загальнономовного підтексту. Проте у спеціальній лексиці реалізація полісемії відрізняється від загальнономовної мови. Хоча це явище є причиною збагачення та розширення словникового запасу, проте у рамках спеціальної лексики воно не завжди доцільне. Це пояснюється тим, що воно порушує чітку відповідність між символом і референтом, номінує його, тому в багатьох наукових терміносистемах на багато легше знайти багатозначний термін, ніж однозначний (Болтянська, 1983, с.189).

А. Я. Шайкевич (2005) вважає, що якщо можна встановити семантичний зв'язок між кількома значеннями одного виразу, то ці вирази можна вважати різними значеннями одного слова. У такому разі має місце полісемія, а слова називаються багатозначними (с.141).

Описуючи явище полісемії Н. Ф. Алефіренко (2007) звертає увагу, що воно (це явище) є здатністю слова мати більше одного значення. В свою чергу, під багатозначністю розуміється універсальне мовне явище, що притаманне більшості слів будь-якої сучасної мови (с.207-209).

Існує багато визначень, які характеризують поняття полісемічного слова, проте у нашому дослідженні ми будемо брати за основу те, що воно є словом з більш ніж одним значенням і складається з сукупності сем, які знаходяться в епідигматичних відносинах (мають асоціативно-дериваційних зв'язки за змістом та формою). Центром такої парадигми є інваріантне значення, що об'єднує всі семи. Відтак, семантична структура полісемантів становить ієрархічну систему з центральним і периферійним значеннями (Дрейзін, 1966, с.50).

Однозначність вважається одним із найважливіших вимог до юридичного терміну. Відтак правники та лінгвісти зазначають, для того, щоб норми права не допускали декількох варіантів тлумачення юридичні терміни повинні бути однозначними за своє семантикою. У своїх дослідженнях такі дослідники-термінологи як Д. С. Лотте (1961), О. С. Ахманова (2014) та інші також наголошували, що терміни не повинні бути багатозначним (с.85).

Проте були й такі вчені, які не вбачали негативної ролі багатозначності у тій чи іншій термінології. Наприклад, В. А. Татарінов (1996) вказує, що мовні факти нівелюють стійке уявлення про прагнення терміна до однозначності та необхідності моносемантизувати усі терміни. Полісемія терміна не є показником його неточності, а навпаки, розвиненість системи багатозначності в термінології свідчить про: а) більш ґрунтовно вивчений предмет думки; б) більш точне встановлення зв'язку між загальнонауковими поняттями та галузевим поняттєвим апаратом; більшу структурованість об'єкту дослідження (с.43).

Ге Бенї (葛本儀) (2001) називає наступні причини виникнення багатозначних слів (多义词 duōyìcí) у сучасній китайській мові (с.175):

1. Спеціальне позначення (特指法 tèzhǐfǎ).

Наприклад, морфема 权 quán, яка так часто використовується у сучасній китайській юридичній мові, у томі числі, й у цивільно-правовому полі. Як частина слова, вона частіше виступає у ролі позначення якогось «права» (наприклад, 商标权 shāngbiāoquán - право на торговий знак; 私有权 sīyǒuquán – право приватної власності тощо). Водночас, ця морфема використовується як позначення авторитету, влади абр владних повноважень» (наприклад, 政权 zhèngquán - політична влада; 权力 quánlì – влада, могутність, повноваження).

В давнині 权 quán також використовувалось як позначення «гирьки вагів» або самі «ваги» (так званій «безмін»). Таким чином, значення «гирьки» перейшло у поняття, що спеціально позначає, наприклад, групу людей з набором певних привілеїв (прав), що абстрактно також можна вважати як своєрідні «гирьки», які надають певні переваги над іншою групою людей, що її не мають (тобто, не наділених такими правами, повноваженнями або владою - 权 quán).

2. Метонімія (借代法 jièdàifǎ).

Метонімія (грец. μετωνυμία – «перейменування») це слово, значення якого переноситься на найменування іншого предмета, що за своєю природою пов'язаний з властивим для цього слова предметом.

Метонімічне зіставлення об'єктів відбувається не на їх подібності (як у метафорі), а на явищах, що належать до одного діапазону, на суміжності та на поняттях, що належать до одного порядку, які пов'язані часовими, просторовими, причинно-наслідковими або іншими зв'язками.

Наприклад, 资料 zīliào – документи, дані, інформація можуть також означати засоби або матеріальні блага; 管理 guǎnlǐ -вести справи, управляти, завідувати може також означати доглядати, дбати (за кимось); 组织 zǔzhī – організація людей (корпорація, об'єднання, організація тощо) також використовується як дієслово «організовувати, формувати» і навіть може мати значення «тканини» (神经组织 shénjīng zǔzhī – нервова тканина).

3. Розширення значення слова (引申法 yǐnshēnfǎ)

Така причина виникнення багатозначності слова полягає в необхідності застосування тієї чи іншої морфемі для надання іншим словам або виразам нового змістового значення. У якості прикладу можна привести особливості використання слова 法 fǎ – закон, право: 民法 mínfǎ – цивільне право, 宪法 xiànfǎ – конституція (основний закон); 民事诉讼法 mínshì sùsòngfǎ – цивільне процесуальне право тощо.

4. Метафоризм (借喻法 jièyùfǎ)

Метафора – художній засіб, який полягає у перенесенні ознак одного предмета чи явища на інший на основі їхньої схожості. Метафора є засобом утворення термінів, в основі яких лежать поняття та предмети переважно пов'язані з людьми або навколишнім світом де зміни відображаються також у типах метафор термінології (Арутюнова, 1998, с. 296).

Наприклад, 最高法院 zuìgāo fǎyuàn – буквально перекладається як «найвищий суд» (означає Верховний суд, вищу судову інстанцію); 打官司 dǎ guānsi – буквально перекладається як «бити судову справу» (означає судитися).

Ми розглянули й інші випадки полісемічних термінів, які зустрічаються у цивільно-правовому полі китайського законодавства та з'ясували, що часто юридичні терміни мають по три та більше різних значень, а також одночасно з трактуванням явищ юридичного характеру можуть використовуватись і у сфері спорту, медицини, релігії, побутового життя тощо.

Розглянемо декілька з таких прикладів:

1) **Термін 法官 fǎguān** має наступні значення: 1) суддя (у юриспруденції); 2) спортивний суддя (арбітр) 3) даоський монах, що знаходиться на держаній службі 4) юрист.

Відтак, такий, здавалось би, класичний юридичний термін одночасно має різні значення та належить до спортивної і релігійної терміносистем.

Якщо розглядати кожну морфему цього терміну окремо (法官), то вони означають наступне:

法 fǎ: 1) закон; право; норма; регламент; законний; правовий, юридичний; судовий; 2) зразок; правило; еталон; манера; стиль (майстра живопису або каліграфії); взірцевий; 3) спосіб, метод; прийом; 4) дхарма (Dharma у Будизмі), вчення про дхарму, будизм; будистський; 5) доданок; від'ємник; множник; дільник (тобто число, що стоїть після знаку дії); 6) магія, заклинання; 7) легізм; легіст (китайська філософія); 8) франк, фартінг (монети); 9) фарада (одиниця вимірювання)

官 guān: 1) чиновник, офіційна особа, офіцер; службовець; чин; посада 2) служба; службові обов'язки; 3) адміністративний (урядовий) орган; відомство, присутність, наказ; установа; казна; казенний; державний; суспільний (не приватний); 4) першокласний, першосортний, кращої якості; 5) государ (про імператора, начальника); 6) робітник, слуга, дрібний ремісник; 7) органи почуттів

Таким чином, обидві морфеми є полісемантичними і як односкладові слова вони також мають по декілька значень, що можуть застосовуватися у різних сферах життя (тобто вони є багатозначними морфемами).

2) **Термін 共有 gòngyǒu** має наступні значення: 1) в результаті (складає), всього (є); 2) спільно володіти; спільно придбавати; 3) спільне володіння; спільна власність; 4) притаманний всім, загальний (як антонім 特有 tèyǒu – специфічний, особливий).

Таким чином, цей термін може використовуватись у одній і тій же формі проте з різним змістовим забарвленням в таких сферах як юриспруденція, побутове життя, література тощо.

Водночас, якщо розглядати кожну морфему цього терміну окремо, то вони означають наступне:

共 gòng: 1) разом, спільними зусиллями, спільний, об'єднаний; 2) загальний, однаковий, єдиний, всезагальний; 3) всього, в результаті; 4) разом мати, разом терпіти, разом займатися; 5) комунізм, компартія.

有 **yǒu**: 1) володіти; 2) отримувати, заволодіти; 3) бути в наявності; 4) вагітніти; 5) багатство, заможність, багатий; 6) деякий.

В цьому випадку також можна спостерігати, що зазначені морфеми є полісемантичними і як односкладові слова вони також мають по декілька значень, що можуть застосовуватися у різних сферах життя (тобто вони є багатозначними морфемами).

3) **Термін 代理 dàilǐ має наступні значення:** 1) замінювати, виконувати обов'язки; 2) агент, комісіонер, довірена особа; 3) проксі-сервер; 4) представляти інтереси; 5) виступати в якості повіреної особи.

Бачимо, що цей термін одночасно має своє відображення у юридичній, комерційній та технічній (комп'ютерній) сферах.

Розглянувши його морфеми поодиноці, то окремо вони означають наступне:

代 **dài**: 1) замінити, заміна; 2) представляти інтереси, бути представником; 3) епоха, ера; 4) покоління; 5) по чергово, позмінно; 6) виконувати обов'язки; 7) динсастія.

理 **lǐ**: 1) упорядковувати, приводити в порядок, поправляти, ремонтувати, налаштовувати, регулювати, стригти, шліфувати, розчесувати (волосся); 2) управляти, відати (справами), судити (у спорі), вирішувати; 3) оволодівати, тренуватися, рахуватися (з...); 4) переконувати; 5) оправдовувати, вважати правим; 6) бути вирішеним, йти шляхом законності і порядку; 7) найвищий принцип, приводить до ладу; 8) ідея, закон, принцип; 9) мотив, аргумент, резон; 10) сутність, природа (речей); 11) прожилка, лінія.

Разом з цим, в цивільно-правовому полі Китаю існують приклади термінів, які є багатозначними в терміносистемі тієї ж сфери. Тобто в самій юриспруденції терміни, не змінюючи свою форму, склад і порядок розташування морфем паралельно мають два різних значення в залежності від контексту того чи іншого юридичного документу. Це явище є досить поширеним і притаманне не лише китайській правовій системі. Наприклад,

раніше згадуваний термін «франшиза» в юридичній терміносистемі України може мати два різні визначення, в залежності від того у яких правовідносинах воно використовується. У галузі страхування «франшиза» – це частина збитків, що не відшкодовується страховиком згідно з договором страхування; а у сфері господарського (комерційного) права, «франшиза» може виступати як форма співпраці між юридично та фінансово незалежними сторонами щодо користування правом інтелектуальної власності на певних умовах.

Що стосується китайської юридичної терміносистеми, то там можна навіть побачити терміни, які в одній і тій же галузі права володіють багатозначністю. Наприклад, у цивільних правовідносинах до такого терміну можна віднести слово 判決 *pànjué*, що одночасно може означати:

- 1) рішення (судове) або вирок;
- 2) виносити судове рішення або вирок.

Тобто один і той же термін в ідентичній формі може бути як іменником та означати результат розгляду судової справи у вигляді певного документу (процесуального рішення); а також може бути дієсловом, що означає сам процес (процедуру) здійснення правосуддя та винесення судового рішення.

Так, у Цивільному процесуальному кодексі КНР (中华人民共和国民事诉讼法) можемо чітко спостерігати використання цього терміну з різним змістовим навантаженням у відповідності до контексту (див. Табл.2.9).

Таблиця 2.9

**Приклади використання термінів з різним змістовим навантаженням
у Цивільному процесуальному кодексі КНР**

Положення Цивільного процесуального кодексу КНР	Переклад українською мовою
<p>第九条 人民法院审理民事案件，应当根据自愿和合法的原则进行调解；调解不成的，应当及时<u>判</u> <u>决。</u></p>	<p>Стаття 9. При розгляді цивільних справ народний суд повинен на засадах законності та добровільності сприяти примиренню</p>

	між сторонами. У разі не досягнення такого примирення, суд сам має своєчасно <u>винести рішення по справі.</u>
第一百五十五条 最高人民法院的 <u>判决</u> 、裁定，以及依法不准上诉或者超过上诉期没有上诉的 <u>判决</u> 、裁定，是发生法律效力的 <u>判决</u> 、裁定。	Стаття 155. <u>Судові рішення</u> та ухвали Верховного Народного Суду, а також <u>судові рішення</u> та ухвали, які відповідно до закону не підлягають оскарженню або не були оскаржені після закінчення строку на подачу апеляційної скарги, є <u>судовими рішеннями</u> та ухвалами, що набрали законної сили.

Іншим прикладом такого терміну може слугувати слово 处理 **chǔlǐ**, яке має ще більшу кількість значень як юридичного так і неюридичного характеру. У Великому китайсько-російському словнику визначені наступні значення цього слова: 1) вирішувати (проблеми, спори), розбирати (справи), займатися, мати справу (з чимось); 2) діяти, приймати міри, врегульовувати; 3) розпоряджатися, позбавлятися; 4) розпродавати, розпродаж; 5) обробка, обробляти (*технічний термін*); 6) диспозиція (норми права)

У Цивільному кодексі КНР термін 处理 **chǔlǐ** також використовується з різним контекстом (див. Табл.2.10).

Таблиця 2.10

**Приклади використання термінів з різним змістовим навантаженням
у Цивільному кодексі КНР**

Положення цивільного кодексу КНР	Переклад українською мовою
<p>第十条 <u>处理</u>民事纠纷，应当依照法律；法律没有规定的，可以适用习惯，但是不得违背公序良俗。</p>	<p>Стаття 10. Вирішення цивільно-правових спорів відбувається у відповідності до закону; якщо закон не регулює вирішення спору, то він може бути вирішений на підставі звичаю. Звичай не може суперечити громадському порядку або добрим намірам.</p>
<p>第二百八十八条 不动产的相邻权利人应当按照有利生产、方便生活、团结互助、公平合理的原则，正确<u>处理</u>相邻关系。</p>	<p>Стаття 288. Правовласники на нерухоме майно повинні у відповідності до принципів раціонального виробництва, комфортного життя, згуртованості і взаємодопомоги, справедливості та розумності врегулювати сусідські відносини між собою.</p>
<p>第九百一十九条 委托合同是委托人和受托人约定，由受托人<u>处理</u>委托人事务的合同。</p>	<p>Стаття 919. Договір доручення є договором, укладеним між довірителем та повіреним згідно якого повірений уповноважується діяти у справах довірителя.</p>

Таким чином, ми побачили, що загальномовні закони полісемії властиві і терміносистемі в цивільно-правових відносинах юридичної мови Китаю. Наявність багатозначних термінів не ускладнює їх сприйняття, оскільки кінцеве їх значення встановлюється на підставі загального контексту речення або частини документу.

2.2.4. Явище омонімії

Омоніми (від дав.-гр. ὁμός — «однаковий» + ὄνομα — «ім'я») — це слова, які однаково звучать та пишуться, але мають різне значення.

Н. С. Валгіна, Д. Е. Розенталь, М. І. Фоміна (2002) вважають, що явище омонімії це звуковий та граматичний збіг мовних одиниць, які один з одним семантично не пов'язані. А слова омоніми характеризуються тим, що вони незалежно один від одного зіставляються з певним явищем дійсності, відтак між ними немає ніякого асоціативного понятійно-змістового зв'язку, що притаманний семантиці багатозначних слів (с.54).

Одним із головних критеріїв розмежування полісемії від омонімії можна назвати семантичну ознаку, тобто наявність (в полісемії) та відсутність (в омонімії) внутрішньо-вмотивованого зв'язку між значеннями. Омонімія як лексичне явище в термінології трапляється між термінами та словами загального вжитку. При цьому значення загальноновживаних слів, які потрапляють в термінологію, звужуються, змінюються, стають конкретним (Маулер, 1993, с.12).

Г. М. Муқан (1970), Ю. А. Карпенко (1975) та П. С. Дудик (2005) зазначають, що достатнім критерієм для встановлення розмежування між омонімічними словами є наявність певного контексту. Однак Р. З. Гінзбург (1966) вважає, що такий підхід не дозволяє відокремити омоніми від полісемантичних слів (с.43-51).

Омонімія як складова частина системи взаємодіє із суміжними лексичними явищами і представляє певну системну організацію (Головін & Корбін, 1987, с.51).

Є. Н. Загрекова (2008) зауважує, що приналежність до різних семантичних полів є головною рисою омонімів, що не допускає їх зіткнення в подібних контекстах. Таким чином, саме існування омонімів не ускладнює правильне розуміння змісту тексту (с. 79).

О. О. Реформатський (1996) говорить про те, що часто якийсь однозначний правовий термін, потрапивши в терміносистему іншої науки стає денотатом іншого поняття у ній. Це явище є прикладом міждисциплінарної термінологічної омонімії (с.48-51). Для таких омонімів характерні наступні обов'язкові ознаки: 1) за термінами закріплені різні дефініції (у зв'язку з різною семантикою) ; 2) терміни функціонують у різних терміносистемах (Даниленко, 1977, с.71).

У свою чергу, почавши дослідження явища омонімії безпосередньо у китайській мові, нами було з'ясовано, що великий російсько-китайський словник дає два переклади терміну «омонім» на китайську мову: 1) 同音词 *tóngyīncí*; 2) 同音字 *tóngyīnzì*.

Якщо розібрати ці два китайські визначення окремо по кожній морфемі, то можна помітити, що говорячи про омонім у китайській мові, перш за все мається на увазі саме омофон. Це пояснюється їх наступною структурою, яка акцентує увагу саме на «однаковому звуці слова або морфемі (літери)»:

1) 同音词 *tóngyīncí* = 同 *tóng* однаковий + 音 *yīn* звук + 词 *cí* слово: буквально означає «слово з однаковим звуком (звучанням)»;

2) 同音字 *tóngyīnzì* = 同 *tóng* однаковий + 音 *yīn* звук + 字 *zì* морфема, літера: буквально означає «морфема або слово з однаковим звуком (звучанням)».

Омофони (грец. ὁμός — «однаковий» + φωνή — «звук») - слова, які вимовляються однаково, але мають різні значення й написання. Омофони відносяться до фонетичних омонімів та у мовах індоєвропейсьї мовної сім'ї вважаються однією з груп часткових омонімів (разом з омографами, омоформами, оморфемами).

Разом з цим, пошук у словнику китайських термінів на електронному ресурсі <https://www.termonline.cn> дав зрозуміти, що у терміносистемах Китаю відсутнє спеціальне визначення безпосередньо терміну омонім (*homonym*) у тому розумінні, яке властиве індоєвропейським мовам. В Китаї «омонім»

перекладається як «同名 tóngmíng - однойменний, такої ж назви, тезка», що не можна класифікувати як науковий термін мовознавства.

Разом з цим, наше дослідження показало, що, крім омофонів, китайській мові також притаманна така форма омонімів як омограф (анг. homograph; кит. 同形词 tóngxíngcí) – слова з однаковим написанням, але різним значенням.

Відтак, явище та структура омонімії у китайській мові, що відноситься до сино-тибетської мовної сім'ї має дещо іншу форму, яка відрізняється від притаманної мовам індоєвропейської сім'ї та представлена двома її групами:

- 1) 同音词 tóngyīncí (або 异形词 yìxíng cí) – омофони (слова з різним написанням, але однаковим звучанням);
- 2) 同形词 tóngxíngcí – омографи (слова з однаковим написанням, але різним звучанням і значенням).

Згідно досліджень відомих синологів омофони переважно поширені серед односкладових та двоскладових слів. Тому, в першу чергу, ми спробували їх знайти саме у цих групах цивільно-правових термінів китайської мови.

На нашу думку, нижче наведені односкладові слова та спеціальні юридичні терміни цивільного законодавства КНР можна розглядати як омофони:

- 法 fǎ – закон, норма, регламент / 罚 fá – штрафувати, наказувати;
- 宅 zhái – дім, житло, квартира / 债 zhài – борг, зобов'язання;
- 责 zé – борг, зобов'язання / 则 zé – стандарт, положення, норма, закон, правило;
- 户 hù – домогосподарство / 护 hù – захищати, берегти;
- 典 diǎn – закон, кодекс / 电 diàn – електрика, електричний;
- 税 shuì – податок, мито / 水 shuǐ – вода.

Серед двоскладових термінів нами було виявлено наступні омофони:

- 法制 fǎzhì правова – система / 法治 fǎzhì – верховенство права;
- 异议 yìyì – відвід, протест / 意义 yìyì – роль, значення;

- 本意 běnyì – наміри / 本义 běnyì – основний обов’язок (зобов’язання);
- 报关 bàoguān – митна декларація, декларувати на митниці / 包管– bāoguǎn гарантувати, ручатися / 保管 bǎoguǎn брати на зберігання, зберігати;
标明 biāomíng – указувати, виділяти, позначати / 表明 biǎomíng – свідчити, демонструвати, показувати;
- 不合 bùhé – не варто, не відповідати (чомусь), не підходити / 不和 bùhé – незгода, розбрат;
- 察看 chákàn – перевіряти, детально розглядати / 查看 chákàn – оглядати, ознайомлюватись;
- 处置 chǔzhì – розпоряджатися (майном), упорядковувати, налагоджувати / 处治 chǔzhì – наказувати, накладати стягнення;
- 独力 dúlì – самостійно, своїми силами / 独立 dúlì – незалежний;
- 废止 fèizhǐ – анулювання, відміна, розірвання / 废置 fèizhì – звільнювати (нездатних) і призначати (талановитих), непотрібний, запущений;
- 分辨 fēnbiàn – відрізнити, проводити межу / 分辩 fēnbiàn – оспорювати, пояснювати;
- 合计 héjì – всього, в сукупності / 核计 héjì – підраховувати, розрахунок.
- 经济 jīngjì – економіка, матеріальне становище, фінансова ситуація / 经纪 jīngjì – закон, основний принцип, дисципліна.

Що стосується категорії омографів, то їх кількість у китайській мові значно менша, ніж омофонів. Їх специфіка також полягає у тому, що як правило, у термінах з наявністю двох та більше морфем властивостями омографу буде наділена лише одна з них (морфема). У якості прикладів омографів, які присутні у цивільно-правовій терміносистемі чинного законодавства Китаю, можна навести такі, що відображені у Табл. 2.11.

Таблиця 2.11

**Приклади форм використання омографів
у цивільно-правовій терміносистемі Китаю**

Морфема-омограф	Форма використання 1	Форма використання 2
行	行为 xíngwéi – дія, поведінка, вчинок	银行 yínháng – банк
会	会计 kuàijì – бухгалтер, бухгалтерія, звітність	机会 jīhuì – шанс, випадок, можливість, сприятливий час
给	转给 zhuǎngěi – передавати (через третю особу)	给予 jǐyǔ - надавати, дарувати, наділяти.

Нижче наводимо статті Цивільного кодексу КНР з прикладами використання вказаних омографів.

Таблиця 2.12

Приклади використання омографів у Цивільному кодексі КНР

Положення цивільного кодексу КНР	Переклад українською мовою
行 як xíng та háng	
第十八条 成年人为完全民事行为能力人，可以独立实施民事法律行为(xíngwéi)	Стаття 18. Повнолітня фізична особа має повну цивільну діє здатність та може самостійно вчиняти будь-які цивільно-правові дії .
第一千一百九十八条 宾馆、商场、 银行(yínháng) 、车站、机场、体育场馆……	Стаття 1198. Оператори та керівники готелів, торгових центрів, банків , вокзалів, аеропортів, стадіонів……
会 як kuài та huì	
第六百七十二条 贷款人按照约定可以检查、监督借款的使用情况。借款人应当按照约定向贷款人	Стаття 672. За домовленістю з позичальником позикодавець може перевіряти та контролювати використання позики. Позичальник

<p>定期提供有关财务<u>会计(kuàijì)</u>报表或者其他资料。</p>	<p>повинен регулярно надавати кредитору відповідну фінансову <u>звітність</u> або інші матеріали за домовленістю.</p>
<p>第九百六十一条 中介合同是中介人向委托人报告订立合同的<u>机会(jīhuì)</u>或者提供订立合同的媒介服务，委托人支付报酬的合同。</p>	<p>Стаття 561. Посередницький договір - це договір, за яким посередник повідомляє клієнту про <u>можливість</u> укладення договору або надає посередницькі послуги по його безпосередньому укладенню, а клієнт сплачує за це відповідну винагороду.</p>
<p>给 як gěi та jǐ</p>	
<p>第一千一百五十二条 继承开始后，继承人于遗产分割前死亡，并没有放弃继承的，该继承人应当继承的遗产<u>转给(zhuǎngěi)</u>其继承人，但是遗嘱另有安排的除外。</p>	<p>Стаття 1152. Якщо після відкриття спадщини спадкоємець помре до моменту її отримання і при цьому ним не було заявлено відмови від спадщини, то право на таку спадщину <u>передається</u> його спадкоємцю, якщо інше не встановлено заповітом.</p>
<p>第一百一十七条 为了公共利益的需要，依照法律规定的权限和程序征收、征用不动产或者动产的，应当<u>给予(jǐyǔ)</u>公平、合理的补偿。</p>	<p>Стаття 117. З метою задоволення потреб суспільних інтересів, особам, щодо яких відповідно до закону застосовані заходи по примусовому відчуженню нерухомого чи рухомого майна або його реквізиції, <u>надається</u> справедлива та розумна компенсація за це.</p>

Таким чином, можемо констатувати, що більша частина правових термінів-омонімів не чинить перешкод для професійної комунікації тому, що

контекст робить вибір значення зрозумілим та очевидним. Проте відсутність чітких критеріїв для розмежування полісемії та омонімії створює певні перешкоди при написанні словників (одномовних та двомовних, загальних та спеціалізованих).

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

З метою дослідження структурних та семантичних особливостей цивільно-правових термінів було проаналізовано ряд нормативно-правових актів та інших документів юридичного характеру.

Досліджено специфіку утворення і структуру цивільно-правових термінів та класифіковано їх за основними словотворчими типами. Проаналізували принципи словотвору термінів, які пропонує А. Л. Семенас, Фан Юйцін, Хуан Божун, О.П. Козоріз та встановили, що класифікація словотвору за структурно-граматичними ознаками є найбільш доцільною. Відтак встановлено що наступні види словотвору є найбільш обґрунтованими: атрибутивний (偏正型); копулятивний (联合型); дієслівно-об'єктний (述宾型); дієслівно-результативний (补充型 або 述补); суб'єкт-предикативний (主谓型); афіксація (附加式); редуплікація (重叠式); аббревіація (简称); цифрові скорочення (数词缩语); запозичення (外来词).

Дослідили явище синонімії у китайській мові та безпосередньо у цивільно-правовій терміносистемі Китаю. Проаналізували причини виникнення синонімії та ознайомились з думкою китайських дослідників Чжан Йонгень (张永言), Фу Хуайцін (符淮青), Ге Бенї (葛本仪), Оу Цючжун (欧求忠) з приводу цього питання. В результаті чого дійшли висновку, 11 причин виникнення синонімії, що висунуті Оу Цючжуном є найбільш доцільними.

Досліджено особливості використання антонімів у нормативно-правових актах, де вони виконують функцію включення-виключення чи уточнення для позначення певної сукупності об'єктів чи дій. Розглянуто ситуації, коли антонімічні відношення між термінами встановлюються

шляхом приєднання до організуючого центру компонентів полярного значення.

Було визначено, що полісемія та омонімія не є системними явищами для юридичної термінології китайської мови. Полісемія у мові розвивається поступово, разом із розширенням значення слова зростає загальна кількість його значень. Дослідили чотири основні причини появи полісемії (розширення значення слова; метонімія; спеціальне позначення; метафоризм), які запропонував китайський дослідник Ге Бенї (葛本儀) та знайшли відповідні приклади, що це підтверджують.

З'ясовано, що омонімія не поширена у китайській мові та зокрема серед юридичної термінології сучасної китайської мови у тому розумінні яке притаманне мовам індоєвропейської сім'ї. Китайській мові, яка відноситься до сино-тибетської мовної сім'ї в силу своїх особливостей притаманні лише омофони та омографи, які у класичному розумінні дослідників мов індоєвропейській сім'ї вважаються лише однією з груп часткових омонімів (поряд з омоформами та омоморфемами).

РОЗДІЛ 3

ФУНКЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ТЕРМІНІВ У КИТАЇ

У результаті потрапляння терміну в інформаційне середовище він втрачає свою властивість функціювати лише у вузькоспеціальних значеннях. Відтак, ця обставина впливає на саму сутність спеціальної (фахової) термінології окремої галузі і призводить до виникнення нових функційних аспектів того чи іншого терміну.

Юридичні терміни - це словесні позначення правових понять та здебільшого належать до фахової терміносистеми. Такі терміни виконують дві основні функції (Суперанська, 1989, с.137):

- 1) Називну або номінативну (юридичний термін іменує правове поняття);
- 2) Змістову (відображення змісту поняття).

Для дослідження функційних особливостей цивільно-правових термінів, ми проаналізували три нормативно-правових акта Китайської Народної Республіки, що становлять фундамент для регулювання цивільно-правових відносин: 1) Конституція; 2) Цивільний кодекс; 3) Цивільний процесуальний кодекс.

Предметом нашого дослідження є саме цивільно-правові терміни які є невід'ємною частиною загальної юридичної терміносистеми Китаю. З урахуванням особливостей правової системи КНР та специфіки регулювання суспільних правовідносин, до галузі цивільного права можна віднести такі групи юридичних термінів залежно від тих чи інших правовідносин у регуляції яких вони беруть участь:

- Терміни конституційного права (宪法术语 xiànfǎ shù yǔ), що властиві основному закону КНР – її Конституції. Вона визначає фундаментальні принципи регулювання суспільних відносин в країні, а інші закони спираються на основний закон та не можуть суперечити йому, в тому числі і цивільно-правові закони;
- Терміни цивільного та комерційного права (民商法术语 mínshāngfǎ shù yǔ) які відображені в правових нормах, що регулюють особисті немайнові та майнові відносини між фізичними особами, фізичними та юридичними особами, а також організаціями без статусу юридичної особи і які є суб'єктами цивільного права. Це загальний термін для правових норм, що регулюють наступні правовідносини між вказаними суб'єктами: 物权 wùquán майнові права; 债权 zhàiquán зобов'язальні права; 知识产权 zhīshì chǎnquán – права інтелектуальної власності; 家庭 jiātíng сімейні правовідносини; 继承 jìchéng спадщина та правонаступництво; 保险 bǎoxiǎn – страхування тощо
- Терміни цивільного процесуального права (民事诉讼法术语 mínshì sùsòngfǎ shù yǔ). Вони властиві нормам права, які регулюють порядок розгляду цивільних справ, в тому числі, переважно цивільному-процесуальному кодексу.

3.1. Називна (номінативна) функція

Називна (або номінативна) функція цивільно-правового терміну виражається у назвах об'єктів і явищ дійсності, які становлять невід'ємну частину юридичного пізнання. Номінація дозволяє «закріпити» явища дійсності в їх назвах, таким чином сформувати певну терміносистему.

В. О. Толстік (2013) зазначає, що важливу роль у процесі стандартизації термінології, яка використовується у нормативно-правових актах, грає її класифікація. Оскільки юриспруденція поділяється на різні галузі то

відбувається виділення юридичної термінології за сферою вживання (с.180-181).

Однією із специфічних особливостей юридичної термінології китайської мови є її багатогалузевий характер, відтак вона не лише обслуговує термінологічне поле предметної галузі, а й належить до інших спеціальних термінологічних галузей. Іншими словами, порівняно з іншими терміносистемами в китайській мові, юридичні терміни включають певну кількість елементів, пов'язаних з іншими галузями науки, техніки та людської діяльності на додаток до термінів конкретних понять у правовій терміносистемі (Шевчук, 2003, с.48).

До загальноновживаних термінів відносять назви предметів, явищ, дій, що використовуються у побуті, художній, публіцистичній та правовій літературі. Право зачіпає практично кожен сферу життя в сучасному світі, оскільки будь-які види відносин у суспільстві передбачають регулювання їх тими чи іншими правовими нормами. З цієї причини в нормативній документації може використовуватися як технічна, так і побутова лексика, а також словниковий склад різних галузей знань: математики, ІТ, промисловості, філософії, географії та багато інших. Наприклад у цивільному кодексі можна зустріти такі загальні терміни як: 父母 fùmǔ – батьки; 生活 shēnghuó – умови життя, побут, діяльність; 土地 tǔdì – земля, ділянка землі; 经济 jīngjì – економіка, матеріальне становище; 教育 jiàoyù – виховання, освіта; 科学 kēxué – наука; 文化 wénhuà - культура; 卫生 wèishēng - гігієна; 森林 sēnlín – ліс; 山岭 shānlǐng – гірський хребет; 草原 cǎoyuán – степ, пасовисько тощо.

Як і в будь-якій галузі знань, у юриспруденції використовується особлива термінологія, що точно позначає поняття, які вживаються виключно в юриспруденції. Наприклад такі суто цивільно-правові терміни: 民事能力 mínhì nénglì – цивільна дієздатність; 民事法律行为 mínhì fǎlǜ xíngwéi – правочин, цивільно-правові дії; 地役权 dìyùquán – сервітутне право, сервітут; 家庭关系 jiāting guānxì – сімейні відносини тощо.

У правовій сфері під терміном «民事主体 mínshì zhǔtǐ - суб'єкт цивільного права» (або «民事法律关系的主体 mínshì fǎlù guānxì de zhǔtǐ - суб'єкт цивільних правовідносин») мається на увазі будь-який учасник цивільних правовідносин, який згідно закону наділений відповідними правами та несе цивільно-правові обов'язки. До таких суб'єктів належать фізичні особи, юридичні особи та організації без статусу юридичної особи, які володіють правоздатністю та дієздатністю.

«民事主体 mínshì zhǔtǐ - суб'єкт цивільного права» як термін, має галузеве, вузькоспеціалізоване значення і застосовується лише в юриспруденції, таким чином реалізуючи собою називну функцію терміну.

Існує також інша класифікація юридичної термінології залежно від сфери її застосування: 1) термінологія правової доктрини; 2) термінологія юридичної практики (Толстік, 2013, с.177).

Абсолютна більшість термінів, що використовуються в юридичній документації, надходить із нормативних актів або доктринальних джерел (Леоненко, 2015, с.130). Специфіка мови інших правових актів здебільшого відображена у застосуванні мовних кліше, різних стійких словосполучень, які термінами не є: 裁定如下 cáidìng rúxià – суд ухвалив наступне..., суд визначив наступне.

Цивільно-правову термінологію як і юридичну термінологію загалом можна також поділити на такі види: а) термінологія правозастосовних актів; б) термінологія роз'яснювальних актів; в) нормативно-правову термінологію. Ця класифікація була створена через необхідність враховувати терміни, які не отримали широкого використання у нормативно-правових актах, проте належать до юридичної термінології (Земляна, 2010, с.3-5).

Іншим критерієм для класифікації цивільно-правового терміну є його належність до певної підгалузі права, а саме конкретного виду цивільно-правових відносин де він застосовується. Таким чином можна виділити наступні категорії термінів: а) терміни, що регулюють сімейні правовідносини;

б) терміни, що регулюють правовідносини спадкування; в) терміни, що регулюють договірні правовідносини тощо.

Цивільно-правовій термінології Китаю в першу чергу притаманний багатопрофільний характер, що пов'язано з широким спектром регулювання та значною кількістю правовідносин, які відносяться до цивільного права як окремої галузі права. За своїми масштабами юридична термінологія сама по собі перевершує багато інших терміносистем китайської мови, а частина регулювання цивільно-правових відносин займає суттєву частку у межах всієї юридичної терміносистеми.

3.2. Змістова функція

Одна із основних функцій цивільно-правових термінів як юридичних термінів це передача правової інформації та змісту правового регулювання. Як зазначає В. П. Даниленко (1976), сфера функціонування юридичного терміну у його основному, термінологічному значенні – це спеціальний текст, прикладом якого можуть бути законодавчі акти, нормативно-правові документи, юридична наукова література, посібники для студентів юридичних факультетів, а також статті у спеціальних юридичних журналах. Так званий термін мови, який існує в межах власної терміносистеми, перетворюється на термін мови, коли використовується фахівцями в усному чи письмовому спілкуванні (с.68).

В. І. Сергєвніна (1996) вважає, що функціуючи у мові не ізольовано, а в контексті, тобто у лінійному ряді з іншими мовними одиницями, терміни мають валентність та дистрибуцію, що й утворює поняття синтагматики. При цьому під валентністю термінів мається на увазі їхня потенційна сполучність з іншими мовними одиницями, а під дистрибуцією – реалізована в мові сполучність (с.174-175).

При використанні загальноживаних термінів у нормативних актах необхідно подати його вужче значення для того, щоб чітко передати його зміст.

Наприклад: загальноживаний термін 人 rén – людина або 公民 gōngmín – громадянин, який зустрічається в різних галузях права, в судових процесах може бути інтерпретований за допомогою таких термінів процесуального права як 当事人 dāngshìrén – сторона по справі, 原告 yuángào – позивач чи 被告 bèigào – відповідач.

Аналізуючи використання юридичної термінології, наприклад в мові засобів масової інформації, можна побачити, як преса може користуватися або не користуватися специфічною юридичною термінологією, а також використовувати інші словникові засоби для заміни юридичної термінології.

Так, наприклад, журналісти часто неправильно розуміють терміни 判決 pànjué (判决书 pànjuéshū) - рішення суду та 裁定 cáidìng (裁定书 cáidìngshū)- постанова або ухвала суду. Обидва є суто юридичними поняттями і означають певне судове рішення, проте перше означає рішення у справі по суті яким вирішується спір і закінчується розгляд судової справи, а друге є процесуальним рішенням в процесі розгляду справи, яким вирішуються поточні питання у вигляді забезпечення позову, приводу свідка, витребування доказів тощо.

Можемо зустріти й вживання юридичних жаргонізмів: 法人 (fǎrén) - законний представник або директор, замість 法定代表人 fǎdìng dài biǎo rén; 物证 wùzhèng - речдок, замість 实体证据 shí tǐ zhèng jù - речові докази.

Такий процес, як «деюридизація» правничої лексики є наочним прикладом того, як змінюється зміст професійної термінології у результаті переносного вживання. Деюридизація – це наслідок використання юридичного терміна поза правового поля в інших типах комунікації (художньої, релігійної, політичної, наукової, повсякденної) та пристосування юридичного терміна до значущості нової системи. Деюридизація термінів, у широкому сенсі, є наслідком будь-якого вживання терміна неюристом в неюридичному контексті. Подолати суб'єктивну неоднозначність

повсякденної семантизації юридичних термінів та текстів у принципі неможливо (Пиж, 2015, с.214-218).

«Проміжні» лексичні одиниці є варіацією слів природної мови, наприклад: 不动产 *bùdòngchǎn* – нерухомість, 工作人员 *gōngzuò rényuán* - працівник, 自然人 *zìránrén* - фізична особа тощо. Слова-терміни такого роду розглядаються лінгвістами в аспекті їхнього побутового, повсякденного чи професійного вживання і відповідним чином інтерпретуються. Ряд таких напівтермінів відкритий і може бути продовжений в залежності від контексту використання: 合同 *hétóng* – договір, контракт; 违约 *wéiyuē* – порушення договору тощо.

Спірність статусу як наслідок семантики і форми «проміжних» лексем чи лексем, вжитих у невласивому контексті робить їх частим предметом досліджень лінгвістів, юристів та експертів.

Використання юридичної термінології поза спеціальним контекстом свідчить про те, що певна частина термінології є «консубстанційною» (Шевчук, 2003, с.103).

Сам термін «консубстанційність» уперше був використаний у своїй роботі «Введення в термінознавство» (1993 рік) доктором філологічних наук - С. В. Гриньовим.

Консубстанційні терміни – це дефініції, які одночасно присутні у різних професійних мовах, та виражають при цьому специфічні професійні поняття (Гриньов-Гриневич, 2009, с.85).

Наприклад, лексема 人 *rén* – особа є консубстанційною оскільки як термін вживається в:

- історії/літературі: 人物 *rénwù* - особа (як історичний діяч / персонаж у літературному творі);
- граматиці: 人称 *rénchēng* - особа (як граматична категорія дієслова та займенника);

- в юриспруденції: 自然人 zìránrén - фізична особа або 法人 fǎrén - юридична особа тощо.

Наявність таких термінів, з одного боку, сприяє розумінню текстів юридичного спрямування, а з іншого – створює додаткові труднощі, оскільки може призвести до нерозуміння змісту тексту через відмінності у словниковому складі та визначеннях, що містяться в словнику термінології.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Нами було розглянуто цивільно-правову термінологію Китаю у контексті багатогалузевості юридичної терміносистеми та з'ясовано, що потрапляючи в інформаційне середовище, термін перестає функціонувати лише у вузькоспеціальних контекстах.

Досліджено дві основні функції цивільно-правової термінології: називну (номінативну) та змістову. Разом з цим було встановлено дефініцію та характеристику процесу «деюридизації» юридичної лексики, а також визначено, що «деюридизація» термінів є наслідком будь-якого вживання терміну у неюридичному контексті. Також дослідили «проміжні» лексичні одиниці, що знаходяться в ієрархії між спеціальними юридичними термінами та «деюридизованими термінами», які увійшли до побутового чи повсякденного вживання.

Дослідили явище «консубстанційності» термінів та їх практичне використання у юридичній і неюридичній терміносистемах. У результаті чого ми дійшли висновку, що воно є досить поширеним явищем та може використовуватись паралельно як у юридичній терміносистемі, так і у побутовому, літературному, історичному та інших аспектах. Розуміння таких термінів може бути ускладнене відсутністю доступу до контексту використання таких слів.

ВИСНОВКИ

Провівши теоретичні дослідження та вивчивши дефініції таких понять сучасної лінгвістики як «термін», «термінологія» і «терміносистема» ми дійшли висновку, що «термін» - це однозначне слово або словосполучення, що наділене такими особливостями як специфіка сфери вживання, системність та приналежність до певної галузі знання. Слово може набути властивостей терміну лише в межах лексичного поля, оскільки воно є сферою існування в такій мовній системі.

Дослідивши поняття цивільно-правових термінів, а також їх класифікацію, було визначено, що вони як спеціальні слова або словосполучення, призначені для позначення певного правового поняття, а сферою їх функціонування є нормативні акти, юридичні документи, наукова література тощо.

Розглянувши методологію дослідження цивільно-правової термінології як частини юридичної терміносистеми, ми виокремили методи якими користувалися при проведенні досліджень. Усі досліджені поняття та явища складають теоретичну базу, яка використовується для знаходження лінгвістичних особливостей правових термінів, їх аналізу та систематизації.

Для вирішення поставлених у дослідженні завдань також опрацьовано сучасний статус, структуру та семантику цивільно-правових термінів китайської мови. Завдяки обраним методам дослідження розкриваються особливості морфологічної будови юридичної термінології та цивільно-правової терміносистеми як її невід'ємної частини; розкривається продуктивність кожного зі способів словотворення, описуються системні та асистемні семантичні явища у правничій термінології сучасної китайської мови (антонімія, синонімія, полісемія та омонімія).

Кожна лексично-граматична категорія слів має специфічну, властиву їй, словотвірну модель. Ми визначили, що в сучасній китайській мові існує багато підходів та бачень щодо типів цієї моделі. Проте дійшли висновку, що найбільш повний їх перелік виглядає таким чином: атрибутивний;

копулятивний; дієслівно-об'єктний; дієслівно-результативний; суб'єкт-предикативний; афіксація; редуплікація; абревіація; цифрові скорочення; запозичення.

Цивільно-правова термінологія китайської мови представляє різні типи словотворення, як правило, у комбінованій формі, так, наприклад, афіксальне словотворення зазвичай поєднується з іншими видами словотвору для утворення термінів-словосполучень та термінів-складнопохідних слів. Тому іноді лексику не можна пов'язати з окремими видами словотворення, але можна розпізнати загальну закономірність її творення.

Для будь-якої термінології важливим є питання запозиченості її термінів. Вивчаючи спосіб термінотворення в юридичній термінології сучасної китайської мови, можна зробити висновок про існування певної кількості так званих термінів «кальок», що свідчить про тенденцію до запозичення іноземних понять юридичних термінів.

Звертаючись до словників з юридичними термінами, ми бачимо, що афіксальний спосіб термінотворення відіграє фундаментальну роль у словотворі цивільно-правових термінів у Китаї. У зв'язку з цим було визначено такі найпоширеніші афікси юридичної термінології: а) суфікси: 表、差、带、费、根、观、化、机、计、剂、家、匠、类、力、量、律、率、系、象、心、形、型、性、学、论、品、期、器、区、群、然、人、的、度、儿、法、士、式、手、树、数、说、素、体、头、图、物、员、者、值、种、主义、子、族; б) префікси: 半、不、超、大、单、双、同、外、微、未、无、第、多、反、非、亚、于、原、再、真、主、副、古、过、后、假、抗、可、老、两、内、耐、拟、前、小、雄、龔、自 тощо.

Зв'язок між термінами та поняттями в юридичній термінології сучасної китайської мови ґрунтується на правилах будь-якої природної мови, тому вона має таку систему мовних зв'язків, як синонімія, антонімія, полісемія та омонімія.

Синонімія та полісемія у юридичній термінології, як і в інших терміносистемах, є небажаними явищами, але у зв'язку з різноманітністю методів термінотворення у сучасній китайській мові досить поширені. Під час дослідження було визначено одинадцять основних причин виникнення синонімів. З'ясовано, що навіть у межах одного нормативно-правового акту юридичні терміни можуть мати кілька різних значень, проте це не ускладнює їх сприйняття, оскільки терміни сприймаються у загальному контексті документу.

Виокремивши особливості використання антонімів у нормативно-правових актах, було розглянуто ситуації, коли антонімічні відношення між термінами встановлюються шляхом приєднання до організуючого центру компонентів полярного значення.

З'ясовано, що явище омонімії у китайській мові має дещо інше вираження ніж у мовах індоєвропейської сім'ї. Відтак, їй притаманні лише омофони та омографи, які у класичному розумінні омонімії можна вважати однією з груп часткових омонімів (поряд з омоформами та оморфемами).

Ми дійшли висновку, що цивільно-правові терміни можна розподілити за приналежністю до тих чи інших правовідносин у регуляції яких вони використовуються: 1) терміни конституційного права; 2) терміни цивільного та комерційного права; 3) терміни цивільного процесуального права.

Ми дослідили особливості функціонування юридичної термінології та розглянули її дві фундаментальні функції: називну (номінативну) та змістову. Разом з цим виокремили такі особливості, притаманні юридичній лексиці: а) «деюридизація», що є ілюстрацією того, як змінюється зміст юридичної термінології поза межами юридичного контексту; б) «консубстанційність» - присутність терміну або його частини (морфеми) у різних професійних мовах зі здатністю виражати при цьому різні специфічні професійні поняття.

Деякі юридичні терміни в сучасній китайській мові належать до категорії лексичних одиниць, які одночасно володіють усіма ознаками

термінів, так і навпаки, тому існує певна кількість термінів «нечіткої» семантики.

Практичне значення цього дослідження здебільшого полягає у можливості застосування його результатів як теоретичної та практичної бази під час здійснення комплексних досліджень структурно-семантичних характеристик та функційних особливостей інших термінологічних систем сучасної китайської мови (у тому числі, в межах терміносистем інших галузей юриспруденції). Також це дослідження може використовуватись у процесі укладання багатомовних галузевих словників.

Не зважаючи на результати та висновки зроблені під час нашого дослідження, його об'єкт та предмет має значну перспективу для подальшого вивчення. В першу чергу, це пов'язано з постійною динамікою законодавчих процесів в результаті яких відбувається уточнення, зміна і навіть поява нових юридичних документів та термінологічних одиниць у рамках цивільно-правового поля. Крім того, постійний розвиток теоретичних знань у сфері лінгвістики, термінознавства та юриспруденції додатково зумовлює необхідність періодичного здійснення нових досліджень у цьому напрямку разом з всебічним, повним та більш глибоким аналізом джерел китайського, національного та міжнародного походження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алефиренко, Н. Ф. (2005). *Современные проблемы науки о языке*. Москва: Флинта
2. Артикуца, Н. В. (2007), *Основи вчення про юридичний термін і юридичну термінологію*, Київ, Препринт.
3. Білозерська, Л. П., Возненко, Н. В. & Радецька, С. В. (2010). *Термінологія та переклад*. Вінниця: Нова Книга
4. Болтянская, Р. И. (1983), *Разграничение полисемии и омонимии в системе английского глагола*, Кандидатская Диссертация. Киевский государственный педагогический институт иностранных языков.
5. Будилева, В. С. (2002). *Признаки терминов как основа их классификации*. Москва: Основа.
6. Вакарюк, Л. О. & Панцьо, С. Є. (2007). *Український словотвір у термінах*. Тернопіль: Джура.
7. Валгина, Н. С., Розенталь, Д. Э. & Фомина, М. И. (2002). *Современный русский язык*. Москва: Логос.
8. Васильев, Л. М. (1997). *Методы современной лингвистики*. Уфа: Башкирский университет.
9. Володина, М. Н. (1997). *Теория терминологической номинации*. Москва: Московский университет.
10. Винокур, Г. О. (1939). *О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии*. Москва: Труды МИФЛИ.
11. Гинзбург, Р. З. (1966). *Лексикология английского языка*. Москва: Высшая школа.
12. Головин, Б. Н. & Кобрин, Р. Ю. (1987). *Лингвистические основы учения о терминах*. Москва: Высшая школа.
13. Горская, С. А. (2009). *Лексика. Фразеология. Лексикография*. Гродно: Гродненский государственный университет им. Янки Купалы.

14. Григорян, А. А. & Стрельчук, Е. Н. (2017). Синонимия в терминологии методики преподавания языков. *Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского*. Филология, (6), 161-165.
15. Гринев-Гриневиц, С. В. (2008). *Терминоведение*. Москва: Академия.
16. Гром'як, Р. Т., Ковалів, Ю. І. & Теремко, В. І. (2007). *Літературознавчий словник-довідник*. Київ: ВЦ «Академія».
17. Губаева, Т. В. (1984), *Грамматико-стилистические особенности юридических текстов (процессуальные документы)*, Кандидатская диссертация. Казанский ордена Ленина и ордена Трудового Красного Знамени государственный университет им. В.И. Ульянова-Ленина.
18. Даниленко, В. П. (1976). О месте научной терминологии в лексической системе языка. *Вопросы языкознания*, (4), 64-71.
19. Даниленко, В. П. (1977). *Русская терминология: опыт лингвистического описания*. Москва: Наука
20. Дрейзин, Ф. А. (1966). Синтаксическая омонимия (К постановке вопроса). *Машинный перевод и прикладная лингвистика*, (9), 38–43.
21. Дуднік, Г. С. & Оришич, Д. Л. (2019), Проблеми перекладу юридичної лексики й термінології, *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 5 (43), 57.
22. Д'яков, А. С., Кияк, Т. Р. & Куделько, З. Б. (2000). *Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти*. Київ: КМ Academia.
23. Жангазінова, Р. Т. (2014). Літературознавча термінологія початку ХХ ст.: лексико-семантичний аспект. *Філологія. Мовознавство*, (209), 29-32.
24. Загрекова, Е. Н. (2008). *Истоки и развитие российской медицинской терминологии*. Саратов: Саратовский национальный исследовательский государственный университет имени Н. Г. Чернышевского.
25. Земляная, Т. Б. & Павлычева, О. Н. (2010). О единстветерминологии нормативно-правовых актов. *Журнал научно-педагогической информации*, (11) 2-9.

26. Зенков, Г. С., & Сапожникова, И. А. (1998). *Введение в языкознание*. Бишкек: ИИМОП КГНУ.
27. Ивина, Л. В. (2005). *Лингвокогнитивные основы анализа отраслевых терминосистем: (на примере англоязычной терминологии венчурного финансирования)*. Москва: Академический Проект.
28. Карпенко, Ю. О. (1975). Теоретичні засади розмежування власних і загальних назв. *Мовознавство*, (4), 25–34.
29. Квитко, И. С. (1976). *Термин в научном документе*. Львов: Высшая школа.
30. Квитко, И. О., Лейчик, В. М. & Кабанцев, Г. Г. (1986). *Терминоведческие проблемы редактирования*. Львов: Издательство при Львовском государственном университете издательского объединения «Вища школа».
31. Кезина, С. В. (2004). Семантическое поле как система. *Филологические науки*, (4), 79-86.
32. Коваль, А. П. (1965). Синоніміка в термінології. *Дослідження з лексикології й лексикографії*, 157–169.
33. Кодухов, В. И. (1987). *Введение в языкознание. Изд. 2., перераб. и доп.* Москва: Просвещение.
34. Козоріз, О. П. (2011). Словосполучення та словотвір у сучасній Китайській мові, *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Східні мови та літератури*, (17), 16-18.
35. Конецкая, В. П. (1984). О системности лексики. *Вопросы языкознания*, (2), 26-35.
36. Крыжановская, А. В. (1985). Сопоставительное исследование терминологии современных русского и украинского языков. *Проблемы унификации и интеграции*, 204.
37. Куньч, З. Й. (1997). *Риторичний словник*. Київ: Рідна мова.
38. Кузнецов, А. М. (1990). Компонентного анализа метод. *Лингвистический энциклопедический словарь*, 685.

39. Кураков, Л. П., Кураков, В. Л. & Кураков, А. Л. (2004). *Экономика и право: словарь-справочник*. Москва: Вуз и школа.
40. Кучеренко, М. С. (2018), *Граматичні труднощі перекладу англомовних юридичних текстів українською мовою*, Дніпро, дипломний проєкт (с. 11).
41. Лекомцев, Ю. К. (1979). Дискретные лексические поля как логическая основа анализа художественного текста. *Лингвистические исследования*, 207-218.
42. Леоненко, Н. Т. (2015). *Законодательная техника: учебное пособие*. Новосибирск: СибАГС.
43. Лейчик, В. М. (2009). *Терминоведение: Предмет, методы, структура* Изд. 4. URSS
44. Лейчик, В. М. (2007). *Терминоведение: предмет, методы, структура*. Москва: Издательство ЛКИ
45. Лотте, Д. С. (1941). *Некоторые принципиальные вопросы отбора и построения научно-технических терминов*. Москва: Изд-во акад.наук СССР.
46. Лотте, Д. С. (1961). *Основы построения научно-технической терминологии: Вопросы теории и методики*. Москва: Изд-во Академии Наук СССР.
47. Малюкова, Е. В. (2011). Различные подходы к определению понятия «термин» и «терминология» в юрислингвистике. *В мире науки искусства: Вопросы филологии, искусствоведения и культурологии*, 4-6.
48. Мартиняк, О. А. (2008). Синтаксичні синоніми в українській науково-технічній термінології. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, (41), 209-213.
49. Маулер, Ф. И. (1993). *Грамматическая омонимия в современном английском языке*. Ростов-на-Дону: Изд-во Ростовского университета.
50. Милославская, Д. И. (2000). *Системное описание юридической терминологии в современном русском языке*. Москва: Российский университет дружбы народов.

51. Муқан, Г. М. (1970). Багатозначність і омонімія. *Українська мова і література в школі*, (8), 30-36.
52. Николаева, Т. М. (1978). Новое в зарубежной лингвистике. *Лингвистика текста*, (VIII), 480.
53. Очиров, О. Р. (2013), Становление китайского терминоведения: традиции и современность. *Китайский язык. Вестник РУДН*,(4), 116-123.
54. Пономарів, О. Д., Різун, В. В. & Шевченко, Л. Ю. (1997). *Сучасна українська мова*. Київ: Либідь.
55. Привороцкая, Т. В., & Клименко, Е. Н. (2015). Функционирование служебных слов древнекитайского языка в текстах китайских СМИ. *Молодой ученый*, (11), 1668-1671.
56. Пронина, Р. Ф. (1973). *Пособие по переводу английской научно-технической литературы*. Москва: Высшая школа.
57. Прохоров, А. М. (1976). *Большая советская энциклопедия (3-е изд.)*. Москва: Советская энциклопедия.
58. Пыж, А. М. (2015). Функционально-прагматические особенности использования языка права в комическом дискурсе. *Международный научный журнал «Инновационная наука»*, (1-2), 171-176.
59. Рабінович, П. М. & Дудаш Т. І. (2017). Правнична мова: основні складники (загальнотеоретична характеристика). *Вісник Національної академії правових наук України*, (1), 17-29
60. Реформатский, А. А. (1986). *Мысли о терминологии*. Москва: Наука.
61. Реформатский, А. А. (1996). *Введение в языковедение*. Москва: Аспект Пресс.
62. Русинова, Л. Н. (1989). *Динамика синонимических отношений в системе юридической лексики древнерусского и русского языков 10-20 веков (кибернетические проблемы функционирования и эволюции)*. Горький: Горьковский государственный университет.

63. Рижков, А. Г. (2007). *Юридична термінологія корейської мови: Структура та семантика*. Київ: Інститут сходознавства ім. А.Кримського НАН України.
64. Сафин, Р. А. (1971). *Поле английской лингвистической терминологии и информатики*. Москва: Изд-во МГУ
65. Селіванова, О. О. (2006). *Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія*. Полтава: Довкілля-К
66. Селіванова, О. О. (2008). *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми*. Полтава: Довкілля-К.
67. Семенас, А. Л. (2007). *Лексика китайского языка*. Москва: АСТ; Восток-Запад.
68. Сергевнина, В. И. (1996). Парадигматика и синтагматика в терминологии. *Актуальные проблемы стилелогии и терминоведения*, (2), 174-175.
69. Симоненко, Л. О. (1991). *Формування української біологічної термінології*. Київ: Наукова думка.
70. Смирницкий, А. И. (1959). *Морфология английского языка*. Москва: Издательство литературы на иностранных языках.
71. Суперанская, А. В., Подольская, Н. В. & Васильева, Н. В. (1989). *Общая терминология: Вопросы теории*. Москва.: Наука.
72. Татаринов, В. А. (1996). *Теория термина: история и современное состояние*. Москва: Московский лицей.
73. Толикина, Е. Н. (1971). *Синонимы или дублиеты? Исследования по русской терминологии*. Москва.
74. Толстик, В. А. (2013). Проблемы классификации юридической терминологии. *Актуальные проблемы экономики и права*, (26), 176-182
75. Филин, Ф. П. (1970). *Ленинизм и теоретические проблемы языкознания*. Москва: Наука.
76. Хаматова, А. А. (2003). *Словообразование современного китайского языка*. Москва: Муравей.

77. Хижняк, С. П. (1997). *Юридическая терминология: формирование и состав*. Саратов: Издательство Саратовского университета.
78. Червонюк, В. И., Гойман-Калинский, И. В. & Иванец, Г. И. (2003). *Элементарные начала общей теории права: Учебное пособие для вузов*. Москва: Издательство Колос С.
79. Шаблій, О. А. (2013), *Теоретичні та методологічні засади німецько-українського юридичного перекладу*, Кандидатська дисертація, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.
80. Шарафутдинова, Н. С. (2012). *Теория и история лингвистической науки*. Ульяновск: Ульяновский государственный технический университет.
81. Шайкевич, А. Я. (2005). *Введение в лингвистику: Учебное пособие для студентов филологических и лингвистических факультетов высших учебных заведений*. Москва: Издательский центр «Академия»
82. Шумило, І. І. & Карпушина, М. Г. (2017), Труднощі перекладу юридичних термінів англійської мови. *Молодий вчений*, (12), 52.
83. Шумило, І. І., Сніца, Т. Є. (2016). Особливості перекладу юридичних текстів. *Філологічний дискурс*, (4), 271.
84. Шевчук, В. Н. (2003). *Производные военные термины в английском языке*. Москва: Воениздат.
85. 房玉清 (1994) 。 *实用汉语语法*。北京:北京语言学院出版社。
86. 廖序东&黄伯荣 (1983) 。 *现代汉语*。兰州:甘肃人民出版。
87. 葛本仪 (2001) 。 *现代汉语词汇学*。山东: 山东人民出版社。
88. 欧求忠 (2010) 。 *汉英同义词的形成途径对比分析*。 URL: <https://m.xzbu.com/9/view-9590758.htm>
89. 冯志伟 (2011) 。 *现代术语学引论*。商务印书馆。
90. 吕叔湘 (1982) 。 *中国语法要略*。商务印书馆。
91. 王希杰 (1983) 。 *汉语修辞学*。北京出版社。
92. 黄曰炤 (2013) 。 *新编乌克兰语汉语词典*。

93. Даль, В. И. (1880-1882). *Толковый словарь живого великорусского языка* (2-е изд). Санкт-Петербург: Типография М. О. Вольфа.
94. Білодід, І. К. (1970). *Словник української мови*. Київ: Наукова думка.
95. Бусел, В. Т. (2005). *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Київ; Ірпінь: Перун.
96. Прохоров, А. М. (1978). *Большая советская энциклопедия* (3-е изд.). Советская энциклопедия. (Оригінал опубліковано 1926 р.)
97. Показчик національних стандартів ДСТУ 3325-96, 1996р.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО ХАРАКТЕРУ

98. 中华人民共和国民事诉讼法 (2017). URL: http://www.npc.gov.cn/zgrdw/npc/xinwen/2017-06/29/content_2024892.htm
99. 中华人民共和国民法典 (2020). URL: <http://www.npc.gov.cn/npc/c30834/202006/75ba6483b8344591abd07917e1d25cc8.shtml>
100. 中华人民共和国宪法 (2018). URL: http://www.gov.cn/guoqing/2018-03/22/content_5276318.htm
101. 中国翻译协会. (б. д.). 中国翻译协会. URL: <http://www.tac-online.org.cn/index.php?m=content&c=index&a=show&catid=395&id=3570>
102. 中国第一所术语学研究所落户黑龙江大学 (2004). https://www.edu.cn/mx_news/mingxiao_dt/200603/t20060323_97183.shtml
103. 全国科学技术名词审定委员会公布名词_百度百科. (б. д.). 百度百科. URL: <https://baike.baidu.com/item/全国科学技术名词审定委员会公布名词/12207347>
104. 法治周末: “法学名词公开征求意见”背后的 15 年(2022). URL: http://www.cnterm.cn/xwdt/mtgz/202204/t20220418_695958.html
105. Большой китайско-русский словарь (б. д.). 大 БКРС. URL: <https://bkrs.info/>

106. 《法学名词》在京召开审稿会议 (2020). URL: http://www.cnterm.cn/jggk/sdfwyh/fxmcsdwyh/gzdt_34132/202001/t20200116_540628.html

107. 术语在线 (6. 日). URL: <https://www.termonline.cn>

108. 法学名词公开征求意见 (2022). URL : http://www.cnterm.cn/jggk/sdfwyh/fxmcsdwyh/gzdt_34132/202203/t20220304_683154.html

109. 法学名词审定委员会 (2022). URL : http://www.cnterm.cn/sdgb/sdygb/202203/t20220304_683141.html

РЕЗЮМЕ

过去几十年，中国经济发展迅速，同时中国对国外进行投资活动也越来越积极。因此，有必要了解与中国实体互动时（公司和公民）使用的中国民法术语的具体内容。

在这个情况下，我们对现代中国民事法律术语进行了研究。首次进行了它全面的研究和分析，其中包括 2022 年经全国科学技术名词审定委员会和法学名词审定委员会正式批准的新的“法学名词”。

这本毕业论文包括引言、三个章节（每个章节有自己的结论）、结论部分和使用的文献清单。

引言证实了主题的选择及其相关性，具体说明了研究的目的、任务、主题和对象，以及语言分析的方法；说明了该论文的科学新颖性、理论意义和实用价值，并注明了使用的文献来源。

第一章“现代语言学法律术语研究的理论基础”以各种语言材料为基础，说明了现代语言学在术语研究领域的主要成果，描述了中国语言学术语的形成过程和现状，分析了现代汉语中术语的分类，并考虑了在研究中国法中的民事法律术语时使用的语言分析方法。

第二章“中国民法术语的结构语义特征”考察了民事法律术语的形成和结构的具体情况，考察了民事法律术语的构词方法。此外，还研究了民法术语的语义特征，研究了同义词、反义词、多义词和同音词的现象。

第三章“中国民法术语的功能特征”，考察了多行业背景下的民事法律术语，作为中国法律术语的一般要素之一。考察了“中级”词汇单元和术语“去法律化”(«деюридизація»)和“同体化”(«консубстанційність»)现象，考察了民法术语作为总法律术语体系的主要部分。

研究结果系统化并总结在结论中。

该研究基于乌克兰，中国，俄罗斯等科学家的材料和来源。

所得研究成果的现实意义在于其在法律术语专业多语种词典编纂中的应用和在法律文本译者培训过程中的应用的可能性。此外，研究结果具有实证意义，可用于进行汉乌翻译或者乌汉翻译过程中。

ДОДАТКИ

Додаток А

Термінологічні одиниці

Термін китайською мовою	Піньїнь	Значення українською мовою
民法	mínfǎ	Цивільне право (цивільне законодавство)
民法调整对象	mínfǎ tiáozhěngduìxiàng	Об'єкт регулювання
财产关系	cáichǎn guānxì	Майнові відносини
人身关系	rénshēn guānxì	Особисті взаємовідносини
民法法系	mínfǎ fǎxì	Система цивільного права
大陆法系	dàlù fǎxì	Континентальна правова система
普通法系	pǔtōng fǎxì	Загальна правова система
英美法系	yīngměi fǎxì	Англо-саксонська правова система
民法的渊源	mínfǎ fǎ de yuānyuán	Джерело цивільного права
民法的使用范围	mínfǎ fǎ de shǐyòng fànwéi	Область застосування цивільного права (законодавства)
民法在空间上的使用范围	mínfǎ zài kōngjiān shàng de shǐyòng fànwéi	Застосування цивільного законодавства у просторі
民法在时间上的使用范围	mínfǎ zài shíjiān shàng de shǐyòng fànwéi	Застосування цивільного законодавства у часі
民法的溯及力	mínfǎ de sùjìlì	Зворотна сила цивільного права (законодавства)

民法解释学	mínfǎ jiěshìxué	Тлумачення цивільного права (законодавства)
民法通则	mínfǎ tōngzé	Загальні положення цивільного права
平等原则	píngděng yuánzé	Принцип рівності
自愿原则	zìyuàn yuánzé	Принцип свободи
诚实信用原则	chéngshí xìnyòng yuánzé	Принцип добросовістності
公平原则	gōngpíng yuánzé	Принцип справедливості
民事法律关系	mínshì fǎlǜ guānxì	Цивільно-правові відносини
民事法律关系的主 体	mínshì fǎlǜ guānxì de zhǔtǐ	Суб'єкт цивільно-правових відносин
共有	gòngyǒu	Спільна власність
共同共有	gòngtóng gòngyǒu	Спільна власність (спільне володіння)
按份共有	àn fèn gòngyǒu	Спільна часткова власність
用益物权	yòngyì wùquán	Право користування майном
地上权	dìshàngquán	Суперфіцій (право на забудову земельної ділянки, що знаходиться в чужій власності)
回赎	huíshú	викуп
地役权	dìyìquán	сервітут
宅基地使用权	zháijīdìshǐyòngquán	Право користування земельною ділянкою
永佃权	yǒngdiànquán	Емфітевзис
担保物权	dānbǎowù quán	Забезпечення майнових прав

抵押权	dǐyāquán	Застава
抵押权的实现	dǐyāquándeshíxiàn	Реалізація заставлених майнових прав
共同抵押	gòngtóng dǐyā	Спільна застава
最高额抵押	zuì gāo é dǐyā	Максимальна сума застави
财团抵押	cáituán dǐyā	Фінансова застава
质权	zhìquán	Право на заставу
权利质权	quánlì zhìquán	Застава права
留置权	liúzhìquán	Право утримання заставленого майна
动产质权	dòngchǎn zhìquán	Застава нерухомого майна
占有	zhànyǒu	Власність (володіти)
债	zhài	Борг (зобов'язання)
债的主体	zhài de zhǔtǐ	Суб'єкт зобов'язання
债权	zhàiquán	Право на витребування боргу
债务	zhàiwù	Борг, боргове зобов'язання
先合同义务	xiān hétóng yìwù	Переддоговірні зобов'язання
债的发生原因	zhài de fāshēng yuányīn	Підстава виникнення зобов'язань
不当得利	bùdàng délì	Незаконне збагачення
无因管理	wúyīnguǎnlǐ	Безпідставне представництво інтересів
按份之债	àn fèn zhī zhài	Дольова відповідальність
连带之债	liándài zhī zhài	Солідарна відповідальність
意定之债	yìdìng zhīzhài	Часткова відповідальність
法定之债	fǎdìng zhī zhài	Правова відповідальність

特定物之债	tèdìngwù zhīzhài	Індивідуальна відповідальність
种类物之债	zhǒnglèiwù zhīzhài	Зобов'язання визначене речами з родовими ознаками
单一之债	dānyī zhī zhài	Безумовне зобов'язання
多数人之债	duōshù rén zhīzhài	багатоосібне зобов'язання
简单之债	jiǎndān zhī zhài	Безумовне зобов'язання
选择之债	xuǎnzé zhī zhài	Альтернативне зобов'язання
财务债务	cáiwù zhàiwù	Фінансове зобов'язання
劳务之债	láowù zhīzhài	Зобов'язання працівника
债的履行	zhài de lǚxíng	Виконання зобов'язання
适当履行原则	shìdàng lǚxíng yuánzé	Належне виконання зобов'язання
经济合理原则	jīngjì hélǐ yuánzé	Принцип економічної раціональності
情事变更原则	qíngshì biàngēng yuánzé	Принцип зміни обставин
履行地点	lǚxíng dìdiǎn	Місце виконання
债的保全	zhài de bǎoquán	Гарантія зобов'язань
债的担保	zhài de dānbǎo	Забезпечення боргу
人的担保	rén de dānbǎo	Особиста гарантія
并存的债务承担	bìngcún de zhàiwù chéngdān	Супутній вступ у боргове зобов'язання
物的担保	wù de dānbǎo	Майнова гарантія (майнове забезпечення)
所有权保留	suǒyǒuquán bǎoliú	Збереження права власності
金钱担保	jīnqián dānbǎo	Грошова гарантія

反担保	fǎndānbǎo	Контргарантія
保证	bǎozhèng	Порука
保证合同	bǎozhèng hétong	Договір поруки
一般保证	yībān bǎozhèng	Загальна порука
连带责任保证	liándài zérèn bǎozhèng	Порука солідарної відповідальності
共同保证	gòngtóng bǎozhèng	Солідарна порука
定期保证	dìngqī bǎozhèng	Строкова порука
无期保证	wúqī bǎozhèng	Безстрокова порука
有限保证	yǒuxiàn bǎozhèng	Обмежена порука
无限保证	wúxiàn bǎozhèng	Необмежена порука
定金	dìngjīn	Завдаток
成约定金	chéngyuē dìngjīn	Погоджений завдаток
代位权	dàiwèiquán	Право на суборгацію
撤销权	chèxiāoquán	Право анулювання (скасування)
债的移转	zhài de yízhuǎn	Уступка зобов'язання
债权让与	zhàiquán ràngyǔ	Переуступка права вимоги
债务承担	zhàiwù chéngdān	Брати на себе відповідальність
免责的债务承担	miǎnzé zhàiwù chéngdān	Звільнення від взятої на себе відповідальності
合同承诺	hétong chéngnuò	Зобов'язання по контракту
债的消灭	zhài de xiāomiè	Ліквідація заборгованості
清偿	qīngcháng	Погашення заборгованості

清偿抵充	qīngcháng dǐchōng	Задоволення вимог кредитора за рахунок заставленого майна
抵消	dǐxiāo	Відшкодування
提存	tícún	Зберігання, депозит
免除	miǎnchú	Звільнити (від чогось)
混同	hùntóng	Ототожнення
合同更新	hétóng gēngxīn	Оновлення умов договору
合同	hétóng	Договір
双务合同	shuāngwù hétóng	Двосторонній контракт
单务合同	dānwù hétóng	Односторонній договір
为第三人利益订立的合同	wéi dìsānrén lìyì dìnglì	Договір на користь третьої особи
典型合同	diǎnxíng hétóng	Типовий договір
无名合同	wúmíng hétóng	Безіменний договір
非典型合同	fēidiǎnxíng hétóng	Нетиповий договір
合同联立	hétóng liánlì	Змішаний договір
有偿合同	yǒucháng hétóng	Відплатний договір
无偿合同	wúcháng hétóng	Безвідплатний договір
诺成合同	nuòchéng hétóng	Консенсуальний договір
实践合同	shíjiàn hétóng	Реальний договір
预约合同	yùyuē hétóng	Укладення договору
附随义务	fùsuí yìwù	Похідне зобов'язання
合同的订立	hétóng de dìnglì	Підписання договору
要约	yāoyuē	Оферта
要约的撤回	yāoyuē de chèhuí	Відкликання оферти

要约的撤销	yāoyuē de chèxiāo	Анулювання оферти
要约的失效	yāoyuē de shīxiào	Втрата дійсності оферти
承诺	chéngnuò	Акцепт
承诺的撤回	chéngnuò de chèhuí	Відкликання акцепту
悬赏广告	xuánshǎng guǎnggào	Обіцянка винагороди
招标投标	zhāobiāo tóubiāo	Торги, тендер, аукціон
合同解释	hétong jiěshì	Тлумачення договору
合同的成立	hétong de chénglì	Погодження договору
合同的生效	hétong de shēngxiào	Вступ в силу договору
合同的撤销	hétong de chèxiāo	Анулювання договору
要约邀请	yāoyuē yāoqǐng	Запрошення для оферти
无效合同	wúxiào hétong	Недійсний контракт
格式条款	géshì tiáokuǎn	Типові умови (договору)
格式合同	géshì hétong	Типовий договір
合同变更	hétong biàngēng	Зміна умов договору
合同的解除	hétong de jiěchú	Розірвання договору
单方解除	dānfāng jiěchú	Одностороннє розірвання (договору)
协议解除	xiéyì jiěchú	Розірвання (договору) за згодою сторін
法定解除	fǎdìng jiěchú	Розірвання (договору) за законом
约定解除	yuēdìng jiěchú	Домовленість про розірвання (договору)
违约责任	wéiyuē zérèn	Відповідальність за порушення договору
违约行为	wéiyuē xíngwéi	Порушення угоди

拒绝履行	jùjué lǚxíng	Відмова від виконання
履行迟延	lǚxíng chíyán	Прострочення виконання
预期违约	yùqī wěiyuē	Очікуване порушення договору
免责条款	miǎnzé tiáokuǎn	Застереження щодо звільнення від відповідальності
继续履行	jìxù lǚxíng	Продовження виконання
违约金	wéiyuējīn	Неустойка
法定违约金	fǎdìng wéiyuējīn	Установлена законом неустойка
买卖合同	mǎimai hétong	Договір купівлі-продажу
风险负担	fēngxiǎn fùdān	Ризикований (ризик)
分期付款买卖	fēnqī fùkuǎn mǎimai	Купівля-продаж в розстрочку
样品买卖	yàngpǐn mǎimai	Купівля-продаж зразку
买回	mǎihuí	Викуп
互易合同	hù yì hétong	Договір міни
赠与合同	zèngyǔ hétong	Договір дарування
借款合同	jièkuǎn hétong	Договір позики (кредит)
租赁合同	zūlìn hétong	Договір оренди
房屋租赁合同	fángwū zūlìn hétong	Договір оренди приміщення
借用合同	jièyòng hétong	Договір позики
承揽合同	chénglǎn hétong	Договір підряду
建设工程合同	jiànshè gōngchéng hétong	Договір будівельного підряду
运输合同	yùنشū hétong	Договір перевезення

仓储合同	cāngchǔ hé tong	Договір зберігання
委托合同	wěituō hé tong	Договір доручення
保证保险	bǎozhèng bǎoxiǎn	Гарантійне страхування
劳动合同	láodòng hé tong	Трудовий договір
雇佣合同	gùyōng hé tong	Договір найму
继承	jìchéng	Спадщина
继承权	jìchéngquán	Право на спадщину
继承权的接受	jìchéngquán de jiēshòu	Прийняття спадщини
继承权的放弃	jìchéngquán de fàngqì	Відмова від спадщини
法定继承	fǎdìng jìchéng	Спадщина за законом
法定继承人	fǎdìng jìchéng rén	Спадкоємець за законом
遗嘱继承	yízhǔ jìchéng	Спадкування за заповітом
遗嘱	yízhǔ	Заповіт
公证遗嘱	gōngzhèng yízhǔ	Нотаріально посвідчений заповіт
自书遗嘱	zìshū yízhǔ	Власноручно складений заповіт
代书遗嘱	dàishū yízhǔ	Заповіт, складений зі слів особи
录音遗嘱	lùyīn yízhǔ	Заповіт складений за допомогою звукозаписуючого пристрою
口头遗嘱	kǒutóu yízhǔ	Усний заповіт
遗嘱变更	yízhǔ biàngēng	Зміна заповіту
遗嘱的撤销	yízhǔ de chèxiāo	Скасування заповіту
遗产	yíchǎn	Майно, що заповідається

遗产分割	yíchǎn fēngē	Розділ майна, що заповідається
婚姻自由	hūnyīn zìyóu	Свобода шлюбу
婚姻登记	hūnyīn dēngjì	Реєстрація шлюбу
夫妻财产制	fūqī cáichǎnzhì	Система майнових відносин подружжя
婚姻财产制	hūnyīn cáichǎnzhì	Система майнових відносин подружжя
婚龄	hūnlíng	Шлюбний вік
夫妻共同财产	fūqī gòngtóng cáichǎn	Спільне майно подружжя
夫妻扶助权	fūqī fúzhù quán	Право на допомогу подружжя
夫妻扶养权	fūqī fúzhù quán	Право на допомогу подружжя
重婚	chónghūn	Подвійний шлюб
离婚	líhūn	Розірвання шлюбу
离婚登记	líhūn dēngjì	Реєстрація розірвання шлюбу
收养	shōuyǎng	Усиновити (удочерити), взяти під опіку
抚养	fǔyǎng	Утримувати
养子女	yǎngzǐ-nǚ	Усиновлені (удочерені) діти
继父母	jì fùmǔ	Не рідні батьки (мачуха або вітчим)
人身权	rénshēnquán	Особисті права
人格权	réngéquán	Особисті немайнові права
一般人格权	yībānrén réngéquán	Особисті немайнові права людини

生命权	shēngmìngquán	Право на життя
健康权	jiànkāng quán	Право на здоров'я
名誉权	míngyùquán	Право на честь та гідність
隐私权	yǐnsīquán	Право на приватне життя
侵权行为	qīnquán xíngwéi	Правопорушення
财产损害	cáichǎn sǔnhài	Майнова шкода
直接损失	zhíjiē sǔnshī	Прямі збитки
间接损失	jiànjiē sǔnshī	Непрямі збитки
精神损害	jīngshén sǔnhài	Моральна шкода
因果关系	yīnguǒ guānxì	Причинно-наслідковий зв'язок
过错	guòcuò	Проступок, вина
过失	guòshī	Проступок, вина
故意	gùyì	Умисно
替代责任	tìdài zérèn	Відповідальність третьої особи
正当防卫	zhèngdàng fángwèi	Необхідна оборона
紧急避险	ǐnjí bìxiǎn	Крайня необхідність
受害人的同意	shòuhàirén de tóngyì	Згода потерпілого
受害人过错	shòuhàirén guòcuò	Делікт потерпілого
第三人的过错	dìsānrén de guòcuò	Делікт третьої особи
不可抗力	bùkě kànglì	Форс-мажор
知识产权	zhīshi chǎnquán	Інтелектуальна власність (право на інтелектуальну власність)
知识产权法	zhīshi chǎnquán fǎ	Закон про інтелектуальну власність

知识产权的对象	zhīshì chǎnquán de duìxiàng	Об'єкт права інтелектуальної власності
工业产权	gōngyè chǎnquán	Право промислової власності
著作权	zhùzuòquán	Авторське право
邻接权	línjiēquán	Суміжні права
著作权的客体	zhùzuòquán de kètǐ	Об'єкт авторського права
创作	chuàngzuò	Твір
文字作品	wénzì zuòpǐn	Літературний твір
口述作品	kǒushù zuòpǐn	Усний твір
音乐作品	yīnyuè zuòpǐn	Музичний твір
曲艺作品	qǔyì zuòpǐn	Театральний твір
美术作品	měishù zuòpǐn	Художній твір
建筑作品	jiànzhù zuòpǐn	Архітектурний твір
视听作品	shìtīng zuòpǐn	Аудіо-візуальний твір
时事新闻	shíshì xīnwén	Новини про актуальні події
著作人身权	zhùzuòrén rénsēnquán	Особисті права автора
发表权	fābiǎo quán	Право на публікацію
著名权	zhùmíng quán	Право на відомість
修改权	xiūgǎi quán	Право на редагування
保护作品完整权	bǎohù zuòpǐn wánzhěng quán	Право на охорону цілісності художнього твору
著作财产权	zhùzuò cáichǎnquán	Майнові права на твір
复制权	fùzhì quán	Право на відтворення
表演权	biǎoyǎn quán	Право на демонстрацію
广播权	guǎngbō quán	Право на радіомовлення

展览权	zhǎnlǎn quán	Право на показ
作品原件	zuòpǐn yuánjiàn	Оригінал твору
发行权	fāxíngquán	Право на розповсюдження
翻译权	fānyì quán	Право на переклад
整理权	zhěnglǐ quán	Право на упорядкування
出租权	chūzū zūquán	Право на передачу в оренду
放映权	fàngyìng quán	Право на прокат
著作权期间	zhùzuòquán qījiān	Строк дії авторського права
合作作品	hézuò zuòpǐn	Спільний твір
职务作品	zhíwù zuòpǐn	Службовий твір
作者	zuòzhě	Автор
邻接权	línjiēquán	Суміжні права
录音制品	lùyīn zhìpǐn	Аудіо-продукція
录像制品	lùxiàng zhìpǐn	Відеопродукція
著作权的许可使用	zhùzuòquán de xǔkě shǐyòng	Дозвіл на використання авторських прав
著作权的转让	zhùzuòquán de zhuǎnràng	Передача авторських прав
著作权的限制	zhùzuòquán de xiànzhi	Обмеження авторських прав
法定许可使用	fǎdìng xǔkě shǐyòng	Ліцензування встановлене законом
强制许可	qiángzhì xǔkě	Примусове ліцензування
专利	zhuānlì	патент
专利权	zhuānlìquán	Патентне право (право держателя патенту)
发明	fā míng	Винахід
独立发明	dúlì fā míng	Особистий винахід

共同发明	gòngtóng fā míng	Спільний винахід
改良发明	gǎiliáng fā míng	Модифікація винаходу
实用新型	shíyòng xīn xíng	Корисна модель
外观设计	wàiguān shè jì	Промисловий зразок
发明人	fā míng rén	Винахідник
专利申请人	zhuān lì shēn qǐng rén	Заявник на отримання патенту
自由发明	zì yóu fā míng	Свобода винаходу
合作发明	hé zuò fā míng	Спільний винахід
专利性	kě zhuān lì xìng	Патентоздатність (винаходу); монопольний характер
现有技术	xiànyǒu jì shù	Попередній рівень техніки
创造性	chuàng zào xìng	Креативність; творча ініціатива
实用性	shíyòng xìng yǐ	Практичність
专利申请文件	zhuān lì shēn qǐng wén jiàn	Заявка на патент
优先权原则	yōu xiān quán yuán zé	Принцип права на пріоритет
发明专利请求书	fā míng zhuān lì qǐng qiú shū	Заявка на патент
权利要求书	quán lì yāo qiú shū	Правова вимога
必要技术特征	bì yào jì shù tè zhēng	Основні технічні характеристики
登记制	dēng jì zhì	Система реєстрації
即时审查制	jí shí shěn chá zhì	Система термінового розгляду
专利文献	zhuān lì wén xiàn	Патентний документ

专利权的内容	zhuānlìquán de nèiróng	Зміст права на патент
专利权的限制	zhuānlìquán de xiànzhì	Обмеження права на патент
首次销售	shǒucì xiāoshòu	Перша продаж
善意侵权	shànyì qīnquán	Добросовісне посягання на право
临时过境	línshí guòjìng	Тимчасовий транзит
专利权转让合同	zhuānlìquán zhuǎnràng hé tong	Договір про передачу права на патент
专利实施许可合同	zhuānlì shíshī xǔkě hé tong	Дозвіл на використання патенту
独占实施合同	dúzhàn shíshī hé tong	Договір про виключне право використання
商标	shāngbiāo	Товарний знак (торгова марка)
驳回商标	bóhuí shāngbiāo	Відмова у реєстрації торгової марки
驳回转让	bóhuí zhuǎnràng	Відмова передачі
驳回续展	bóhuí xùzhǎn	Відмова пролонгації
驰名商标	chímíng shāngbiāo	Відома торгова марка
商标权穷竭	shāngbiāoquán qióngjié	Закінчення права на торгову марку
平行进口	píngxíng jìnkǒu	Паралельний імпорт
不正当竞争	bù zhèngdàng jìngzhēng	Недобросовісна конкуренція
垄断行为	lǒngduàn xíngwéi	Монопольна поведінка (дії)
假冒或仿冒行为	jiǎmào huò fǎngmào xíngwéi	Підробка або фальсифікація
商品质量虚假表示行为	shāngpǐn zhìliàng xūjiǎ biǎoshì xíngwéi	Введення в оману щодо якості продукції

商品原产地虚假表示	shāngpǐn yuánchǎndì xūjiǎ biǎoshì	Введення в оману щодо походження продукції
质量标志	zhìliàng biāozhì	Маркування якості
名优标志	míngyōu biāozhì	Відомий логотип
商业贿赂	shāngyè huìlù	Комерційний підкуп
虚假宣传行为	xūjiǎ xuānchuán xíngwéi	Наклеп
商业诋毁行为	shāngyè dǐhuǐ xíngwéi	Дії спрямовані на підрив ділової репутації
商业秘密	shāngyè mìmì	Комерційна таємниця
世界知识产权组织	shìjiè zhīshi chǎnquán zǔzhī	Всесвітня організація інтелектуальної власності
巴黎公约	bālí gōngyuē	Паризька конвенція
专利合作条约	zhuānlì hézuò tiáoyuē	Угода про патентну співпрацю
商标国际注册马德里协定及议定书	shāngbiāo guójì zhùcè mǎdélǐ xiédìng jí yìdìngshū	Мадридська угода про реєстрацію торгових марок
保护文学艺术作品 伯尔尼公约	bǎohù wénxué yìshù zuòpǐn bó'ěrní gōngyuē	Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів
最惠国待遇原则	zuìhuìguó dàiyù yuánzé	Принцип найбільшого сприяння
国民待遇原则	guómín dàiyù yuánzé	Принцип національного режиму
争端解决程序	zhēngduān jiějué chéngxù	Процедура урегулювання спорів
诉讼	sùsòng	Судовий процес

Витяг з Цивільного кодексу КНР (оригінал та переклад)

中华人民共和国民法典

(2020年5月28日第十三届全国人民代表大会第三次会议通过)

第一编 总则

第一章 基本规定

第一条 为了保护民事主体的合法权益，调整民事关系，维护社会和经济秩序，适应中国特色社会主义发展要求，弘扬社会主义核心价值观，根据宪法，制定本法。

第二条 民法调整平等主体的自然人、法人和非法人组织之间的人身关系和财产关系。

第三条 民事主体的人身权利、财产权利以及其他合法权益受法律保护，任何组织或者个人不得侵犯。

第四条 民事主体在民事活动中的法律地位一律平等。

第五条 民事主体从事民事活动，应当遵循自愿原则，按照自己的意思设立、变更、终止民事法律关系。

第六条 民事主体从事民事活动，应当遵循公平原则，合理确定各方的权利和义务。

第七条 民事主体从事民事活动，应当遵循诚信原则，秉持诚实，恪守承诺。

第八条 民事主体从事民事活动，不得违反法律，不得违背公序良俗。

第九条 民事主体从事民事活动，应当有利于节约资源、保护生态环境。

第十条 处理民事纠纷，应当依照法律；法律没有规定的，可以适用习惯，但是不得违背公序良俗。

第十一条 其他法律对民事关系有特别规定的，依照其规定。

第十二条 中华人民共和国领域内的民事活动，适用中华人民共和国法律。法律另有规定的，依照其规定。

第二章 自然人

第一节 民事权利能力和民事行为能力

第十三条 自然人从出生时起到死亡时止，具有民事权利能力，依法享有民事权利，承担民事义务。

第十四条 自然人的民事权利能力一律平等。

第十五条 自然人的出生时间和死亡时间，以出生证明、死亡证明记载的时间为准；没有出生证明、死亡证明的，以户籍登记或者其他有效身份登记记载的时间为准。有其他证据足以推翻以上记载时间的，以该证据证明的时间为准。

第十六条 涉及遗产继承、接受赠与等胎儿利益保护的，胎儿视为具有民事权利能力。但是，胎儿娩出时为死体的，其民事权利能力自始不存在。

第十七条 十八周岁以上的自然人为成年人。不满十八周岁的自然人为未成年人。

第十八条 成年人为完全民事行为能力人，可以独立实施民事法律行为。

十六周岁以上的未成年人，以自己的劳动收入为主要生活来源的，视为完全民事行为能力人。

第十九条 八周岁以上的未成年人为限制民事行为能力人，实施民事法律行为由其法定代理人代理或者经其法定代理人同意、追认；但是，可以独立实施纯获利益的民事法律行为或者与其年龄、智力相适应的民事法律行为。

第二十条 不满八周岁的未成年人为无民事行为能力人，由其法定代理人代理实施民事法律行为。

第二十一条 不能辨认自己行为的成年人为无民事行为能力人，由其法定代理人代理实施民事法律行为。

八周岁以上的未成年人不能辨认自己行为的，适用前款规定。

第二十二条 不能完全辨认自己行为的成年人为限制民事行为能力人，实施民事法律行为由其法定代理人代理或者经其法定代理人同意、追认；但是，可以独立实施纯获利益的民事法律行为或者与其智力、精神健康状况相适应的民事法律行为。

第二十三条 无民事行为能力人、限制民事行为能力人的监护人是其法定代理人。

第二十四条 不能辨认或者不能完全辨认自己行为的成年人，其利害关系人或者有关组织，可以向人民法院申请认定该成年人为无民事行为能力人或者限制民事行为能力人。

被人民法院认定为无民事行为能力人或者限制民事行为能力人的，经本人、利害关系人或者有关组织申请，人民法院可以根据其智力、精神健康恢复的状况，认定该成年人恢复为限制民事行为能力人或者完全民事行为能力人。

本条规定的有关组织包括：居民委员会、村民委员会、学校、医疗机构、妇女联合会、残疾人联合会、依法设立的老年人组织、民政部门等。

第二十五条 自然人以户籍登记或者其他有效身份登记记载的居所为住所；经常居所与住所不一致的，经常居所视为住所。

第二节 监护

第二十六条 父母对未成年子女负有抚养、教育和保护的义务。

成年子女对父母负有赡养、扶助和保护的义务。

第二十七条 父母是未成年子女的监护人。

未成年人的父母已经死亡或者没有监护能力的，由下列有监护能力的人按顺序担任监护人：

（一）祖父母、外祖父母；

（二）兄、姐；

（三）其他愿意担任监护人的个人或者组织，但是须经未成年人住所地的居民委员会、村民委员会或者民政部门同意。

第二十八条 无民事行为能力或者限制民事行为能力的成年人，由下列有监护能力的人按顺序担任监护人：

（一）配偶；

（二）父母、子女；

（三）其他近亲属；

(四) 其他愿意担任监护人的个人或者组织，但是须经被监护人住所地的居民委员会、村民委员会或者民政部门同意。

第二十九条 被监护人的父母担任监护人的，可以通过遗嘱指定监护人。

第三十条 依法具有监护资格的人之间可以协议确定监护人。协议确定监护人应当尊重被监护人的真实意愿。

第三十一条 对监护人的确定有争议的，由被监护人住所地的居民委员会、村民委员会或者民政部门指定监护人，有关当事人对指定不服的，可以向人民法院申请指定监护人；有关当事人也可以直接向人民法院申请指定监护人。

居民委员会、村民委员会、民政部门或者人民法院应当尊重被监护人的真实意愿，按照最有利于被监护人的原则在依法具有监护资格的人中指定监护人。

依据本条第一款规定指定监护人前，被监护人的人身权利、财产权利以及其他合法权益处于无人保护状态的，由被监护人住所地的居民委员会、村民委员会、法律规定的有关组织或者民政部门担任临时监护人。

监护人被指定后，不得擅自变更；擅自变更的，不免除被指定的监护人的责任。

第三十二条 没有依法具有监护资格的人的，监护人由民政部门担任，也可以由具备履行监护职责条件的被监护人住所地的居民委员会、村民委员会担任。

第三十三条 具有完全民事行为能力的成年人，可以与其近亲属、其他愿意担任监护人的个人或者组织事先协商，以书面形式确定自己的监护人，在自己丧失或者部分丧失民事行为能力时，由该监护人履行监护职责。

第三十四条 监护人的职责是代理被监护人实施民事法律行为，保护被监护人的人身权利、财产权利以及其他合法权益等。

监护人依法履行监护职责产生的权利，受法律保护。

监护人不履行监护职责或者侵害被监护人合法权益的，应当承担法律责任。

因发生突发事件等紧急情况，监护人暂时无法履行监护职责，被监护人的生活处于无人照料状态的，被监护人住所地的居民委员会、村民委员会或者民政部门应当为被监护人安排必要的临时生活照料措施。

第三十五条 监护人应当按照最有利于被监护人的原则履行监护职责。监护人除为维护被监护人利益外，不得处分被监护人的财产。

未成年人的监护人履行监护职责，在作出与被监护人利益有关的决定时，应当根据被监护人的年龄和智力状况，尊重被监护人的真实意愿。

成年人的监护人履行监护职责，应当最大程度地尊重被监护人的真实意愿，保障并协助被监护人实施与其智力、精神健康状况相适应的民事法律行为。对被监护人有能力独立处理的事务，监护人不得干涉。

第三十六条 监护人有下列情形之一的，人民法院根据有关个人或者组织的申请，撤销其监护人资格，安排必要的临时监护措施，并按照最有利于被监护人的原则依法指定监护人：

（一）实施严重损害被监护人身心健康的行为；

（二）怠于履行监护职责，或者无法履行监护职责且拒绝将监护职责部分或者全部委托给他人，导致被监护人处于危困状态；

（三）实施严重侵害被监护人合法权益的其他行为。

本条规定的有关个人、组织包括：其他依法具有监护资格的人，居民委员会、村民委员会、学校、医疗机构、妇女联合会、残疾人联合会、未成年人保护组织、依法设立的老年人组织、民政部门等。

前款规定的个人和民政部门以外的组织未及时向人民法院申请撤销监护人资格的，民政部门应当向人民法院申请。

第三十七条 依法负担被监护人抚养费、赡养费、扶养费的父母、子女、配偶等，被人民法院撤销监护人资格后，应当继续履行负担的义务。

第三十八条 被监护人的父母或者子女被人民法院撤销监护人资格后，除对被监护人实施故意犯罪的外，确有悔改表现的，经其申请，人民法院可以在尊重被监护人真实意愿的前提下，视情况恢复其监护人资格，人民法院指定的监护人与被监护人的监护关系同时终止。

第三十九条 有下列情形之一的，监护关系终止：

（一）被监护人取得或者恢复完全民事行为能力；

- (二) 监护人丧失监护能力;
- (三) 被监护人或者监护人死亡;
- (四) 人民法院认定监护关系终止的其他情形。

监护关系终止后，被监护人仍然需要监护的，应当依法另行确定监护人。

Цивільний кодекс Китайської народної республіки
(Прийнятий на третій сесії Всекитайських зборів народних представників
тринадцятого скликання 28 травня 2020 року)

Розділ 1 Загальні положення

Глава 1 Основні положення

Стаття 1. Цей Закон прийнято на основі Конституції КНР і з метою захисту законних прав та інтересів суб'єктів цивільного права, упорядкування цивільних правовідносин, підтримки соціально-економічного порядку, адаптації до вимог розвитку соціалізму з китайською специфікою та сприяння основним соціалістичним цінностям.

Стаття 2. Цивільне законодавство регулює особисті немайнові та майнові відносини між рівноправними суб'єктами цивільно-правових відносин до числа яких відносяться фізичні особи, юридичні особи та організації без статусу юридичної особи.

Стаття 3. Особисті немайнові права, майнові права, а також інші законні права та інтереси суб'єктів цивільного права охороняються законом і не можуть бути порушені будь-якою організацією або особою.

Стаття 4. Суб'єкти цивільно-правових відносин наділені рівними правами.

Стаття 5. Суб'єкти цивільно-правових відносин встановлюють, змінюють і припиняють їх, керуючись принципом свободи волі.

Стаття 6. Суб'єкти цивільно-правових відносин мають дотримуватись принципів справедливості та розумності по відношенню до прав і обов'язків всіх учасників правовідносин.

Стаття 7. Суб'єкти цивільно-правових відносин мають дотримуватись принципів добросовісності, чесності та сумлінно виконувати взяті на себе зобов'язання перед іншими особами.

Стаття 8. Суб'єкти цивільно-правових відносин повинні дотримуватись законів, правил громадського порядку і звичаїв, зокрема звичаїв ділового обороту.

Стаття 9. Суб'єкти цивільно-правових відносин повинні сприяти економії ресурсів та охороні навколишнього середовища.

Стаття 10. Цивільні-правові спори вирішуються відповідно до закону; якщо закон не регулює вирішення спору, то він може бути вирішений на підставі звичаю. Звичай не може суперечити громадському порядку або добрим намірам.

Стаття 11. У випадку, якщо інший закон має спеціальні положення, що регулюють цивільно-правові відносини, то такий закон має пріоритет в застосуванні.

Стаття 12. Цивільно-правові відносини, що діють на території Китайської народної республіки регулюються її національними законами, якщо інше не передбачено цими законами.

Глава 2. Фізична особа

Частина 1. Цивільна правоздатність та цивільна дієздатність.

Стаття 13. Фізична особа є правоздатною з моменту її народження і до моменту смерті, користується усіма цивільними правами та несе цивільні обов'язки відповідно до закону.

Стаття 14. Усі фізичні особи мають однакову цивільну правоздатність.

Стаття 15. Час народження та смерті фізичної особи є часом, зафіксованим у свідоцтві про народження чи свідоцтві про смерть такої особи; якщо свідоцтво про народження або смерть відсутні, цей час може бути зафіксований у іншому акті цивільного стану або ідентифікаційному документі. Якщо є докази, що спростовують час народження або смерті у реєстраційних документах, то такі докази мають пріоритетну силу.

Стаття 16. У випадках, що стосуються захисту прав ще ненародженого плоду, наприклад, передачі йому спадщини, подарунку тощо, то в такому випадку вважається, що він має цивільну правоздатність з моменту зачаття. Якщо плід на момент пологів виявився мертвим, його цивільна правоздатність вважається такою, що не наступала.

Стаття 17. Фізична особа, яка досягла 18 років, є повнолітньою. Фізична особа віком до 18 років є неповнолітньою.

Стаття 18. Повнолітня фізична особа має повну цивільну дієздатність та може самостійно вчиняти будь-які цивільно-правові дії.

Повністю дієздатною визнається також неповнолітня особа віком від 16 років, основним джерелом існування якої є особисті трудові доходи.

Стаття 19. Неповнолітня особа віком від восьми років є особою з обмеженою цивільною дієздатністю. Вчинення правочинів від її імені здійснюється законним представником такої особи або за згодою законного представника (чи визнання правочину постфактум). Особи з обмеженою цивільною дієздатністю можуть самостійно вчиняти дрібні побутові правочини відповідно до своїх розумових здібностей та правочини, які передбачають лише набуття якогось права або блага для себе.

Стаття 20. Неповнолітня особа віком до восьми років є недієздатною. Вчинення правочинів від її імені здійснюється законним представником такої особи.

Стаття 21. Повнолітня особа або неповнолітня особа віком від восьми років, яка не може усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними є недієздатною. Вчинення цивільних правочинів такою особою здійснюється її законним представником.

Стаття 22. Повнолітня особа, яка у повній мірі не може усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними є особою з обмеженою цивільною дієздатністю. Вчинення правочинів від її імені здійснюється законним представником такої особи або за згодою законного представника (чи визнання правочину постфактум). Особи з обмеженою цивільною дієздатністю можуть самостійно вчиняти дрібні побутові правочини відповідно до своїх розумових здібностей (чи стану психічного здоров'я) та правочини, які передбачають лише набуття якогось права або блага для себе.

Стаття 23. Законним представником недієздатної особи та особи з обмеженою дієздатністю є її піклувальник.

Стаття 24: Якщо повнолітня особа частково або у повній мірі не може усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними, то зацікавлені особи або організації можуть звернутися до Народного суду про визнання такої повнолітньої особи обмежено дієздатною або недієздатною.

За заявою зацікавленої особи, організації або безпосередньо особи, яка була визнана недієздатною чи обмежено дієздатною Народний суд поновлює цивільну дієздатність фізичної особи, якщо буде встановлено, що внаслідок видужання або значного поліпшення її психічного стану у неї поновилася здатність усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними.

До зацікавлених організацій, що зазначені у цій статті можуть належати: комітети жителів, сільські комітети, школи, медичні установи, федерації жінок, федерації інвалідів, законно створені організації для людей похилого віку, відділи у справах громадян тощо.

Стаття 25. Постійне місце проживання фізичної особи зареєстроване в актах цивільного стану або інших ідентифікаційних документах та є її місцем проживання; якщо особа фактично проживає в іншому місці, що відмінне від зареєстрованої адреси постійного місця проживання, то дійсною адресою проживання особи все одно залишається адреса її реєстрації.

Частина 2. Опіка

Стаття 26. Батьки зобов'язані виховувати, навчати та охороняти неповнолітніх дітей.

Повнолітні діти зобов'язані утримувати, допомагати і захищати своїх батьків.

Стаття 27. Батьки є опікунами неповнолітніх дітей.

Якщо батьки неповнолітнього померли або не можуть виконувати обов'язки опікунів, опікунами вважаються наступні дієздатні особи (в порядку черговості):

- 1) Дідусь і бабуся (по батьківській та материнській лінії);
- 2) брат, сестра;
- 3) Інші особи або організації, які бажають бути опікунами, зі згоди комітету проживаючих, селищного комітету або органів цивільної адміністрації за місцем проживання неповнолітнього.

Стаття 28 Для недієздатних або обмежено дієздатних осіб, що досягли повноліття опікунами є наступні дієздатні особи (в порядку черговості):

- 1) один з подружжя;
- 2) батьки, діти;
- 3) інші близькі родичі;
- 4) 3) Інші особи або організації, які бажають бути опікунами, зі згоди комітету проживаючих, селищного комітету або органів цивільної адміністрації за місцем проживання особи над якою встановлюється опіка.

Стаття 29. Якщо опікунами особи є його батьки, то наступні опікуни можуть бути призначені у заповіті.

Стаття 30. Особи, які за законом можуть бути опікунами мають право шляхом угоди самі призначити опікуна серед себе. Обрання таким чином опікуна має відбуватись з урахуванням побажань та думку підопічного.

Стаття 31. Якщо між особами, які за законом можуть бути опікунами виник спір і вони не можуть призначити опікуна, то його призначає комітет мешканців, сільський комітет або органи цивільної адміністрації за місцем проживання підопічного. Якщо зацікавлені особи не задоволені призначенням опікуна, вони можуть звернутися до Народного суду з проханням про призначення іншого опікуна; зацікавлені особи також на початковому етапі можуть безпосередньо звернутися до Народного суду з проханням про призначення такого опікуна.

Комітети мешканців, сільські комітети, органи цивільної адміністрації або Народні суди повинні враховувати побажання та думку підопічного та призначати опікунів серед тих, хто юридично має право на опіку та відповідно до принципу найбільшої вигоди для підопічного.

Якщо до моменту призначення опікуна відповідно до положень частини першої цієї статті особисті немайнові, майнові або інші законні права та інтереси підопічного потребують захисту, то тимчасове виконання обов'язків опікуна покладається на комітет жителів, селищний комітет, законом визначену організацію або органи цивільної адміністрації за місцем проживання підопічного.

Після призначення особи опікуном вона не може самовільно відмовитися від своїх обов'язків. Якщо така відмова матиме місце, опікун не звільняється від відповідальності особи, на яку покладено обов'язки опікуна.

Стаття 32. У випадку, якщо відсутня особа, яка за законом має право бути призначеною опікуном, обов'язки опікуна можуть бути покладені на комітет мешканців, сільський комітет або органи цивільної адміністрації за місцем проживання підопічного.

Стаття 33. Повнолітня дієдатна особа може завчасно домовитися зі своїми близькими родичами, іншими особами чи організаціями, які бажають бути опікунами, і письмово визначити собі опікуна у разі втрати повної або часткової дієдатності.

Стаття 34. Обов'язком піклувальника є представництво підопічного у вчиненні цивільно-правових правочинів, захист його особистих немайнових, майнових та інших законних прав та інтересів.

Права опікуна охороняються законом.

У разі невиконання опікуном опікунських обов'язків або посягання на законні права та інтереси підопічного він несе юридичну відповідальність.

Якщо опікун тимчасово не може виконувати свої обов'язки по відношенню до підопічного у зв'язку з надзвичайними та іншими невідкладними обставинами, а підопічний проживає без нагляду дієздатної особи, житловий комітет, селищний комітет або органи цивільної адміністрації за місцем проживання підопічного організують необхідні тимчасові заходи по нагляду за особою, яка потребує нагляду.

Стаття 35 Опікуни виконують свої обов'язки відповідно до принципу найбільшої вигоди для свого підопічного. Опікун не має права розпоряджатися майном підопічного, окрім цілей, спрямованих на захист законних прав та інтересів підопічного.

Під час здійснення опіки над неповнолітньою особою її опікуни зобов'язані враховувати побажання підопічного та діяти з урахуванням його віку й інтелектуального розвитку.

Під час здійснення опіки над повнолітньою особою її опікуни зобов'язані зобов'язані враховувати побажання підопічного та діяти з урахуванням стану його інтелектуального і психічного здоров'я. Опікун не має права втручатися у справи, які підопічний має змогу вести самостійно.

Стаття 36. Якщо опікун вчиняє будь-яку з нижче наведених дій, Народний суд за заявою зацікавленої особи чи організації позбавляє опікуна його статусу та вживає необхідних заходів для тимчасового нагляду за особою яка цього потребує. Водночас суд призначає нового опікуна відповідно до принципу найбільшої користі для підопічного:

- 1) Вчинення дій, що завдають шкоди фізичному або психічному здоров'ю підопічного;
- 2) Небажання, ухилення або неспроможність виконувати обов'язки опікуна та відмова від часткової або повної передачі таких обов'язків іншим особам, що призвело до негативних наслідків для підопічного;
- 3) Вчинення інших дій, які посягають на законні права та інтереси підопічного.

До зацікавлених осіб та організацій, зазначених у цій статті можуть належати: інші особи, які за законом можуть бути опікунами недієздатної особи або особи з обмеженою дієздатністю, комітети жителів, сільські комітети, школи, медичні установи, федерації жінок, федерації інвалідів, організації захисту неповнолітніх, законно створені організації для людей похилого віку, органи цивільної адміністрації та ін.

У разі несвоєчасного звернення вище зазначених зацікавлених організацій до Народного суду з заявою про скасування опіки, з такою заявою повинні звернутися органи цивільної адміністрації.

Стаття 37. Батьки, діти, подружжя та інші особи, які відповідно до закону є опікунами несуть обов'язки по сплаті аліментів та інших грошових зобов'язань щодо підопічних, продовжують виконувати ці обов'язки навіть після позбавлення Народним судом їх права бути опікунами.

Стаття 38. У разі Після того, як батьки чи діти підопічного були позбавлені Народним судом права бути опікунами, окрім скоєння умисного злочину проти підопічного, якщо вони дійсно виявили каяття, за їх заявою, народний суд може на підставі поважаючи справжні бажання підопічного, .Одночасно припиняється опіка над опікуном, призначеним народним судом, і особою, над якою встановлено опіку.

Народний суд за заявою батьків чи дітей, які раніше були позбавлені права бути опікунами та розкаялись у своїх вчинках може відновити таке право (окрім випадків, якщо ними було скоєно умисний злочин по відношенню до підопічного). Приймаючи рішення про відновлення права бути опікуном суд має враховувати побажання та думку підопічного, разом з цим, припинити право бути опікуном над підопічним у особи, що була призначена таким раніше.

Стаття 39. Опіка припиняється в разі настання наступних обставин:

- 1) підопічний отримує або відновлює повну цивільну дієздатність;
- 2) опікун втрачає здатність бути опікуном;
- 3) смерть підопічного або опікуна;
- 4) Інші обставини, за яких Народний суд приймає рішення про припинення опіки.

Якщо опіка була припинена, а підопічний продовжує її потребувати то такому підопічному має бути призначений інший опікун відповідно до закону.